

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TELEVİZYON ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI, YASAL
SÜREÇTE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:

Doç. Dr. Aytekin CAN

HAZIRLAYAN:

Nurettin BAY

034223001004

KONYA 2006

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
------------	---

BÖLÜM I İLETİŞİM DÜNYASI

1.1.İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI.....	4
1.1.1.Kitle İletişim araçlarında Yazılı Dönem: Yazılı Medya.....	7
1.1.2.Kitle İletişim Araçlarında Sesli Dönem: Radyo.....	11
1.1.2.1 Radyo Tarihi.....	11
1.1.2.2.Radyo Yayın Tekniği.....	14
1.1.2.3.Radyo Yayın Sistemleri.....	15
1.1.3. Kitle İletişim Araçlarında Görüntülü Dönem: Televizyon.....	16
1.1.3.1.Televizyon Tarihi.....	18
1.1.3.2.Televizyonda Görüntü Tekniği.....	21
1.1.3.3.Televizyon Teknolojisinde Son Durum.....	21
1.1.3.4.Televizyon Tekniğinde Yeni Dönem:Digital Televizyon.....	24
1.1.3.5.Televizyon Yayıncılığında Teknik Yapılanma.....	25
1.1.4.Kitle İletişim Araçlarında Elektronik Dönem:İnternet.....	28
1.2.SESLİ VE GÖRÜNTÜLÜ KİTLE İLETİŞİMİNİN ÖNEMİ.....	30

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE RADYO - TELEVİZYON YAYINCILIĞI, YASAL DÜZENLEMELER VE BU SÜREÇTE YAŞANAN SORUNLAR.

2.1 TÜRKİYE'DE RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI.....	32
2.2 TÜRKİYE'DE 1994 ÖNCESİ RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILĞI YASAL DÜZENLEMELERİ	41
2.3.TÜRKİYE'DE 1994 SONRASI RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI YASAL DÜZENLEMELERİ.....	43
2.4. SORUNLAR.....	44
2.4.1.Yaygın Radyo ve Televizyonların Sorunları.....	44
2.4.2.Bölgesel ve Yerel Radyo ve Televizyonların Sorunları.....	48
2.5.SAYISAL YAYINILIK	61

2.6.KANAL/FREKANS YILLIK GEÇİCİ KULLANIM BEDELİ UYGULAMASI.....69

BÖLÜM III

**HAZIRLANACAK OLAN YENİ RADYO VE TELEVİZYON YASASINDA OLMASI
GEREKENLER.**

3.1. AMAÇ,KAPSAM VE TANIMLAR.....	74
3.2.YAYIN İLKELERİ.....	76
3.3.RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU.....	77
3.4.KANAL VE FREKANS BANDI TAHSİSİ, YAYINLARIN DÜZENLENMESİ VE REKLAMLAR.....	80
3.5 ÖZEL RADYO VE TELEVİZYON KURULUŞLARI VE HİSSE ORANLARI.....	82
3.6 MÜEYYİDELER.....	84
3.7.ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER.....	84
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKÇA	89

GİRİŞ

Görünmez gizli bir gücün televizyonu bir anda ortadan kaldırdığını düşünelim. Böyle bir durumda günümüz insanları ellerinden oyuncakları alınmış çocuklara dönerler. Televizyonsuz bir hayata alışmaları hiç de kolay olmayacaktır. Televizyon, dünya yaşamında birçok değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Kişisel ve toplumsal yaşam biçimleri önemli oranda değişime uğramıştır. Geniş kitleleri peşinde koşturana bu kadar etkili başka bir araca tarih boyunca rastlamak mümkün değildir.

Televizyon yayıncılığıyla birlikte öyle bir noktaya gelinmiştir ki, bu büyüdü kutunun karşısına geçenler farkına varmadan saatlerce kendilerini oyalayacak, benzeri olmayan bir oyuncuğa kavuşmuşlardır. Üstelik bu oyuncak her yaş gurubuna, her fikir ve düşünce yapısına, her zevke hitap edebilmektedir. Müzikten eğlenceye, eğitimden kültüre, sinemadan tiyatroya çeşitli alanlardaki yayın bir tuşa basma zahmeti kolaylığında izleyiciye sunulmaktadır. Yayıncılar bu zengin yayın mozağinden yararlı bir şeyler üretebilmenin gayreti içerisinde çalışmaktadırlar.

Bu hedefe ulaşmak için çaba sarf eden binlerce yayıncı çabalarını on yıllardan bu yana sürdürmektedir. Tarihe bakıldığında ise kısa bir geçmişe sahip olan bu esrarengiz gücün, 40-50 yaşlarındaki herkesin bütün gelişim aşamalarını dün gibi hatırladığı kısa bir hikayesi vardır. Aslında insanoğlu, televizyon yayıncılığına çok da yabancı değildir. 19. asrın sonlarına doğru icat edilen sinema, bir açıdan insanoğlunu bu yeni teknolojiye bir nebze hazırlamıştır . 20.Yüzyılın ikinci çeyreğiyile birlikte, evlere girmeye başlayan radyo da bu yeni buluşa toplumlara hazırlayan bir diğeri icat olmuştur.

Bu iki yeni buluş, teknolojik olarak insanlara farklı icatlara alışık olma refleksi kazandırmıştır. Ama yine de televizyonun alışkanlıklarımızı bu kadar değiştirebileceği tahmin edilememiştir. İlk yıllarda insanlar sadece işin teknik yönüyle ilgilenmeye başlamışlardır. Onları büyüleyen bu küçük kutunun günün birinde çok yönlü bir değişimin öncüsü olabileceği düşünülememiştir.

Televizyonu teknik bir buluş olarak insanlığın hizmetine sunmayı başaranlar, tarih sayfalarına altın harflerle yazılırken, asıl görev bu teknolojiden farklı boyutlarda

yararlanmaya çalışacak olan sosyal bilimcilere düşüyordu. Özü fotoğraflara hareket kabiliyeti kazandırmak olan bu teknik buluşa ruh verecek olan onlardı.

İkinci dünya savaşının bitişiyle birlikte harekete geçen sektörün uzmanları yarım asrı aşan süreçte adeta yeni bir dünya kurdular. Geniş kitlelerin hayat biçimlerini şekillendiren televizyon, bu süreçte haberden sinemaya, belgeselden müziğe kadar ihtiyaç duyulan boşlukları yalnız başına doldurmayı başarmıştır. Dört yıllık dünya savaşının getirdiği yıkımın ardından oluşan yeni dünya, bu buluşla yeniden şekillenmiştir. Eğer, günün birinde tarihi; olaylara göre değil, toplumsal değişim süreçlerine göre bir ayrıma tabi tutmak gerekirse, televizyonun bulunuşu bir milat olarak kabul edilebilir. Televizyondan önceki hayat ile, televizyondan sonraki hayat arasında kitaplara sığmayacak kadar büyük farklılıklar mevcuttur.

Bu çalışmada televizyonun teknik yönüyle sosyal yönü birlikte ele alınmıştır. Bir teknik buluş olarak televizyonun ne anlama geldiğinin yanında, toplumsal ve bireysel hayatta devrimler oluşturan televizyon yayıncılığı farklı bir perspektifte incelenmiştir. İcat edildiğinde sadece elektrik ve elektronikçileri ilgilendiren bu kara kutunun, bugün iletişimden-hukuka, ilahiyattan-felsefeye, tıptan-mühendisliğe, siyasetten-iktisata kadar uzanan alanlarla uğraşan herkesi nasıl peşinde koşturduğu ele alınmıştır. “Kara kutu mu, büyülü kutu mu?” tartışmalarının yaşandığı günlerden, uydu teknolojisiyle binlerce kanalın bir ekrana sığdırıldığı günümüze, “ülke olarak geldiğimiz noktada hangi hatalar yapılmasaydı, bugün nerelerde olurduk?” sorusuna da cevap bulunmaya çalışılmıştır.

Problem: Türkiye’de özel televizyon ve radyo yayıncılığı yasal düzenleme yapılmadan başladı. Yasal düzenlemeler geriden geldi. Yasal düzenlemelerdeki gecikmeler ve yasal düzenlemelere rağmen gerekli adımların atılmaması, hem sektöre hem de ülkeye zarar verdi. Araştırmada yasal düzenlemelerdeki gecikmeler ve ihmallerin oluşturduğu kayıplar sorgulanmaktadır.

Amaç: Araştırmanın amacı sesli ve görsel medyanın dünya ve Türkiye’de gösterdiği gelişmeleri anlatmak, önemini vurgulamak ve yasal düzenlemelerin oluşturduğu görülmeyen kayıpları gündeme taşıyarak sorunların çözümüne katkıda bulunmaktır. Ayrıca hazırlanacak olan yeni sesli-görüntülü medya yasasında neler olması gerektiği konusunda, kanun hazırlayıcılarına bir ön çalışma olarak ışık tutmaktır

Önem: Değişen dünya ve değişen toplumsal yaşamda yayıncılık önemli bir yer tutmaktadır. Son yüzyılda sürekli dünyanın gündeminde kalmayı başaran yayıncılığın Türkiye’de bir an önce çağdaş bir yasal zemine oturtulması büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma bu nedenle önem kazanmaktadır.

Sayıtlar: Herkesin şikayetçi olduğu, fakat herkesin konumundan memnun görüldüğü son 15 yıllık özel radyo ve televizyonculuk serüveninde kalite ancak yasal düzenlemelerin zamanında yapılmasına bağlıdır. Yasal düzenlemelerdeki gecikme ve her türlü ihmal maddi kayıpların yanında yayıncılık kalitesini de olumsuz etkilemiştir.

Sınırlılıklar: Çalışmada genel anlamda sesli ve görüntülü medya ele alınırken, sorun teşkil eden ve çalışmanın amacını oluşturan asıl konu özel radyo ve televizyonlar ile hazırlanacak olan yeni ‘Sesli ve Görüntülü Medya Yasası’dır. Yasal düzenlemelerdeki gecikmenin oluşturduğu kayıplar özel radyo ve televizyonlarla sınırlı tutulmuştur.

Yöntem: Yüzyıla damgasını vuran sesli ve görüntülü yayıncılıkla ilgili yansımaları ortaya koyabilmek için ilgili literatür ve yasal mevzuat taraması araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde genel anlamda iletişim ve kitle iletişim araçları, ikinci bölümünde Türkiye’de radyo-televizyon yayıncılığı ve yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar, üçüncü bölümünde ise hazırlanacak olan yeni sesli ve görüntülü medya yasasında neler olması gerektiği ele alınmıştır.

Sonuç ve Öneriler bölümünde ise yukarıda belirtilen sorunların giderilmesi ve yayıncılıkta kalitenin yakalanması için konu somut olarak ortaya konulmakta ve çözüm önerileri sunulmaktadır.

BÖLÜM I

İLETİŞİM DÜNYASI

1.1. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Atmışlı hatta yetmişli yılları yaşayanlar mutlaka hatırlayacaklardır. Daha öncesini yaşayanları ise anlatmaya bile gerek yok. Geçmişini anımsamaya çalışanlar, nostaljinin o dayanılmaz zevkiyle, keşke geçmişe dönüp, o günleri tekrar yaşayabilseydik derlerdi. İşte insanların bu hayali televizyonla gerçek oldu. Uzun yıllar buluşamayanlar bir araya gelme fırsatını bulduklarında, önceden çekilmiş bir video bantını birlikte seyrederken, eski günleri adeta bir kere daha yaşama fırsatını bulmaktadırlar. Üstelik bu kez, yaşanan olayın sanki üçüncü şahsı durumundalar ve günlük yaşamın dışında kendilerini de izleyip, değerlendirme şansına sahip bulunmaktadırlar. İnsanın kendisini izleme özlemi dünyaya ayak bastığı günden bu yana mevcuttur.

İnsanoğlu bu özelliğinin yanında aynı zamanda kendisini keşfetmeye de çalışmaktadır. Kendisini keşfetme duygusu belki de doğuştan gelen bir istemdir. İnsan kendisini keşfetmeyi öncelikle kendi fiziksel görüntüsü üzerinde dener. Aynanın insan hayatına ne zaman girdiğini tam olarak bilmemekle birlikte, durgun bir su üzerine düşen görüntü, sanırım insanoğlunun bu arzusunun ilk sağlayıcısıdır.

M.Ö. 13.500'de İspanya'daki Altamira Mağarasına dünyanın bilinen ilk duvar resmini çizen sanatçıdan günümüze, temelinde bugünkü televizyon yayıncılığının ilk çalışmaları olarak ifade edilebilecek olan pek çok örneğe rastlamak mümkündür (Kılıç,2000:25). Resim, yontu, fotoğraf, radyo, sinema ve nihayet televizyon yayıncılığı birbirini takip eden ve sonrasında tamamlayan unsurlar olarak yayıncılık tarihinin aşamaları olarak nitelendirilebilir.

Günümüzde medya ana çatısı altında toplanabilecek olan ancak yan unsurları da dikkate alındığında, tek bir çatı altında, tek bir kavram ifadesiyle ve tek bir isimle tanımlanması zor olan bir dünya var önümüzde. Belki kısa bir süre önce (takriben 15-20 yıl gibi), iletişim dünyası diye de tanımlanabilecek olan bir alandı tanımlanmasını istediğimiz dünya. İletişim ile bilişim dünyasının önceleri birbirlerine ilgisizmiş gibi duran konularının son yıllarda el ele vererek gösterdikleri hızlı gelişim, dünya üzerinde yaşayan herkesin başını döndürüyor. Eski kuşak, gelişmeler karşısında beyaz bayrak açarak teslimiyetini ve belki de

teknolojideki değişim karşısındaki mağlubiyetini istemeye istemeye ilan ederken, yeni kuşakların gözlerini dünyaya açtıklarında ilk karşılaştıkları bu yeni duruma ne kadar ayak uydurabileceği de merak edilen konuların başında yer almaktadır.

Biz ne dersek diyelim, dünya değişiyor ve değişimin öncüsü iletişim ve bilişim teknolojisi olmaktadır. Son çeyrek asırda sektör haline gelen bu dünya, onbinlerce kişinin de ekmek kapısı durumunda. Sektöre yatırım yapanlar, günümüz dünyasının en zenginleri arasına girmeyi başardılar.

İletişimin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İletişim dünya hayatının olmazsa olmaz gerçeğidir. İlk insandan günümüze yaşamak için iletişimden faydalanmayan bir tek örnek göstermek mümkün değildir. Elbette, iletişim sadece insanlık hayatının bir gereği değildir. İletişim, aynı zamanda dünya üzerindeki her türlü hayatın da bir gereğidir.

Bu konuda daha da ileri gidilebilir. Bütün bilimlerin anası olarak kabul edilen felsefe bile iletişime muhtaçtır. Eğer dünya yaşamının dayandığı temel unsur insan; insan hayatının olmazsa olmazı da iletişimse ‘iletişim felsefenin de üzerinde bir ana çatıdır’ denilebilir. İletişim olmadan felsefe olmayacağına göre, felsefenin temel dayanağı iletişimdir de denilebilir.

Bu tez kısa bir süre önce öne sürülseydi belki inandırıcı bulunmayacaktı. Ancak günümüz dünyasında bu tezin savunucusu olacak insan sayısının küçümsemeyecek kadar çok olacağı kesindir.

Yakın iletişim ve uzak iletişim ana başlıklarıyla işlenebilecek olan konunun bizi ilgilendiren bölümü uzak iletişim. Yakın iletişimde var olmanın ihsan edilen doğal araçlarından yararlanılırken, uzak iletişimde insanın kendisi tarafından üretilen araçlar devreye girmektedir.

Edgar Allan Poe, “her hareket havaya yazılır, etrafımızı saran atmosferdeki her titreşim evrendeki her bir varlığın üzerinde etki eder” der. (Barbier-Lavenir, 2001:7) İşte bu etkinin sınırları günümüzde kitle iletişim araçları vasıtasıyla daha da genişlemiştir.

Tarihin bilinen en eski dönemlerinden bu güne, çeşitli araçlardan istifade ederek, iletişim halkasını en geniş çerçevede tutmaya çalışan insanoğlu, en ilkel metottan en modern teknolojik cihazların kullanıldığı metotlara kadar farklı yöntemler uygulamıştır.

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler her döneme damgasını vurmuştur. Tepeden tepeye ateş yakarak haberleşmenin sağlandığı dönemden, internet üzerinden haberleşmeye kadar her aşama toplumlar üzerinde etkin rol oynamıştır. İletişim her dönemde hem sivil toplumun kendi içindeki haberleşmesinde, hem de devletlerin kendi varlıklarını sürdürmesindeki rolü doğrultusunda büyük önem arz etmiştir.

İletişim kavramı Türkiye’de yeni yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Ülkemizde son yıllara kadar haberleşme kelimesi İletişim kelimesinin anlamlandırdığı sahayı kapsıyordu. Ancak, iletişim araçlarının gelişimi ve çoğalması üzerine kelime yetersiz kalınca, boşlukta kalan alanın kavramsal karşılığı olarak iletişim kelimesi kullanılmaya başlandı.

İletişim önce hayatımıza sonra da yoğun bir şekilde dilimize girince, onu tanımlamak da zorunluluk halini aldı. Gerçi iletişim için yapılan tanımlar çoktur, ama bunlar gelişen bir bilimin yeni anlayışlarla değişik yorumlanmasından çok kavramın farklı anlamlarda kullanılmasından doğan tanımlardır. İletişimi, farklı içerikli tanımlamaların dışına çıkarırsak genel bir ifadeyle, “hayatın sesi ve görüntüsüdür” şeklinde tanımlayabiliriz. İletişimle ilgili tanımların sayısı o kadar çoktur ki, E.X.Dance ve Carl E.Larson, 1972’de iletişim tanımları üzerinde yaptıkları çalışmada 126 değişik tanım bulmuşlardır. Genel kabul gören birkaç tanımlama aşağıdaki gibidir.

“İletişim bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin vb.nin simgeler kullanılarak iletilmesidir.”

“İletişim anlam arama çabasıdır; insanın başlattığı kendisini çevresinde yönlendirecek ve değişen gereksinimlerini karşılayacak şekilde uyarıları ayırt etme ve örgütlemeye çalıştığı yaratıcı bir edimdir.”

“İletişim esas olarak simgeler aracılığıyla bir kişiden ya da gruptan diğerine bilginin, fikirlerin, tutumların veya duyguların iletimidir.”

“İletişim insanların kolektif olarak toplumsal gerçekliği yaratıp düzenledikleri süreçtir.” (Mutlu,1995:168)

Günümüzde medya aynı zamanda bilinçli bir sivil toplum oluşumunda lokomotif olma özelliği de taşımaktadır. Medyanın bu alanda sağlayabileceği katkı ve oluşturabileceği sinerji tahmin edemeyeceğimiz kadar büyüktür. Bu sebeple medya sektöründeki çalışmalar ticari faaliyet kapsamında olsa da, “kamu hizmeti” olarak nitelendirilebilir.

Son yıllarda Türkiye’de de topluma yön verebileceği düşünülen bütün kurumlar içinde en çok gelişen iletişim alanı olmuştur. Hiçbir kurum; ne yasama, ne yürütme, ne de yargı kitle iletişim araçlarının gelişimiyle, dönüşümüyle orantılı bir gelişme göstermiştir.. (Alemdar,1996:7)

İletişim, yaşayan bütün varlıklar için dünya hayatının olmazsa olmaz şartıdır. İletişim, kitle iletişim araçlarının çoğalması ve gelişmesiyle özellikle son yıllarda çok konuşulan bir alan haline gelmiştir. Kitle İletişim Araçlarının etkin bir şekilde hayatımıza girmesiyle birlikte çeşitli sorunlar da baş göstermiştir. Bütün toplumlarda teknolojik gelişmelere ayak uydurma konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Ancak her teknoloji ilgilendirdiği sahada sorunlar oluştururken, iletişim teknolojisi bütün kesimleri ilgilendirdiğinden diğerlerine oranla daha büyük dalgalanmalar meydana getirmiştir. Türkiye’de ise teknolojiye ayak uydurmada gelişmiş ülkelere oranla daha fazla gecikildiğinden, sorunlar daha uzun süreli yaşanmıştır. Yaşanan sorunların başında, hukukla ilgili sorunlar gelmektedir. Hukuki düzenlemelerin gecikmesi, iletişim alanında büyük kargaşaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorunlara gelmeden önce, üzerinde çalıştığımız alanı incelemek gerekecektir. Alanla birlikte, tarihsel gelişim, araçlar ve adım adım baş gösteren sorunların bilinmesinde fayda vardır. İletişimin geniş kitleler üzerinde etkin olmasını sağlayan Kitle İletişim Araçları dört ana başlık altında toplanabilir. Yazılı medya, sözlü medya, görüntülü medya ve elektronik medya günümüz kitle iletişim araçlarının toplandığı dört ana çatıyı oluşturmaktadır.

1.1.1 Kitle İletişim Araçlarında Yazılı Dönem: Yazılı Medya

Fransa’nın ünlü tarihçilerinden Prof. Dr.Georges Weill, basın tarihiyle, uygarlık tarihinin birbirinden ayıramayacak bir paralellik arz ettiğini söyler (İnuğur,1993:13). Basın tarihiyle, siyaset tarihi iç içe bir yapılaşmayla günümüze gelmiştir. Meydana gelen teknolojik

gelişmelerle birlikte, siyasal rejimler basını sürekli etkilemiştir. Günümüzde basın denildiğinde akla yazılı medya gelmektedir. Zaman zaman basın ile medya kavramları karıştırılmaktadır. 2000’li yılların Türkiye’inde medya denildiğinde gazete, dergi, radyo, televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarının tamamı kastedilmektedir. Bu nedenle basın kelimesinin yazılı medya anlamında kullanılmasında bir beis yoktur.

Basının ne zaman var olduğuyla ilgili net bir tarihten bahsetmek mümkün değildir. Ancak gazetelerin çıkışı basın tarihi için önemli bir mihenk taşıdır. Gazetelerden önceki dönemi ise elle yazılan kitaplar, mektuplar, haber mektupları, periyodik tipi ilk mevkuteler olarak sınıflandırabiliriz.

Dünya basın tarihinin gelişim sürecini ana hatlarıyla sınıflandıracak olursak, birinci dönemi yazının icadından 1789 Fransız devrimine kadar olan dönem, ikinci dönemi 1789-1848 (Basının gelişmesi) aralığı, üçüncü dönemi 1848-1914 (birinci dünya savaşı) aralığı ve nihayet dördüncü bölümü ise 1914 sonrası modern basın dönemi olarak sınıflandırabiliriz. Ülkemizde ise iki ana dönem mevcuttur. Bunlardan birincisi Osmanlı Dönemi basını, ikincisi ise Cumhuriyet Dönemi basınıdır.

Gerçek anlamda gazeteler, bazı istisnalar dışında 19.yüzyılda düzenli yayınlar haline gelmiştir. Basın-Yayın dünyasındaki değişim, toplumların gelişim sürecinde teknik gelişmeler, ekonomik gelişmeler ve sosyal gelişmelerle şekillenmiştir.

Teknik gelişmeler her sektörde olduğu gibi basın sektöründe de belirgin bir rol oynamıştır. Matbaanın bulunuşundan sonra bu sektörde meydana gelen gelişmeler hızlı değişimleri beraberinde getirmiştir. İlkel koşullarda basılan gazetelerin yerini günümüzde bilgisayar teknolojisiyle basılan gazeteler almış, gazetelerin zamanında okuyucuyla buluşması, gazetelerin kitleler üzerindeki etkinliğini artırmıştır.

Ekonomik gelişmeler de sektördeki gelişmeleri tetiklemiştir. Gazetelerin çoğalması, teknolojinin gelişmesiyle birlikte maliyetlerin düşmesi, reklam kültürünün oluşması ve gazetelerin daha rahat bir şekilde ilan ve reklam alması, yatırımcıların sektöre daha fazla ilgi göstermesini sağlamıştır.

Sektörü etkileyen bir diğerk faktör sosyal gelişmelerdir. Basındaki gelişmelerin aynı zamanda bilgi toplumuna geçişte, bütün milletler üzerinde etkin olduğu da bir gerçektir. Hiç şüphesiz basın, dünden bugüne, toplumların bilgilenmesi ve eğitimine büyük katkısı olmuştur. Demokrasinin gelişmesi, okullaşma oranının bütün dünyada artması, devletlerin bilgi ve kültüre verdikleri değerin devletin kurumsallaşmasıyla eş anlam arz etmesi basını daha karizmatik bir konuma oturtmuştur. Günümüz çağdaş toplumlarında demokrasilerde dördüncü kuvvet olarak adlandırılan basın, zaman zaman yasama, yürütme ve yargı sıralamasını zorlayan bir konuma yerleşmiştir.

Son 25 yıl içerisinde sesli ve görüntülü medya alanındaki gelişmelerin ardından, güç alanını genişleten ve hem siyasal iktidar hem de halk üzerindeki etkinliğini pekiştiren günümüz medyasının temel taşlarından birisi olan yazılı medya, bilgi verme işlevinin yanında tarihe kaynaklık etme, geleceğin toplumunu hazırlama ve kamuoyu oluşturma açısından ciddi bir ağırlığa sahiptir.

Medya, iktidar karşısında halkın sözcüsü, halk karşısında iktidarın gözcüsü olma özeliğini etik kurallar çerçevesinde, dördüncü güç olma sınırlarını zorlamadan kullandığı sürece demokrasilerin vazgeçilmez temel direği olma vasfını hiçbir dönem yitirmeyecektir.

Türkiye'nin modern dünyanın Basın-Yayın sektöründeki gelişmelerine eş zamanlı uyum sıkıntısı süreklilik arz eden bütün zaman dilimlerinde yaşanmıştır. Matbaanın ülkemize geç girişiyle başlayan bu sürecin tek istisnası radyodur. Türk toplumu, diğerk medya araçlarının aksine radyoyla, batı dünyasıyla eş zamanlı tanışmıştır.

Yazılı medyanın toplumlar üzerindeki etkinliği radyo ve televizyonlara rağmen devam etmektedir. Her medya aracının diğerkıyla karşılaştırıldığında elbette kendisine göre avantajları veya dezavantajları vardır. İnternet haberleşmesinin son yıllardaki atağının yeni asırda toplumlar üzerinde nasıl bir etkileşim oluşturacağı tam kestirilmemektedir. Ancak tüm dünyanın internetten yeterine yararlanmasıyla birlikte, iletişim dünyasında farklı boyutlara gelineceği herkesin malumudur.

Cumhuriyet Türkiye'si, yeni bir devlet olarak tarih sahnesindeki yerini aldığında, Mustafa Kemal Atatürk her alanda büyük devrimlere ihtiyaç duyulduğunun bilincinde hareket etmiş ve kısa bir ömre büyük değışimler sığdırmıştır. TBMM'nin kuruluşundan 17 gün önce kurulan

Anadolu Ajansı bunun belli başlı örneklerinden biridir. Atatürk, Anadolu Ajansına büyük önem vermiş ve meclisten çıkan bütün kanunlar bu yolla Anadolu insanına duyurulmuştur.

Bu değişimlerde elbette batı toplumunun standartları baz alınmış ve Türk toplum yapısı da göz önünde bulundurularak geniş bir zaman aralığına yayılan farklı hedeflere doğru yelken açılmıştır.

Bu değişimin öncü kuvvetlerinden birisi de medya olmuştur. Özellikle çok partili hayata geçişle birlikte basın, Türk toplumu üzerinde etkin olmaya başlamıştır. İhtilallere rağmen hızlı bir gelişim gösteren medyanın, değeri 1980'den sonra daha fazla anlaşılmaya başlanmıştır.

Yazılı medyanın özgür ortamı yaşam rahatlığına, sözlü ve görüntülü medya ancak 1990'lı yıllardan sonra erişebilmiştir. Özel radyo ve televizyonculuğun gayri yasal bir başlangıçla Türk toplumuna merhaba demesinin üzerinden 16 yıl geçmiştir.

“Her şey dört dörtlük işlemiş midir?” sorusuna olumlu cevap vermek mümkün değildir. Gerekli yasal düzenlemede geç kalınması, yayıncı kuruluşların program içeriklerinde kaliteye önem vermemeleri, sektörü kaliteleştirecek olan kalifiye personel yetersizliği gibi sorunlar süreci zorlaştırmıştır.

Bütün olumsuzluklara rağmen teknik anlamdaki yetersizlikler kısa sürede aşılmış ve birbiri ardına yayın hayatına başlayan yaygın televizyon kanallarıyla birlikte, yerel ve bölgesel kanallar da kendi yörelerinde boy göstermeye başlamışlardır.

İlk yıllarda yaşanan yasal boşluk, ardından çıkan yasanın yetersizliği, sonrasında bir türlü yapılamayan frekans ihaleleri ve son olarak eski yasada değişiklikler yapan yeni yasanın kadük kalmasının oluşturduğu olumsuzluk, yayıncıları zor durumda bırakmıştır.

Bu olumsuzluk, Türk televizyon hayatının geleceğini belirsiz hale getirirken, diğer taraftan boş yere yapılan yatırımlar çöpe gitmiş ve milli servet heba edilmiştir.

Bu konu ileriki sayfalarda enine boyuna ele alınacak ve çözümü noktasında öneriler yer alacaktır. Ancak bundan önce sesli ve görüntülü medyayı tanımak gerekecektir.

1.1.2 Kitle İletişim Araçlarında Sesli Dönem: Radyo

Toplumsal hayatı etkileyen ve değiştiren önemli icatların başında radyo gelmektedir. Hem bir teknik buluş olarak, hem de kullanıldığı alan itibariyle insanların dikkatini çeken radyo, kendisinden önce var olan medya kanallarıyla birlikte kendisinden sonraki medya kanallarını da etkilemiştir. İşlenen konu daha ziyade sesli ve görüntülü medyayla ilgili olduğundan dolayı bu iki medya aracının yazılı medyaya oranla daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

1.1.2.1 Radyo Tarihi

Radyo bulunuşundan sonra insan hayatını değiştiren önemli icatlardan biridir. Radyo bir çok bilim adamını uzun süreli çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Radyonun dayandığı elektromanyetik dalgalar üzerindeki çalışmalar 1900'li yıllarda Michael Faraday ve öğrencisi James Maxwell tarafından başlatılmıştır. Ancak insanlık, bu dalgaların elde edilmesi için asrın sonlarını beklemek zorunda kalmıştır. Alman fizikçi Heinrich Hertz elektromanyetik dalgaları bularak (1888'de) dalgalara ismini vermiş ve büyük bir buluşa imza atmıştır.

Oliver Lodge 1894'de Oxford'da telsiz işaretlerini 150 yarda mesafeye göndererek ilk adımı atmıştır. Guglielmo Marconi ise yaptığı çalışmalarla radyo işaretlerini 2 kilometre uzaklığa göndermeyi başarmıştır.

“Radyonun bugünkü anlamda bir kitle iletişim aracı olarak kullanılması ise 1920'den sonra başlamıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde 2 Kasım 1920'de ilk radyo yayını yapıldığında dinleyici sayısı 500 ile 2 bin arasında değişiyordu. Bu tarih ilk sürekli vericiden radyo yayınlarının başladığı tarihtir”(Aziz,1976:8).

Radyo; İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliğinde 1922'de, Almanya'da ise 1923'de hizmete girmiştir.

Türkiye diğer pek çok teknolojinin aksine radyoyla buluşundan kısa bir süre sonra tanışmıştır. İlk radyo yayıncılığı 1927'de Ankara'da yapılmıştır. Radyo'nun yurt genelinde yaygınlaşması ise 1960'lı yıllarda olmuştur. Ülkemizde radyoyla tanışma gelişmiş dünya ile

eş zamanlı olduğu halde, ekonomik nedenlerden dolayı radyonun yaygınlaşması zaman almıştır.

1 Mayıs 1964'te TRT'nin kurulmasıyla birlikte güçlü istasyonlar oluşmuş ve bu tarihlerde yurdun yüzde 62'si radyonun kapsam alanına girmiştir. Bu tarihten 10 yıl sonra 1974'te ise bugünkü adıyla Radyo-1, Radyo-2 ve Radyo-3 kurulmuştur.

Radyoyu teknik bir buluş olarak icat edenlerin, onun bir kitle iletişim aracı olarak ne anlam ifade ettiğinin farkında olup olmadıklarını bilmek mümkün değildir. Ancak radyo, icat edildiği günden buyana bir teknik cihaz, bir iletişim-haberleşme aracı, bir siyasi propaganda unsuru, bir bilgilenme, eğitim ve eğlence kutusu olarak son asrın insanlığı üzerindeki etkinliğini sürdürmektedir.

İlk yıllarda günümüzden çok farklı bir işleve hizmet eden radyo, yayın türleri açısından sınırlı bir yayın profiline sahipti. Zamanla teknikteki gelişmeler, yetişmiş personel istihdamı ve yeni program kalıplarının bulunmasıyla radyo, haber, eğitim, kültür ve eğlence aracı konumuna gelmiştir.

Dünyada yayılışı hızlı gelişen radyo 1930'lu yıllarda birkaç Asya ve Afrika ülkesinin dışındaki bütün dünya ülkelerine 'merhaba' demiştir.

Genel anlamda radyo yayınlarının gelişimi beş dönemde ele alınabilir:

- 1- 1927 yılına kadar olan birinci dönem: Bu döneme amatör radyo çağı da denilebilir. Radyo yeni bir teknoloji olarak çok amatör şartlarda kullanılmaya başlamıştır.
- 2- 1927-1945 yılları arası ikinci dönem: Olgunluk çağı olarak da nitelendirilen bu dönemin bir kısmı ikinci dünya savaşına denk gelmiştir. Savaş nedeniyle yatırımların sınırlı kaldığı bu dönemde radyo, programlardaki kalite ve çeşitlilik açısından kendisini geliştirmiş, siyasi propaganda aracı olarak kullanılmıştır.
- 3- 1945-1960 yılları arası üçüncü dönem: Rekabet dönemi olarak da bilinir. Televizyonun bulunmasıyla birlikte onunla rekabet edebilmek için kendisini yenileyen radyo, önemli miktarda kan kaybetmiştir.

4- 1960-1990 yılları arası dördüncü dönem: Transistörlü radyolarla birlikte ceplere girebilecek kadar küçülen radyo, teknolojinin de genişlemesiyle televizyon izleyicisinin dışında farklı alanlarda dinleyici bulmuş ve kendisini geliştirmiştir.

5- 1990 sonrası beşinci dönem: Radyo bu dönemde üzerindeki televizyon gölgesinden kurtulmuştur. Artan radyo istasyonları sayısı, branş radyolarının oluşması farklı bir dinleyici kitesinin oluşmasını sağlamıştır.

Geniş bir perspektifte kendisine hizmet alanları oluşturan radyoyu tanımlamak isteyenler ona farklı güzellikte tanımlar bulmuşlardır.

“Radyo en genel deyişle kitle iletişim araçlarından biridir”(Erdamar,1992:15).

“Radyo, hemen hemen bütün sanat dallarının ve haberleşme yollarının bileşimidir”(Öngören,1972:92).

Radyo medya cinidir, bir şişeye sığabilecek kadar küçük, bütün kıtaları içine alabilecek kadar büyüktür (Kaye-Popperwell,2001:13).

Radyo, elimizdeki küçücük bir radyo alıcısına koca bir evreni sığdırabilecek bir büyüdüdür (Göksel,2004:134).

İngilizcesi ‘Radio’ olan Radyo teknik anlamda ise ‘ışımaya’ anlamına gelir. Buradaki ışımaya kelimesi ise bir olayın elektromanyetik dalgalar aracılığı ile aktarılması anlamında kullanılmaktadır.

Radyo yayınlarında temel olan sestir. Ses günlük hayatın da önemli unsurudur. Ses, zaman ve uygarlık dinlemeyen etkin bir güce sahiptir. Yayın alanı diğer bütün medyalara göre daha geniş olan radyo, sesin birleştirici ve etkileyici gücünü de arkasına alarak önemli bir iletişim aracı olmuştur.

Radyo programcılığı ve radyo teknolojisinin gelişmesiyle birlikte, ses ile teknik farklı platformlarda buluşturularak, dinleyiciyi kendine esir edebilecek kuvvette bir radyo etkinliği oluşturulmuştur. Radyo tiyatrolarında hayallere sığmayan öyküler, ses ve tekniğin bu buluşmasıyla canlandırılmıştır. Yine aynı yolla hazırlanan reklamlar, tüketim

alışkanlıklarımız üzerinde ciddi etkiler oluşturmuştur. Canlı maç anlatımları, milyonlarca kişiyi aynı duygularda, aynı tepkilerde buluşturmuştur.

1.1.2.2 Radyo Yayın Tekniği

Teknik anlamda radyo yayını sesin elektromanyetik dalgalar aracılığı ile dünya yüzeyine vericiler ve alıcılar vasıtasıyla aktarılmasıdır.

Sese dayalı bir teknoloji olan Radyo'da ana unsur mikrofondur. Mikrofonsuz bir radyo düşünülemez. Radyo tekniğinde önce sesin elektrik enerjisine dönüştürülmesi gerekir. Bu işlemi yapan araç ise mikrofondur. Radyo tekniğinde mikrofon ile birlikte stüdyo ve vericiler, bütünsel sistemin üçlü saçı ayağını oluşturmaktadır. Radyonun dayandığı temel unsur ses olduğundan, kaliteli mikrofonlar kullanılmalıdır. Ses kaydının alındığı, cihazlarla sesi alıcılara ulaştıran vericiler de aynı şekilde kaliteli olmalıdır. Kalite ise ancak ve ancak bu üç cihazlar sisteminde uluslar arası standartların kullanılmasıyla elde edilebilir.

Radyo stüdyoları iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar spiker veya sunucular bölümü ile teknik bölümdür.

Spiker bölümünde, ses kaynağı olan spiker veya sunucular, mikrofonlar bulunurken, Teknik bölümde teknik cihazlar yer alır.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun gereği radyo istasyonu veya şebekesi stüdyo merkezinde, biri yayın diğeri ise program yapım ve kayıt amaçlı en az iki stüdyo bulunmalıdır. Yerel Radyo istasyonlarında bunun yerine Üst Kurul'un izniyle çok amaçlı tek bir stüdyo kullanılabilir.

Radyo stüdyolarında kullanılan teçhizat genel olarak güncel teknolojiye, ilgili ulusal ve uluslar arası standartlara uygun olmalıdır. Özel istisnalar dışında, amatör ses kaydediciler, plak, bant ve CD okuyucuları gibi tüketici pazarı için geliştirilmiş cihaz ve donanım yayın amaçları için sürekli olarak kullanımına izin verilmez. İlgili Yönetmelik gereği bir radyo stüdyosunda bulunması gereken teçhizat şunlardır:

- 1- 1 adet yüksek kaliteli çok bantlı radyo alıcısı
- 2- Telefon hattını yayına bağlamak için seviye dengeleme ara birim teçhizatı.

- 3- Günlük yayınları sürekli olarak kaydetmek üzere, stüdyo merkezi çıkışına sabit olarak bağlı ve sürekli olarak 24 saat aralıksız çalışabilen tam yedekli bir ses kayıt düzeneği.
- 4- Kanal seviye ölçerleri.
- 5- 2 adet, profesyonel ses kayıt ve okuma cihazı.
- 6- 2 adet profesyonel CD okuyucu cihazı.
- 7- 2 adet yüksek kaliteli kardoid veya iki yönlü mikrofon
- 8- 2 adet stüdyo kalitesinde dinleme hoparlörü
- 9- Test işareti üretici
- 10- Osiloskop
- 11- Akım, gerilim ve direnç ölçer.
- 12- Ses seviye, bozulma ve gürültü ölçer.(Şekerci;1996:165)

Bir radyo istasyonunda bulunması gereken bu asgari limitlerin dışında bir de vericiye gereksinim duyulur. Radyo'da link, up-link/uydu aracılığıyla vericilere aktarılan sesler vericiler vasıtasıyla hava boşluğuna bırakılır.

1.1.2.3- Radyo Yayın Sistemleri

Radyoda aşağıdaki yayın sistemleri kullanılmaktadır.

- 1- AM/(LF ve MF) radyo yayınları: Çift yan bantlı tam taşıyıcılı, işgal ettiği frekans bandı karakteristik eğrisiyle sınırlanmış, analog genlik modülasyonlu ses yayını,
- 2- FM(VHF) monofonik radyo yayını: ITU-R BS.450'de belirtilen standartlara göre ve modülasyon işaretinin en yüksek genliği için 75 KHZ frekans saptaması kullanan frekans modülasyonlu monofonik ses yayını.
- 3- AMDS-Monofonik genlik modülasyonlu radyo yayınıyla birlikte bilgi(data) yayını.
- 4- FM RDS –Frekans modülasyonlu radyo yayınıyla birlikte bilgi (data) yayını.

Radyoda bugün gelinen noktada 1990'lı yıllarla birlikte başlayan özel radyoculuk furçasının beraberinde kaliteyi getirmediği görülmüştür. Yasal düzenlemeden, yayın içeriğine, frekans kirliliğinden teknolojik yetersizliğe, bilgi yetersizliğinden kalifiye iş gücü eksikliğine kadar her konuda devlet yayıncılık kalitesini aradığımız apaçık bir gerçek olarak önümüzde durmaktadır.

Bilgisayar teknolojisindeki gelişmeyle birlikte artık radyoda teknik anlamda daha az kişiyle çalışılmaktadır. Hatta öyle ki pek çok özel radyo istasyonunda 3-5 kişiyle bu iş yürütülebilmektedir. Bilgisayar tabanlı otomasyon yayıncılık anlayışının, radyoya içerik olarak nasıl bir kalite kattığı tartışılabilir. Ancak bilgisayar teknik anlamda sektörün işini kolaylaştırmıştır.

Sesin bilgisayar hafızasında fazla yer kapsamaması, bütün radyo arşivlerinin bilgisayarda tutulmasını sağlamıştır. Bilgisayar, hem teknik anlamda yayının verilmesi işlevinde, hem de programların hazırlanmasında radyocuları rahatlatmıştır. Bilgisayarda tutulan arşivler (özellikle müzik arşivi) ses kalitesinde zamanla oluşan deformasyonu da minimuma indirmiştir.

1.1.3 Kitle İletişim Araçlarında Görüntülü Dönem: Televizyon

Radyonun bulunuşu ve yaygın bir araç olarak evlere girmesi teknikçilerin hayallerini biraz daha zorlamalarına neden oldu. Radyonun bulunuşundan sonra da boş durmayan teknikçiler yeni buluşlar için biraz daha umutlandılar. Radyonun televizyon alanındaki çalışmaları daha da hızlandırdığı tezi doğrudur. Ancak televizyon tekniği üzerindeki çalışmalar radyonun bulunuşundan önce de vardı. Çünkü önlerinde 19. asrın son yıllarında bulunup insanların hizmetine sunulan sinema vardı. Hareketli görüntünün perde üzerinden izlettirilmesi bu yeni çalışmaların belki de en önemli dayanak noktalarından biriydi. Yapılması gereken iş daha önce hareketli bir şekilde elde edilen görüntünün uzak noktalara ulaştırılması ve ulaştırılan görüntünün alıcılar vasıtasıyla insanlar tarafından izlenmesi işiydi. Televizyon bulunmadan önce, hareketli hale getirilen görüntü (sinema) ile uzak noktalara ulaştırılan ses teknolojisi mevcuttu. Böylece, sesin uzak noktalara ulaşmasını sağlayan teknikçiler bu sefer de sesle birlikte görüntüyü de binlerce kilometre öteye ulaştırmanın mücadelesi içerisine girdiler. Sinemanın ilk yıllarında çekilen filmler sessizdi. Dünya sesli sinemayla 1926-27 yıllarında tanıştı.(www.sinemalarim.com) Özetle, hem sinema, hem radyo ve hem de televizyon teknolojisiyle ilgili çalışmaların önemli bir bölümünün, gelişmiş ülkelerde eş zamanlı devam ettiği söylenebilir. Bu üç alanda çalışmalar yürüten bilim adamlarının attığı her adım birbirlerini etkilemiş ve sonuç itibariyle her üç alanda da 19 asrın son çeyreği ile 20 asrın ilk çeyreği arasındaki süreçte başarı elde edilmiş, sonuca gidilmiştir.

Televizyon da tıpkı radyo gibi sadece teknik anlamda insanların işini kolaylaştıran bir araç konumunda olmadı. Televizyon tekniğiyle bütünleşen yayıncılık bu büyülü kutunun icra ettiği asıl fonksiyonu teşkil ediyordu. Teknik bir buluşun ötesinde geniş halk kitlelerini asıl etkileyen faktör işte bu fonksiyonu.

İçinde bulunduğumuz çağ için zaman zaman çeşitli adlandırmalar yapılmaktadır. Atom çağı, uzay çağı, bilişim çağı gibi. Televizyonun toplum hayatını etkilemesiyle birlikte sıkça kullanılan sınıflandırmalardan biri de ‘Televizyon Çağı’ olmuştur.

Televizyon bir icat olarak, arkasına yüzlerce yıllık bir bilgi, araştırma ve teknik çalışma birikimini alan bir icattır. Televizyon, salt olarak görüntünün ebedileştirilmesi ve sinyaller vasıtasıyla elektriksel bir ekran üzerinde canlandırılması olarak ele alınırsa hiç şüphesiz böyle bir konumu hak etmez.

Televizyon sadece bir teknik icat olarak ele alınmamalıdır. Televizyon teknik bir buluşun çok üzerinde bir anlam ifade etmektedir. Öyle buluşlar vardır ki, sadece bir sektörü ilgilendirir. Geniş halk topluluklarını derinden etkileyen bir tesire sahip olamazlar bu tür buluşlar. Ancak öyle buluşlar da vardır ki, toplumun istisnasız tamamını ilgilendirir. İşte televizyon böyle bir buluştur. Televizyonun icat edildiği tarihten bu tarafa etkileşim içerisinde olmadığı bir tek kişi bulmak mümkün değildir.

Dikkat edilirse yukarıda isimleri geçen atom, uzay, bilişim gibi tanımlamaların tamamı enformasyon çatısı altında buluşmaktadır. Ve enformasyona çağ atlatan en önemli araç televizyon olmuştur. Olaya enformasyon gözlüğüyle bakılacak olursa, çağımız için televizyon çağı demek pek de abartılı olmayacaktır.

Televizyon bilimsel ve teknik araştırmalar sonucunda icat edilmiştir. Onun bir eğlence ve haberleşme yolu olarak gücü o kadar büyüktür ki, kendinden önceki tüm eğlence ve haberleşme yollarını değiştirmiştir (Williams, 2003:10).

1.1.3.1 Televizyon Tarihi

Televizyonun icadı tek bir olay ya da bir olaylar dizisi değildir. Televizyonun icadı elektrik, telgraf, fotoğraf, sinema ve radyodaki icatların tamamıyla yakından ilgilidir. Diğer tüm icatlar televizyonun icadına giden yolun birer basamağıdır. .

Bu serüvende 19.yüzyılın başlarına kadar uzanmak gerekecektir. Bu yüzyılın başlarında Volta ve Faraday'ın elektriği bulmalarıyla başlayan teknik gelişim dizinimi, görüntünün uzağa iletim fikrini doğurmuştur. İrlandalı telgrafçı May, televizyonla ilgili ilk teknik buluşu gerçekleştiren kişi olarak tarihe geçmiştir. May ışık dalgalarını elektrik akımına çevirmeyi başararak büyük bir çığır açmıştır.

Bir Alman öğrenci olan Paul Nipkov, görüntüyü, küçük bir delikli kartonla satır satır izleyen basit bir tarama cihazı üreterek, açılan çığırda ilk adımı atan bilgin olarak tarihe geçmiştir.

Bu buluş, 1923 yılında Amerikalı bilgin Jenkins ve daha sonra İskoç bilgin Jhon Baird tarafından bulunan tüpler ve Hertz dalgaları kullanılarak televizyon buluşuna dönüştürülmüştür.

Bunun içindir ki, 26 Ocak 1926'da Jhon Logie Baird'ın , saniyede 28 satırla 12.5 kere taranan ilk gösterisini gerçekleştirdiği tarih Televizyonun buluş tarihi olarak kabul edilmektedir.

Bu tarihten tam 3 yıl sonra ise İngiltere'de uzun dalga yayın yapan Deventry vericisi ile ilk düzenli televizyon yayıncılığı başlamıştır.

1930'lu yıllarda ise Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Fransa, İtalya gibi bir çok ülkede deneme yayınları yapılmıştır.

Televizyon buluşunun hemen ardından, radyo kadar hızlı bir gelişim gösterememiştir. 1930'lu yılların sonlarına doğru Avrupa ülkeleri arasında başlayan gerginlik ve ardından meydana gelen ikinci dünya savaşı bu teknolojinin yaygınlaşmasını sekteye uğratmıştır.

Asıl çıkışını ikinci dünya savaşında başlatan televizyon, o tarihten sonraki süreçte teknolojik gelişmeler kategorisinde hep zirvede kalmayı başarmıştır.

Televizyonda ki en hızlı gelişmeler Amerika Birleşik Devletlerinde olmuştur. Her ne kadar televizyon İngiltere’de doğmuşsa da ABD’de kendine her açıdan daha hızlı bir gelişme alanı bulmuştur. Televizyonun Avrupa’da daha yavaş bir gelişme seyri takip etmesinin en önemli sebebi ikinci dünya savaşıdır. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletlerinde, Avrupa’ya göre on yıl önce kurulan televizyonların ilk örnekleri ikinci dünya savaşı sırasında yayın hayatına başlamıştır.

Amerikalılar halk olarak da dünya milletleri arasında en çok televizyon izleyen milletler arasında yer almaktadırlar. Televizyon yayın istasyonları açısından ABD, dünya devletleri arasında başı çekmektedir. (Kofler,1991:27)

Amerika aynı zamanda kablolu yayının da en hızlı geliştiği ülke olmuştur. 1991 yılında uluslar arası Araştırma ve Geliştirme Merkezi tarafından ABD’de yapılan bir araştırma evlerin yüzde 55’inin kablolu sisteme bağlanmış olduğunu ortaya koymaktadır. (Rigel,Barometre Gazetesi: 30 Mart 1992)

Televizyon teknolojisi ülkemize ise radyoya oranla geç girmiştir. Dünyadaki ilk radyo örneklerinden birkaç yıl sonra Türkiye’de de boy gösteren radyonun aksine televizyon ülkemize yarım asrı bulan bir gecikmeyle merhaba diyebilmiştir.

İstanbul Teknik Üniversitesinde 1952’de ilk deneme yayınlarına başlandığında, İstanbul’daki alıcı sayısının 10 olduğu, bunlardan dördünün de Teknik Üniversitede bulunduğu söylenmektedir (Uyguç,1987:6).

Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan televizyon yayıncılığı çalışmaları meyvesini 1968’de vermiştir. 1964’te TRT’nin kurulmasıyla, devlet gücünü arkasına alan çalışmalar neticesinde 1966’da kapalı devre yayınları yapılmış, 31 Ocak 1968’de ise düzenli yayına geçilmiştir. Ankara’daki yayın Federal Alman Hükümetinin hediye ettiği 5 kw’lik verici ile Ankara iline yönelik başladı. (TRT, 1991:30) Haftada üç gün yapılan yayınlar 1974’te haftanın bütün günlerini kapsar duruma gelmiştir.

TRT ile İstanbul Teknik Üniversitesi işbirliğiyle TRT'nin İstanbul'daki yayınları ise 1971'de başlamıştır. İzmir'de de yayınlar aynı yıl başlarken, Eskişehir ve Balıkesir bu tarihten bir yıl sonra televizyon yayınlarına kavuşarak, şanslı iller arasına katılmışlardır.

Dördüncü beş yıllık kalkınma planı verilerine göre, Türkiye'de TRT yayınları 1974'de toplam nüfusun yüzde 55'i tarafından izlenirken bu oran 1977'de yüzde 81.5'e ulaşmıştır.

Diğer ülkeler gibi Türkiye'de de halk televizyonu çarçabuk benimsemiş ve evinin baş köşesinin vazgeçilmez temel unsuru haline getirmiştir.. Öyle ki televizyon kendisinden önceki medya araçlarının tamamını olumsuz etkilemiştir. Bütün medya araçları ilk yıllarda sarsıntı geçirmiş ve on yıllar süren rekabetin ardından farklılaşarak ayakta kalmayı başarabilmişlerdir. Televizyonla birlikte yazılı medya, radyo, sinema ve tiyatroya ilgi azalmıştır. Televizyon aynı zamanda toplum yapısı üzerinde de etkili olmuştur. Televizyonla birlikte kültürel yapıda meydana gelen gelişim ve değişim toplumun genel alışkanlıklarını değiştirmiştir. İnsanlar farklı kültür ve yaşam biçimleriyle tanışmışlardır. Bu gelişmelerle birlikte dünya büyük bir köye dönüşmüş, insanlar köylerindeki komşuları kadar birbirlerine yaklaşmışlardır.

Televizyonun yaşam biçimi üzerinde meydana getirdiği değişim beraberinde zaman zaman toplumsal tepkilere de yol açmıştır. Sayıları az da olsa televizyona toplumun ahlakını bozduğu gerekçesiyle karşı çıkanlar da olmuştur. Bu gerekçelerle evlerine televizyon almayan kişiler de vardır. Ancak hiçbir tepki, televizyonun kuruluşundan bugüne gelişimini engelleyememiştir.

Türkiye'de renkli yayına 1984'te geçilmiştir.. Bu küçük kutu sayesinde dünya küçülürken, Amerika ve Avrupa'daki gelişmelere ayak uyduramayan ülkemizde 1990'da TRT tekeli gayri hukuki bir şekilde yıkılmıştır. İlk özel televizyon kanalı olan Star'ın (Macik Box) yayınını daha sonraki yıllarda diğer ulusal ve yerel kanallar takip etmiştir. 1994'de kabul edilen Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun ile özel radyo ve televizyon kuruluşları hukuki çatısına kavuşmuştur (Şekerci,1996:7).

Halen yayın için RTÜK'te başvurusu bulunan 23 yaygın, 16 bölgesel ve 214 yerel kanal mevcuttur. (www.rtuk.org.tr:3.4.2006) Bu sayıya uydudan sayısal yayın yapan kanallar, digital platformlardan yayın yapan kanallar ve kablodan yayın yapan kanallar dahil değildir.

1.1.3.2 Televizyonda Görüntü Tekniği

“Televizyon anlam olarak tele(uzak) ve vision (görüntü) kelimelerinden oluşur. Bilimsel açıdan ise bir olayın görüntü ve ses olarak, bir takım elektronik işlemler sonucu ve elektromanyetik dalgalar (Hertz dalgaları) aracılığıyla, bir noktadan, belirli bir alan içindeki diğer noktalara taşınması demektir. Televizyonun tanımını tamamlayabilmek için ‘yayın’ sözcüğünün anlamını da bilmekte yarar vardır; çünkü elektromanyetik dalgalar aracılığıyla yapılan her iletişim yayın anlamına gelmez. Oysa televizyon bir yayın aracıdır ve bir iletişimin ‘yayın’ olabilmesi için iki temel özellik gerekir. Ses ve görüntünün belirli bir vericiden, toplumun yararlanması amacıyla aktarılması ve aktarılan bu ses ve görüntünün bir program niteliği taşıması gerekmektedir.

“Televizyon ve filmin görüntü oluşturma işlemi aynı esasa dayanır. Tek tek hareketsiz görüntülerden oluşan karelerin belirli bir hızla akıp gitmesi sonucunda, gözün görüntü hatırlama kusurundan (ya da avantajından) yararlanılarak hareketli bir görüntü izlenimi bırakması... Filmde görüntüler, Kimyasal bir duyardat üzerinde saptanır. Televizyon ise ışık enerjisini elektrik sinyallerine dönüştüren , elektronik bir araçtır. Tıpkı bu satırların okunması sırasında gözün yaptığı hareket gibi, televizyon kamerasının objektifinin kapsadığı çerçeve içindeki herhangi bir görüntü, elektronlar tarafından, enine çizgiler biçiminde gidip gelir. Bu gidip gelmeler sırasında görüntüde ki açık ve koyu renk farklılıklarından dolayı farklı yansımalar olmakta ve bu farklı ışınlar, televizyon alıcılarına çözümlenerek yeniden görüntü haline dönüşmektedir. Görüntünün normal bir gözle izlenebilmesi için saniyede en az 50 kez görüntüyü bu biçimde tarayacak hızda olması gerekir” (Gökçe,1997:30).

Bir başka tanımlamaya göre ise televizyon sabit ve hareketli cisimlerin, kalıcı olmayan görüntülerinin elektrik yoluyla uzağa iletimi anlamına gelir.

1.1.3.3 Televizyon Teknolojisinde Son Durum

25 resim karesinin bir saniye içerisinde ekranda geçişiyle elde edilen görüntü sürekliliği televizyon yayıncılığının ana temasını oluşturmaktadır. Son çeyrek asırda televizyon teknolojisinde meydana gelen hızlı gelişme dikkatlerin yeniden bu sektörde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Televizyon yayıncılığının yarım asrı bulan yer hakimiyeti, günümüzde uzaya taşınmıştır.

İletişimin uydular üzerinden sağlanmasıyla birlikte uzayda yarışa giren gelişmiş ülkeler, sinyaller vasıtasıyla bütün dünyayı kültür hegemonyalarına alma mücadelesi vermektedirler.

Uydu ile iletişim alanındaki ilk deneme 12 Ağustos 1958'de uzaya fırlatılan 'Eco-1' uydusuyla başlar. Türkiye ise 1994'te Türksat 1B uydusuyla yarışa katılmış ve uzayda uydusu bulunan 16.ülke olmuştur.

Haberleşme uydusu; yeryüzünde bulunan bir vericiden elektromanyetik dalga işaretlerini alan ve bu işaretlerin taşıyıcı frekanslarını değiştirip, kuvvetlendirerek tekrar yer yüzündeki alıcıya ileten uzay aracıdır. Haberleşme uyduları elektromanyetik dalga işaretlerini kuvvetlendirip, tekrar yeryüzüne gönderdiği için, bunlara aktarıcı da denilebilir. Yeryüzündeki bir verici ile bir uydu arasındaki işaretlerin iletiminde, uydunun yer yüzüne veriş yapmasında, yayın alanı yer yüzünün üçte birini kapsamaktadır.

Uydu yayınıyla birlikte haberleşmede büyük kolaylıklar sağlanmış, televizyon ses ve görüntü kalitesi artmıştır.

Daha önce yer linkleri(Down linkler) vasıtasıyla, tepeden tepeye ulaştırılan görüntülerin vericilerden antenlerimize ulaşmasıyla sağlanabilen televizyon yayıncılığı son yıllarda iki ayrı şekilde yapılabilmektedir.

-Dolaylı Yoldan Uydu Yayını: Uydulardan vericilere ulaştırılan görüntü vericilerden uzay boşluğuna bırakılmakta ve kişilere çatı üstü normal antenlerle yayını izleme imkanı vermektedir.

-Doğrudan Uydu Yayını: Uydu ile izleyici arasında herhangi bir aracı (verici-aktarıcı-role) bulunmaksızın, küçük çanak antenlerle görüntünün izlenebilmesine olanak tanınmaktadır.

Bunun dışında dijital platformlarla veya kablolu yayımla da yayınlar izlenebilmektedir. Her iki sistemde de görüntü uydular üzerinden sağlanmaktadır. Digital platformlarda izleyicinin görüntüyü alabilmesi için şifre çözücü aracı cihazlar kullanması gerekmektedir. Kablolu yayında ise yine uydulardan alınan görüntünün, paket halinde fiberoptik kablolar vasıtasıyla aboneye ulaştırılması sağlanmaktadır. Öte yandan, kablo altyapısını döşemedeki zorluklar ve yüksek maliyet, kablosuz kablo sistemini geliştirmiştir.

Bölgesel mikrodalga vericilerden yapılan yayının, abonelere pencerelerinin dışına taktıkları bir çanakdan yayını kablo TV kalitesiyle alabilme imkanı sağlanmaktadır.

Öte yandan, günümüzde ADSL tekniği kullanılarak yayın telefon hatları üzerinden de yapılabilmektedir. Ancak henüz yaygın değildir.

Televizyon teknolojisinin geldiği son noktada uyduların dışında hiç şüphesiz yayın tekniklerindeki gelişmeler de önem arz etmektedir.

40 yıl öncesinin yayın tekniklerinin kullanıldığı günümüz televizyon yayıncılığı Japonların geliştirdiği Yüksek Çözümlemeli Televizyonla boyut değiştirdi. (HDTV-High Definition Television) . Bu gelişme ülkemizde ve batıda geçerli olan PAL ve SECAM sistemine karşı büyük üstünlük sağladı. Ekrandaki satır sayısı PAL’de 625, SECAM’da 819 iken HDTV ile 1125’e yükseldi. Daha kaliteli bir yayın anlamına gelen Japonların bu buluşuna Amerika Birleşik Devletleri B-MAC denilen yeni bir sistemle karşılık verdi. Bu gelişmeler daha sonra Avrupa’yı da harekete geçirdi. Onlar ise DOC MAC-PACQUETS ismini verdikleri bir sistem üzerinde anlaştılar. Multiplex Analog Component (MAC) ile HDTV’nin nasıl ortak bir potada birleştirileceği üzerindeki çalışmalar sürerken, özünde HDTV standardı olan bu yeni sistemin bütün dünyada uygulanabilmesi beraberinde büyük bir kargaşayı gündeme getirmektedir. Yeni standardın geçerli olabilmesi için uydu sistemi, videolar, kameralar ve kablolu televizyon şebekelerinin sisteme uydurulması gerekmektedir. Günümüzde dünyada yaklaşık 600 milyon HDTV televizyon setinin olduğu biliniyor. “HDTV kısaca HD, yavaş yavaş Avrupa’da arka kapıdan girmeyi başardı. Ülkemizde de ilgi her geçen yıl artmakta. Özellikle film ve reklam sektörünün HD kullanmaya başlayacağı zamana yakınlaşıyoruz.”(Dağdeviren,2004:136)

HDTV’nin henüz günlük hayatımıza tam anlamıyla girmediği şu günlerde, HDTV’den de daha kaliteli bir görüntü standardı getiren Ultra-HDTV gündeme gelmiştir. Anlaşılan HDTV ile birlikte daha kaliteli bir yayın için, teknolojik üretim devam edecektir.

1.1.3.4 Televizyon Tekniğinde Yeni Dönem - Digital Televizyon

Daha önceleri ayrı kulvarlarda gelişmelerini sürdüren bilgisayar ile radyo-televizyon 1990'lı yıllarla birlikte aynı potada buluşmuş ve gelişmelerini kol kola birlikte yürütmüşlerdir.

Televizyon alanındaki gelişmeler dijital televizyon ile birlikte farklılık arz etmiştir. Televizyon da artık bu tarihten sonra bilgisayarın dilini kullanmaya başlamıştır. Digital dünyanın ortak diline “0 ve 1”lerin dünyası da denilebilir.

Televizyon veya bilgisayar dilinde aslında mors alfabe sisteminden esinlendiği söylenebilir. Nasıl ki mors alfabesindeki şifrelemede çizgi ve nokta (- ve .) kullanılmışsa, bilgisayar-televizyon dilinde de benzer şekilde “0 ve 1” kullanılmıştır. Bu sıfır ve birlerin her birine bit denilmektedir. Bir başka deyişle bilgisayar ve televizyon dünyasının atomu bit'tir. Birden fazla bit ise bir araya gelerek Byte'i oluşturur. Yine farklı bir deyişle bilgisayar ve televizyon dünyasının molekülleri ise Byte'lerdir. Örneğin A harfinin bilgisayar-televizyon dilindeki karşılığı 8 adet bit(0 ve 1)'tir.

Bilgisayar dünyasındaki gelişmelerin televizyon dünyasıyla ortak bir zeminde buluşmasının hemen ardından, sektöre yatırımlar da artmıştır. Örneğin, günümüzde bilgisayar dünyasının en büyük patronu Bill Gates, büyük televizyon kuruluşlarından hisseler almaya başlamıştır.

Digital dünyada grafik ve görüntü işleme 1960'lı yıllarda başlamıştır. Sistemin temelinde her grafik ve görüntünün, küçük noktacıklara bölünmesi yatmaktadır. Görüntünün veya grafiğin en küçük birimine ise Pixel denilmektedir. Pixel'in digital dünyadaki karşılığı Byte ile temsil edildiği düşünüldüğünde, bir TV görüntüsünde yatayda 720, dikeyde 576 noktacık bulunduğundan, bir görüntü karesinde 414.720 noktacık bulunmaktadır. Bir saniyede 25 görüntü olduğuna göre bir saniyede 10.368.000 noktacık yer almaktadır.

Bilgisayar teknolojisi hızla gelişmektedir. 1990 yılında 20 milyon işlem yapabilen bir işlemcinin yerine 1999 yılında 600 milyon işlem yapabilen mikro işlemciler üretilmiştir. Gelişmelerle birlikte maliyetler de zamanla düşmektedir.

Digital teknolojinin iletişim alanına girmesi öncelikle ses iletiminde başlamıştır. Daha önceleri ülkeler ve kıtalararası kullanılan bakır kablolar veya fiber optik kablolar üzerindeki ses iletimi işlemleri şimdi artık uydular üzerinde ve digital olarak gerçekleştirilmektedir. Digital görüntü ve ses ise radyo ve televizyonların hem yapım hem de yayın birimlerinde 1990'lı yılların başından bu yana kullanılmaktadır.

Digital iletişim teknolojisiyle birlikte iletişim sektörüne aşağıdaki yenilikler getirilmiştir.

-Daha kaliteli ses ve görüntü.

-Uydu üzerinden ve kablo sisteminde daha fazla kapasite kullanma imkanı (Ör.Bir analog TV kanalının yayın yaptığı kapasiteden digital sistemle en az 4 kanal yayın yapabilmektedir).

-Digital teknolojisinde kayıtlarda meydana gelen ses ve görüntü kaybı ortadan kalkmaktadır.

-Digital yayıncılıkta digital kodlu ses ve görüntüler internet standartlarına da uyumludur.

-İstenmesi durumunda digital yayıncılıkta iki ayrı dilde film yada 4,5 kanal müzik yayını yapılabilir.

-İsteyene istediği programı seçme şansı tanınmaktadır.

-Farklı ekran çerçeve oranları imkanı sunulmaktadır. (4.3 veya 16:9)

Özetle digital yayıncılıkla televizyon "aptal kutu" olmaktan çıkmış, çok yönlü ve aktif bir iletişim aracı haline gelmiştir. Dijital yayın standartları üzerinde 30'un üzerinde ülke çalışmaktadır. 1997'de DVB standartlı alıcı ve verici sistemleri üretilerek, kullanıcının hizmetine sunulmuştur.

EBU (Avrupa Yayın birliği) ve ITU (uluslar arası yayın birliği) başta olmak üzere onlarca komite DVB standardını geleceğin sistemi olarak gördüklerini kabul etmiştir (Durmaz, 1999:2).

1.1.3.5 Televizyon Yayıncılığında Teknik Yapılanma

Televizyonun tarihçesi ve dayandığı teknolojik yapı yukarıda özetle anlatıldı. Televizyon yayıncılığının sistematik uygulaması ise televizyon istasyonlarında yapılmaktadır.

Bir televizyon kanalında mevcut idari yapılanmanın ötesinde teknik yapılanma ana hatlarıyla aşağıdaki şekilde olmaktadır.

a) Görüntü kaynakları: Televizyonda görüntü ve ses kameralar vasıtasıyla kayıt altına alınmaktadır. Kameralar televizyon gerçeğinin olmazsa olmazıdır. Sinema döneminin motorlu film kameralarından , ENG kameralara kadar geçen sürede kameraların teknolojisinde ciddi gelişmeler olmuştur. Günümüzde artık sıkça dijital kameralar kullanılmaktadır. Kameralarda kaset kullanımı ise belki de son yıllarını yaşamaktadır. Son yıllarda kameralarda görüntü kaydı küçük çipler üzerine yapılabilmektedir. Kısa süre sonra kameralarda kaset kayıt sistemi ortadan kalkacak gibi görünmektedir. Yeni ürün kameralarda, kameranın kendi hafızasına kaydedilen görüntünün , kurgunun yapılacağı bilgisayarlara kaydı da daha kolay olmaktadır.

b) Görüntü Okuma Cihazları: Bunlara video, VTR, VCR veya bilgisayar teknolojisiyle birlikte VCD veya DVD'de denilebilir. Kameralarla kayıt altına alınan görüntüler kurgulandıktan sonra bu cihazlarla okunarak yayına verilmektedir. Yine gelişen teknolojiyle birlikte yayın odalarına konulan güçlü bilgisayarlardan da yayın yapılabilmektedir. Kurgu bilgisayarlarından direkt olarak otomasyonla, yayın odalarında bulunan yayın havuzuna(bilgisayarlı ortam) aktarılan yayınlar, yayın akışındaki sıraya göre yayına verilmektedir. Dolayısıyla bilgisayarlar da günümüz televizyonculuğunun birer görüntü okuma cihazıdır.

c) Kurgu Setleri: Ham görüntülerin montajının yapıldığı ünitelerdir. Görüntü okuma cihazları, efekt cihazları, ses mikserleri, görüntü mikserleri, edit cihazlarından oluşan bu üniteler son yıllarda yerini bilgisayarlı kurgu setlerine bırakmıştır. Artık, çekilen görüntüler bilgisayarlara kaydedilmekte ve kurgular tek bir bilgisayar üzerinden yapılabilmektedir. Yine yukarıda da belirtildiği gibi, kurgu setlerinde yayına hazır hale getirilen programlar, yayın havuzuna gönderilerek yayına verilmektedir.

d) Stüdyolar: Televizyon istasyonlarındaki her türlü görüntü çekme işlemi stüdyolarda gerçekleştirilmektedir. Stüdyolarda, ışık kaynakları, kameralar, dekorlar, ses kaynakları (mikrofon) ve diğer aksesuarlar bulunmaktadır.

e) Rejiler-Stüdyo Kontrol Odaları: Stüdyoda yapılan çekimler rejide yönetilmekte ve kayıt altına alınmaktadır. Rejilerde çok sayıda teknik cihaz bulunmaktadır. Bunlardan

önemlileri görüntü kayıt cihazları, ses mikserleri, görüntü mikserleri, efekt cihazları, bilgisayarlar , monitörler, interkom sistemleri, ışık kontrol cihazları , matriks, karakter jeneratörleri, logo jeneratörü, kamera kontrol cihazlarıdır.

f) Yayın Devamlılık Stüdyosu: Bütün stüdyolardan veya naklen veriliyorsa naklen yayın araçlarından gelen görüntülerin son kontrollerinin yapıldığı ve yayına verildiği stüdyodur. Rejilerde bulunan cihazların bir bölümü burada da bulunur. Görüntü buradan link veya uplink'e gönderilerek, uyduya veya vericiye ulaştırılır.

g) Ölçü Bakım-Teknik Oda: Her türlü yayın ölçme işlemiyle birlikte cihaz bakım ve tamir işlerinin yapıldığı mekan olup, birada mühendis, teknisyen gibi teknik personel çalıştırılır.

h) Linkler: Görüntüyü uzak noktalara ulaştırmayı sağlayan cihazlardır. Yerden yere yayın aktarma işlevini gören linkler yer linkleri 'Down'; yerden uyduya yayın ulaştırma işlevini gören linkler ise 'up linkler' olarak tanımlanmaktadır.

ı) Vericiler: Görüntü ve sesi modüle ederek, elektromanyetik dalgaya çeviren ve alıcılar tarafından algılanmak üzere hava boşluğuna bırakan teknik sistem bütünüdür.

Öte yandan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, "Radyo ve Televizyon Yayın İzni ve Lisans Yönetmeliği"(10.3.1995 tarih ve 22223 sayılı resmi gazete) gereği televizyon istasyonlarında kullanılan teçhizatın genel olarak güncel teknolojiye, ilgili ulusal ve uluslar arası standartlara uygun olmasını ister. Yönetmelik gereği, bir televizyon kuruluşunda;

- Yayın Devamlılık Stüdyosu ve Kontrol Odası,
- Yapım ve Yayın Stüdyosu ve Kontrol Odası,
- Ana Kontrol ve Merkezi Teçhizat Odası veya bölümü,
- Ölçü Bakım Odası,
- Giyinme , Makyaj Odaları ve diğer destek birimleri,
- Elektronik Haber Toplama Donanımı,
- Naklen Yayın Donanımının bulunması gerekmektedir (Şekerci,1996:168).

Görsel ve işitsel medya kavramının içine son yıllarda gelişen internet dünyasını da eklemek gerekecektir. Elektronik medya adı verilen internet hem dev bir bilgi hazinesi, hem

de hızlı bir haberleşme aracıdır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak gelişen internet teknolojisi üzerinde bugün, görüntü ve ses nakli yapılabilmektedir. Digital teknolojinin hizmet vermeye başladığı tarihten bu yana kol kola giren bilişim teknolojisiyle iletişim teknolojisi aynı bedende buluşmuş ve birbirlerinin ayrılmaz birer parçası haline gelmiştir.

1.1.4 Kitle İletişim Araçlarında Elektronik Dönem: İnternet

İnternet Elektronik medya olarak da tanımlanmaktadır. İnternet bir kitle iletişim aracı olmanın ötesinde, büyük bir teknik altyapıyı da kapsamaktadır. İnternet basit bir ifadeyle birbiriyle tüm dünya üzerinde yayılmış bilgisayar ağlarının birleşmesinden oluşan devasa bir bilgisayar ağı şeklinde tanımlanabilir.

Aktif olarak tüm dünyada 1990'lı yıllarla birlikte yaygınlaşan internet üzerindeki çalışmalar 30 yılı aşkın bir maziye sahiptir. İnternet ile ilgili çalışmalar Amerika Birleşik Devletlerinde 1962 yılında başlamıştır. ABD'nin önemli üniversitelerinden, Maassachussetts Institute Of Tecnology'de Lawarance Roberts ve Thomas Merril uzun zamandır devam eden çalışmalarında 1965 yılında başarıya ulaştılar. İkili dünyada ilk olarak iki bilgisayarı birbiriyle konuşturmayı başardı. Roberts Darba'nın da 1966'da aynı alanda çalışmaya başlaması üzerine geliştirdiği ARDENT projesiyle 1969'da dört üniversitenin bilgisayar merkezleri birbirine bağlandı. ARDENT projesine kısa zamanda bir çok bilgisayar merkezi dahil oldu.

1972'de ise elektronik posta (e-mail) ilk defa bu proje içinde kullanılmaya başlandı. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1990 yılına kadar tamamen devlet kontrolünde ve devlet desteğiyle devam eden internet, bu tarihten itibaren özelleştirme sürecine girdi. 1995'de ise ABD'de internet tamamen özelleşti.

İnternet bütün dünyada hızla yayıldı. 1994 yılına gelindiğinde tüm dünyada 110 ülkenin interneti kullanmaya başladığı görülmüştür. Türkiye'de ise ilk internet bağlantısı 12 Nisan 1993'de yapılmıştır. 1995 yılından sonra ülkemizde de hızlı bir gelişme sürecine giren internette 5 milyondan fazla kişinin yararlandığı tahmin edilmektedir. (<http://www.aydesign.net/internetintarihcesi.htm>:23 Ağustos 2006)

İnternet dünyanın tamamında büyük ilgi görmüştür. Bilgisayar teknolojisi bu önemli buluşla farklı bir boyut kazanmıştır. İnternet; dünyayı küçülterek büyük bir köy haline

dönüştüren, çağımızın en hızlı iletişim aracıdır. İnternetin günlük hayatımıza girmesi diğer kitle iletişim araçları üzerinde de etkili olmuştur. Radyo ve Televizyon belki de kısa bir süre sonra lider kitle iletişim aracı konumlarını internete kaptıracaklardır. Aslında teknik anlamda ilk günden itibaren bir alt sıraya düşmüşlerdir. Ancak, internet hala bütün dünyada televizyon ve radyo kadar yaygın hale gelememiştir.

İnternet aynı zamanda bilgi ve habere ulaşmayı hem kolaylaştırmış, hem de ucuzlaştırmıştır. İnternet ile birlikte kitap ve ansiklopedi gibi bilgi ve kültür araçları da eski önemlerini kaybetmişlerdir.

İnternetin diğer üç kitle aracı arasındaki en önemli ayrıcalığı, her üç kitle iletişim aracının teknolojiyle de hizmet veriyor olmasıdır. İnsanlar internete bağlanarak bilgi ve haberi hem okuyabilmekte, hem dinleyebilmekte ve hem de izleyebilmektedir. Bu ayrıcalık interneti çok farklı bir üstünlüğe taşımaktadır.

Tabii ki internetin de diğer kitle iletişim araçları gibi olumsuzlukları mevcuttur. Günümüzde interneti kontrol altına almak mümkün değildir. Her türlü faydalı bilgiye bu yolla ulaşılabileceği gibi her türlü zararlı bilgiye de yine aynı yolla ulaşılabilmektedir.

Ülkemizde internet batıya oranla pahalı hizmet veren bir iletişim aracı konumundadır. Hem hızlılık hem de ucuzlukta batı standartlarını henüz yakalayamamış olmamız, internetin Türkiye’de daha da hızlı bir şekilde yaygınlaşmasını engellemektedir.

Ülkemizde internet dünyasını tanzim eden yasal ortamın oluşmasında da gecikilmiştir. Henüz bütün ihtiyaçlara cevap verebilecek bir internet yasamız mevcut değildir. Bu konuyla ilgili yasal düzenlemenin acilen yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde radyo ve televizyon yasasının çıkarılması ve güncelleştirilmesindeki gecikme nedeniyle gördüğümüz zararın kat kat fazlasını bu alanda da bedel olarak öderiz.

1.2- SESLİ VE GÖRÜNTÜLÜ KİTLE İLETİŞİMİNİN ÖNEMİ

Beş duyu insan hayatının esasını teşkil etmektedir. Hiç kuşkusuz görmek ve işitmek bu beş duyu içinde farklı bir yere sahiptir.

Hem görmeyen hem de işitmeyen bir insanın hayatı bitkisel bir hayattan öte bir şey değildir. Adını görme ve işitmeden alan görsel ve işitsel iletişim de dünya hayatı için buna yakın bir anlam ifade etmektedir.

Göz ve kulağın özel yapısı gereği beynimize ulaşan sinyaller aslında insanın doğasında bulunan iletişimi gerçekleştirir. Kişi ile dış dünya arasındaki ilk iletişim böyle sağlanmış olur. Kişi bu iki organ sayesinde görüntü, renk ve ses olgusundan haberdar olur. Her görüntünün ve her sesin beyinde çağrıştırdığı anlam ise doğuştan itibaren zamanla olgunlaşır. Bazı görüntü ve sesler dünyanın neresinde olursanız olun herkes tarafından aynı şekilde algılanırken, bazıları kültürel değişkenler nedeniyle farklı bir şekilde algılanabilir.

İletişimin medya boyutunda da görsellik ve işitsellik büyük önem kazanır. Bütün dünyada görsel medya denildiğinde akla televizyon, işitsel medya denildiğinde ise akla radyo gelir. Yazılı medyaya göre tarihi çok yeni olan bu iki araç günümüz dünyasının vazgeçilemez iki temel iletişim aracıdır.

Görüntülü ve sesli medyalar günümüz dünyasında, hala iletişim araçları arasında en etkili olanlarıdır. İletişim teknolojilerinde 1970’li yıllarda başlayan gelişmeler yeni bir dünya düzeninin de oluşmasına zemin hazırlamıştır.

1960-1980 arası dünyada yaşanan ve birbirini takip eden bir dizi bilimsel ve teknolojik yenilik, yeni bir çağın kapısını aralamıştır. Bu teknolojik gelişmeler beraberinde toplumların ekonomik, siyasal ve kültürel yapılanmasında devrimler oluşturmuştur.

Bu insanı adeta kendisine tutsak eden gelişmelerin oluşturduğu yeni alışkanlıklarda iletişim teknolojilerinin büyük rolü vardır. Teknolojik gelişmeler iletişimde yeni varyasyonlar oluştururken, iletişim teknolojisi enformasyonda çağ atlattıran gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. “Bütün yeni teknolojik gelişmeler yeni bilgi üzerine dayanmaktadır. Ancak içinde

yaşadığımız teknolojik devrim sürecini diğerlerinden ayıran, enformasyonun hammadde olması ve bu hammaddenin işlenmesi sonucunda ortaya çıkan ürünün ise yeni bir enformasyon olmasıdır. Söz konusu olan bir önceki teknolojik devrimlerde olduğu gibi teknolojiye dayalı bir enformasyon değil, enformasyon üzerine çalışan teknolojilerin merkezde olmasıdır”(Timisi, 2003:78).

İletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmeler, erişilmesi güç bir hız kazanmıştır. Bu hız öyle bir hız ki, UNESCO 1986’daki bir toplantıda radyo ve televizyonu dahi geleneksel medya kategorisine almak zorunda kaldı. Yeni iletişim araçları kürsüsünde ise mikroişlemci, kablo televizyon, fiber optik, uydu yayıncılığı oturmaktadır.

İletişim teknolojisindeki hıza zaman zaman teknolojinin kendisi bile yenik düşmektedir. Çok yönlü hızlı ilerleme, sektörün devleri arasındaki büyük rekabetten kaynaklanmaktadır. İletişim araçlarından özellikle radyo ve televizyon dünyada yaşayan herkesin tüketim listesinde baş sıralarda yer almaktadır. Bitmeyen bir ihtiyaç kalemi olan sektördeki büyük ilerlemeler son yıllarda kapitalist düşünce yapısının oluşturduğu mantıkla farklı bir yöne kaymıştır. Öyle ki, digital teknolojiye geçişte ortak standartlar belirlemede zorluklar yaşamakta, aynı amaç için kullanılacak olan bir araç, aynı amaçlı fakat farklı marka bir başka araca kullanım izin vermeyebilmektedir. Örneğin, digital yayıncılığa geçişte Panasonic’in ürettiği bir digital kameranın formatı ile Sony’nin ürettiği bir kameranın formatı farklı olduğundan, bir kameranın çektiği görüntüyü, diğer firmanın okuyucusu (VTR) okuyamamaktadır.

Dünyanın güçlü ülkeleri iletişim sektörünün yeni çağ ve geleceğin dünyası için ne büyük anlam ifade ettiğinin farkındadırlar. Amerika Birleşik Devletleri, bazı Avrupa ülkeleri ve Japonya gibi devletlerin ihracatının önemli bir kısmını iletişim teknolojisinin ürettiği mal ve hizmetler oluşturmaktadır.

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE RADYO - TELEVİZYON YAYINCILIĞI, YASAL DÜZENLEMELER VE BU SÜREÇTE YAŞANAN SORUNLAR.

2.1 TÜRKİYE'DE RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILĞI

Ülkemizde radyonun dışındaki diğer medya teknolojileri çok gerilerden takip edilmiştir. Matbaanın Osmanlı İmparatorluğuna girmesi, Avrupa'dan asırlar sonra gerçekleşmiştir. Bu asırları aşan gelişme yazılı basının doğuşu ve gelişimini elbette olumsuz etkilemiştir.

Matbaanın bu gecikmesini sadece gazetelerin doğuşuyla da ilintilendirmemek gerekmektedir. Matbaa Osmanlı toplumunu çok yönlü etkilemiştir.

Osmanlı toplumunda yazılı basın 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra boy göstermeye başlamıştır. Radyoya baktığımızda ise dünyayla eş zamanlı bir başlangıç görülmektedir. Yeni Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun hemen ardından ülkemize giriş yapan radyo, dünyadaki gelişmiş ülkelere girişinden sadece birkaç yıllık bir gecikmeyle Anadolu insanına merhaba demiştir.

Radyo sinyallerinin Türk hava sahasına zamanlı girişi, beraberinde bir radyo kültürü oluşturmuştur. Ancak Türkiye'ye radyo dünya ile eş zamanlı merhaba dediği halde, gelişim sürecini aynı hızla gerçekleştirememiştir. Türk toplumunda radyonun yaygın bir şekilde kullanılması ancak 1950'li yıllardan sonra mümkün olabilmıştır.

Televizyonda ise farklı bir süreç yaşanmıştır. Televizyon, Türkiye'ye ABD ve Avrupa'dan çeyrek asır sonra girebilmiştir.

Radyonun oluşturduğu kültür ve tecrübe, Türkiye'deki televizyon yayıncılığının kısa bir süre içerisinde toparlanmasına yardımcı olmuştur.

Radyo ve Televizyon başlangıçta devlet tekelinde hayat mücadelesi vermiştir. Radyo ve Televizyonu devletin tekelinden kurtarmak hiç de kolay olmamıştır.

Türkiye’de özel radyo ve televizyonların sorunlarına geçmeden önce, tarihi gelişimlerine kısaca bir göz atmakta fayda var. Türkiye’de uzun bir süre TRT çatısı altında yürütülen sesli ve görüntülü yayıncılık, 1990’lı yıllardan itibaren farklı bir sürece girdi.

Türkiye’de TRT’nin ikinci televizyon kanalı 6 Ekim 1986’da kuruldu. Bunu üçüncü kanal, dördüncü kanal ve beşinci kanal(TRT İNT) izledi.

Teknolojinin gelişmesi, Türkiye’de özel sektörün her alana yatırım yapar duruma gelmesi, demokrasinin kökleşmesi Türk toplumunda farklı arayışları beraberinde getirmiştir.

Hukuki zemin uygun olmamasına rağmen Uzan ailesinin kurduğu “Magic Box Incorporated” adlı şirket 1 Mart 1990 tarihinde test yayınına başlamak suretiyle, fiili olarak TRT’nin ülkemizdeki yayıncılık tekeline son verdi. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın bu tür gelişmelere sıcak bakması dolayısıyla Anayasa’daki Türkiye’de yayıncılığın ancak devlet eliyle yapılabileceğini ilişkin maddesi işletilmemiştir. (Anayasanın 133.maddesi “Bütün radyo ve televizyon yayınları devlet tarafından düzenlenir” şeklindeydi). İşletilememesinin gerekçelerinden biri ilk yayın yapan kanal olan Star 1’in uzaydan yayın yaptığını öne sürmesi olmuştur.

Türkiye’de Anayasa değiştirilmeden yayın yapılıp yapılamayacağı konusu uzunca süre tartışıldı. Bu arada belediyeler çanaklar kurarak Star’ın yayınlarını vermeye başladılar. “Bu arada o tarihte SHP Genel Başkanı olan Erdal İnönü bir genelge hazırlayarak, yasadışı yayın yaptığı gerekçesiyle milletvekillerinin ve örgüt yöneticilerinin Star 1 yayınlarına çıkmasını yasaklamasına rağmen, partisinin belediye başkanları, aktarıcılar aracılığıyla yayınları yörelerindeki vatandaşlara izletmeye devam ediyorlardı” (Özçağlayan, 2000:45).

Türk toplumu iktidar sözcülüğü ve yeknesat yayını nedeniyle eleştirdiği TRT’nin yanında özel yayıncılığı kısa sürede benimsedi.

Toplumun özel yayıncılığa duyduğu ilgi, başka müteşebbisleri de harekete geçirdi ve Türkiye’de bir biri ardına özel televizyon kuruluşları kurulmaya başlandı. Star 1’i, Teleon, Show, Cine 5, Atv, Kanal D, Kanal 6, HBB, TGRT, Kanal 7, NTV, CNN takip etti. Bu arada

yaygın televizyon kanallarının yanında Türkiye'nin dört bir köşesinde kurulan yerel ve bölgesel kanallar da yayıncılığa ayrı bir renk kattı.

Türkiye'de sayıları artık yüzlerle ifade edilen yerel, bölgesel ve yaygın radyo ve televizyon kuruluşları bir aşamadan sonra bazı rahatsızlıkları da beraberinde getirdi. Bu rahatsızlıklar ve dönemin siyasal iktidarının özel yayıncı kuruluşlarla yaşadıkları bazı olumsuzluklar nedeniyle Anayasa'nın 133. maddesinin değiştirildiği 8.7.1993 tarihinden önce yaklaşık 3 ay boyunca hükümetin emriyle Türkiye'deki bütün özel radyo ve televizyonlar susturuldu.

Hükümetin bu tasarrufu hem özel yayıncılar hem de halk nezdinde büyük tepkiyle karşılandı. Türkiye genelinde kararı protesto eden bir çok eylem yapıldı. "Radyomu istiyorum" sloganıyla başlayan eylemlere, dönemin başbakanı Tansu Çiller'de bizatihi katıldı.

Ve nihayet Anayasa'nın 133.maddesi 8.7.1993 tarihinde " Radyo ve Televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir. Devletçe kamu tüzel kişiliği olarak kurulan tek radyo ve Televizyon Kurumu ile kamu tüzel kişilerinden yardım gören ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır." şeklinde değiştirildi.

Anayasa'nın 133. maddesinin değişmesi üzerine, Özel Radyo ve Televizyon Yayıncılığıyla ilgili herhangi bir kanuni düzenleme yapılmadan özel kuruluşlar yayınlarına yeniden başladılar.

Radyo ve Televizyonların Kuruluşları ve Yayınları hakkındaki kanun ise ancak 13.04.1994 tarihinde çıkabilmiştir. 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunun çıkmasıyla birlikte kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, ülkede özel yayıncılığın hem teknik hem de içerik olarak belirli bir plan, düzen ve ilkeler doğrultusunda yayın yapmalarını sağlama görevi üstlenmiştir.

Görüldüğü gibi Türkiye'de özel yayıncılığın bir yasası, ancak özel televizyon yayıncılığının başladığı 1990 tarihinden tam 4 yıl sonra yapılabildiği görülmektedir.

İşte özel televizyon ve radyo kuruluşlarının gerek kuruluşlarında gerekse sonraki gelişmelerdeki sağlıksız yapının oluşumunun kaynağında bu sorun yatmaktadır.

Yasa çıktığında Türkiye’de yayın yapan yüzlerce radyo ve televizyon kuruluşu söz konusuydu. Ve bunların tamamına yakını yasanın gerektiği şekilde kurulmamıştı.

Örneğin, yasa belediyelerin, vakıfların, derneklerin radyo ve televizyon kurmalarını yasakladığı halde, Türkiye’de bu kuruluşlara ait bir çok yayın kuruluşu mevcuttu.

Yasayla birlikte bu kuruluşlara ait bütün yayın kuruluşları kapanmak zorunda kaldı. Yayın sistem ve cihazlarının tamamına yakını ithal edilmektedir ve pahalıdır. Dolayısıyla büyük paralara mal olan bu sistemler ya çöpe atılmış ya da yok pahasına başka kuruluşlara satılmıştır. Sadece bu sorun nedeniyle milyonlarca dolarlık mülle servet heba olmuştur.

Yine yasadan sonra kurulan RTÜK, kuruluşunu gerçekleştirdikten sonra ilgili yönetmelikleri hazırlamış ve yürürlüğe sokmuştur. Bu yönetmeliklerin hazırlanması da yılları almıştır. Bu yönetmelikler hazırlanmadan önce yatırım yapmak zorunda kalan Özel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının standartlara uygun olmayan birçok cihaz ve sistemi büyük paralar harcayarak aldığı da ancak bu süreçte anlaşılabilmiştir.

Radyo ve Televizyon sistemini oluşturan cihazların tamamına yakını yurt dışından ithal edilmektedir. Vericiden, kameraya, mikrofondan , vtr’lere kadar bütün cihazlar dışarıdan alınmaktadır. Cihazların en çok alındığı ülkeler Japonya, İtalya, Almanya, Kanada gibi ülkeler olmuştur. Bir televizyon vericisinin maliyetinin 100 bin doları bulunduğu düşünüldüğünde dışarıya giden paraların ne miktarda yüksek olduğu kendiliğinden ortaya çıkmış olacaktır.

Bu konuyla ilgili bir diğer sorun ise alınan cihazların standardıyla ilgilidir. Türkiye’de özel yayıncılık Avrupa veya Amerika’dakinden farklı olmuştur. Türkiye’de kurulan Yerel Radyo ve Televizyon kuruluşlarının sayısı Avrupa’nın hiçbir ülkesiyle kıyaslanamayacak kadar çoktur.

Yerel radyo ve televizyon kuruluşları, kanunun ve ilgili yönetmeliklerin çıkmasına kadar olan süreçte, teknik altyapılarını çoğunlukla amatör cihazlarla sağlamışlardır. İstanbul Sirkeci’de bulunan Doğu Bank ve benzeri iş hanlarındaki elektronikçilerden temin edilen cihazların çoğunluğu profesyonel cihazlar değildi.

Yayınlarnın amatör cihazlar üzerinden yapılması bir yandan yayıncılıkta kalite sorunu oluştururken, diğler taraftan bu cihazların fiyatı yoğun talep üzerine yükselmiş ve özellikle Anadolu'da yayın yapan kuruluşları yüksek maliyetlerle karşı karşıya bırakmıştır.

Yüksek fiyatlarla alınan kalitesiz ve standart dışı cihazlar nedeniyle sıkıntı yaşayan yerel yayıncılar, cihaz standartlarını belirleyen yönetmeliklerden sonra ikinci kez mağdur olmuşlardır.

Kuruluşların, yönetmeliğın istediğii profesyonel cihazlara yatırım yapmaları hiç de kolay olmamıştır. Yıllarca ihtiyaca binaen alınan yüzlerce cihazı bir tarafa bırakıp, makine ve teçhizatlarını değıştirmek zorunda kalan özel radyo ve televizyon kuruluşları, bu yenileme çalışmalarını ancak uzun zaman dilimlerinde gerçekleştirebilmişlerdir. Hatta öyle ki, daha önce yanlış yatırım yapan yerel radyo ve televizyonların çoğuu, halen yönetmeliğın gerektirdiğii şartlara uyum sağlayabilmiş değıildir.

Yerel televizyonlardan bir örnek verilecek olursa, yerel televizyonların ağırlıklı olarak yayın sistemi olarak VHS sistemini benimsedikleri görülür. Piyasada satılan ve aslında Avrupa'da ev tipi cihazlar olarak bilinen çeşitli marka kameralar (başta Panasonic olmak üzere) ilk yıllarda en çok alınan cihazların başında gelmektedir. Bu kameralarla çekilen görüntüler yine ev tipi videolar alınarak okutulmuş ve iki video üzerinden 'cut montaj' denilen (kesme) sistemle kurgular gerçekleştirilmiştir. Yayında görüntü masası olarak Anadolu'da ağırlıklı olarak Panasonic MX 50 isimli dört kanallı görüntü mikserinin kullanıldiğı görülmüştür.

Gerek sistemden kaynaklanan sorunlar, gerekse kurgu ve diğler işlemlerde kullanılan cihazların kalitesizliğı yayına da yansımıştır. Anadolu'da yayın yapan kanalların önemli bir kısmının ilk başlarda, Telsiz Genel Müdürlüğü (TGM) onayı olmayan vericilerle yayın yaptıkları da bir gerçektir. İlk yıllarda piyasayı allak bullak eden bu cihazlar yüzünden bir çok yayın emisyon noktasında enterferans sorunları yaşanmıştır.

Türkiye'de altyapısı olmadan aniden başlayan özel yayıncılık ve birbiri ardına mantar gibi biten kanallar , ses ve görüntü kalitesinin oluşturduğı sorunlarla boğuşmuş ve zaman zaman izleyicinin göz ve kulak sağlığını tehdit eden yayınlar yapılmıştır. Ancak bu arada,

sayıları az da olsa Anadolu'da ciddi yatırımlar yapan ve tamamen standartlar çerçevesinde yayın yapan kanallar da oluşmuştur.

Böylece yasal sürecin gecikmesi nedeniyle zor durumda kalan, yaptıkları yatırımları boşa giden televizyon kanalları bir taraftan da yasal sürecin işletilememesinden kaynaklanan sorunlarla uğraşmak zorunda kaldılar.

1994 tarihinde kabul edilen 3984 sayılı yasa, RTÜK'ün frekans planlaması ve frekans ihalesini yapmasını öngörüyordu. Yasanın kabul edildiği 1994'ten bugüne kadar geçen 12 yıllık süre içerisinde maalesef ne frekans planlaması ne de frekans ihalesi yapılabildi. Bu süre içerisinde birçok hükümet değişmesine ve her hükümet işe başlamadan önce planlama ve ihaleyi gerçekleştireceğine dair vaatte bulunmasına rağmen, bu konuda herhangi bir adım atılmadı.

Türkiye'de gerek yaygın, gerek bölgesel ve gerekse yerel yayın yapan bütün yayıncı kuruluşlar, ihalelerde yayın lisansını alıp alamayacağını bilemediği için doğal olarak, ciddi yatırımlar yapmaktan çekindiler.

1997 yılında bazı illerde yapılan yerel televizyon ihaleleri de daha sonra bilinmeyen veya açıklanmayan nedenlerle iptal edildi. 1994'ten önceki yasal belirsizliğin yerini bu sefer ihale belirsizliği aldı.

Bu belirsizlik hem devleti hem de televizyon kuruluşlarını zarara uğrattı. Devlet ihaleleri gerçekleştiremediği için, bu ihalelerden alabileceği muhtemel milyonlarca dolarlık gelirden mahrum kaldı. Televizyon kuruluşları ise neyin nasıl olacağını bilememenin getirdiği belirsiz ortam nedeniyle ciddi yatırımlar yapmaktan kaçındılar. Güçlü sermaye gruplarını arkasına alan birkaç yaygın televizyon kuruluşu ise bu belirsiz ortamdan istifade etmesini bildi. Bu birkaç televizyon kuruluşu, diğerlerine oranla yayın piyasasına o kadar hızlı girdi ve o kadar büyük yatırımlar yaptılar ki, 8.500 kişinin çalıştığı TRT bile gölgede kaldı.

Diğer televizyon kanallarından birçoğu ise bu dev rekabete ayak uyduramadılar. Kanal 6, HBB gibi televizyon kanalları yayın hayatlarını sürdürmede zorluklar yaşarken, yayınlarına zaman zaman ara vermek zorunda kaldılar.

Bölgesel ve yerel kanallar arasındaki rekabette ise her ilin en güçlü kanalı ön plana çıktı. Yerel izleyici, ön plana çıkan kanalı tercih edince, o ilin en güçlü yerel kanalı izlenme oranlarında yaygın televizyon kanalları arasında güçlü birkaç kanalın hemen arkasında kendisine yer buldu.

Özel yayıncılığın ilk başladığı tarihten bugüne kadar geçen 14 yılı aşkın süre içerisinde meydana gelen çalkantıların nedenlerinin başında, devletin baş döndürücü hızla büyüyen iletişim sektöründeki değişime ayak uyduramaması gelmektedir.

1994 tarihinde kabul edilen 3984 sayılı yasa, aceleye getirildiğinden dolayı bütün kesimleri (Devlet, hükümet, yayıncılar, halk) tatmin etmemiştir. 8 yıl boyunca gündemden düşmeyen tartışmaların başında RTÜK yasası da yer almaktadır. Bu dönemde yapılan bütün seçimlerin arifesinde siyasal partilerin tamamı iktidara gelmeden önce, bu yasa'yı değiştireceklerini vaat etmişlerdir. Bu değişim ancak 2002 yılı içerisinde kısmen gerçekleşme imkanı bulmuştur. 15.05.2002 tarihinde kabul edilen ve 3984 sayılı yasanın bazı maddelerini değiştiren 4756 sayılı yasa ise, bir önceki yasanın değiştirilen maddelerini aratır olmuştur.

4756 sayılı yasa, hem yaygın, hem bölgesel ve hem de yerel kanalların yoğun tepkilerine rağmen çıkartılmıştır. İhtiyaçlara cevap vermekten uzak yasanın bazı maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine gönderilmiş ve Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını haklı bulmuştur.

Son olarak Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde RTÜK üyelerinin belirlenmesini öngören 6. maddenin değiştirilmesiyle kadük kalan yasa, belirsiz ortamın belirsizliğini biraz daha artırmıştır.

Bu gelişmeler yayıncıları daha da zor durumda bırakmıştır. İçinden çıkılmaz bir hal alan yasal mevzuat, yeni bir yasanın acil olarak çıkartılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Bu kargaşa nedeniyle 15.05.2002 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 4756 sayılı yasanın RTÜK üyelerinin belirlenmesi ve seçimi ile ilgili maddesi uygulama alanı bulamayınca, RTÜK iki yılı aşkın bir süre eski üyelerin sürelerinin uzatılması ile idare edilebilmiştir. RTÜK üyelerinin dahi belirlenemediği bir ortamda, televizyon

kanallarının istikrarlı bir çizgi paralelinde ileriye dönük ciddi yatırım yapmaları akılcı görünmemektedir.

“Demokratik düzende basın yayın kurumlarından hem siyasi ortamdaki bağımsız olmaları hem de siyasileri halk adına bir nevi denetlemeleri istenmektedir. Basın yayın kurumları için dördüncü güç tanımlaması bu beklentilerin dile getiriliş biçimidir denilebilir. Bunun düşünsel dayanağı ise demokratik yönetimde güçler ayrılığı prensibidir. Oysa Türkiye’deki uygulamalara bakıldığında sistemin, siyasilerin yönlendirebildiği veya etkide bulunabildiği bir şekil aldığı görülmektedir.

Bu durum, yukarıdaki beklentilerle açık bir çelişki içindedir. Bir yandan basın yayın kurumlarının siyasi gücü denetim altında tutması istenirken, öte yandan bu kurumların siyasi iktidar tarafından denetlenmeleri söz konusu olabilmektedir.

Elbette siyasi iktidarların denetimini yalnızca yasal sınırlamalar olarak almamak gerekir. Basın yayın kuruluşlarıyla siyasi iktidar arasındaki para-kredi ilişkileri de açık bir denetim usulü olarak kabul edilmelidir. Bu ülkemizde özel yayıncılığın denetlenmesinde sıkça uygulanan bir yöntemdir denilebilir. Devletten alınan teşviklerin yanı sıra, yasa da bir takım kısıtlamalar olmasına karşın, özellikle ulusal düzeyde yayın yapan radyo televizyon kuruluşlarının sahipleri değişik ticari alanlarda gösterdikleri faaliyetlerle bu türden denetime de açık hale gelmektedirler.

Kamu yayıncılığının denetimi ise yasal olanakların varlığı nedeniyle çok daha kolaydır. Kaldı ki siyasetin bürokratik yapıyla da ilişkili olduğu ülkemizde kamu yayın kurumu TRT’ye siyasi iktidarın görüşlerini paylaşan ya da bu izlenimi veren kişilerin atanması yoluyla denetimi; dahası, iktidar yanlısı yayın yapmaya yöneltilmesi çokça görülmüş bir uygulamadır. Bütün bu değerlendirmeler ışığında Türkiye’de yeni bir radyo televizyon yasasının yapılmasında ele alınması gereken öncelikli konunun, gerçekten bağımsız bir RTÜK oluşturmak olduğu görülebilmektedir (Ünlüer,2000:18).

Yasal düzenlemedeki gecikme yukarıda da ifade edildiği gibi sadece maddi veya teknolojik zararlar oluşturmamakta, aynı zamanda demokratik yapıya da zarar vermektedir.

Kırılgan bir demokratik yapıya sahip olan Türkiye’de büyük önem arz eden medya, batı demokrasilerinde olduğu gibi olması gereken yer olan dördüncü kuvvet konumunda tutulmak isteniyorsa, yasal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır.

Düzensizlik, yasal boşluklar, gecikmeler ve umursamazlık özel yayıncılığın yapılanmasında aynı zamanda tehlikeli güç adacıkları da oluşturmuştur. Son on yıl içerisinde halk Türkiye’deki medya yapılanmasına bakıp “medya birinci güç olma yolunda” şeklinde değerlendirmeler yapmaya başlamıştır. Yapılanmanın halk tarafından görünen şekli böyleyken , bize göre birinci gücün de üzerini zorlayan erk medya değil, sermayedir. Sermaye medyayı kullanarak kendisine farklı bir kimlik hazırlamıştır. Öyle ki, güçler ayrılığı prensibine dayanan modern gelişmiş ülkelerin demokrasilerinin aksine, medya üç ayrı güç üzerinde de otorite kurmaya başlamıştır. Bütün güçleri etkileyen bu yeni oluşumun arkasında güçlü sermaye kuruluşlarının varlığı hemen dikkat çekmektedir.

Bu durumda Türkiye’de 1997’de siyasal kriz, 2001’de ise ekonomik kriz olarak kendisini hissettiren ve ülkeyi büyük bir kaosa sürükleyen gelişmelerin tabanında büyük ölçüde bu sorunun yattığı söylenebilir.

Görüldüğü gibi 1990’da hukuksal zeminden yoksun bir şekilde başlayan özel yayıncılık, Türkiye’nin son 15 yılında etkin bir rol oynamıştır. Kontrolden uzak bir zeminde doğan, ihtiyaca cevap veremeyen yasal mevzuattan kaynaklanan sorunlar nedeniyle gelişen ve belirsizliklerin oluşturduğu krizler yumağında güçlenen özel medya kuruluşları, bugün itibariyle başta medya camiası olmak üzere bütün kesimler tarafından yoğun bir eleştiri bombardımanına uğramaktadırlar.

Tabii yukarıda geçen nedenlerle eleştiriye uğrayan medya, özel yaygın medyadır. Bu anlamda özel yaygın medya da ikiye ayrılmaktadır. Birinci gruptaki özel yaygın medya arkasına güçlü sermaye gruplarını alan medyadır. Arkasında güçlü sermayenin olmadığı yaygın medya için aynı eleştirilerin yapıldığı söylenemez. Yine yerel ve bölgesel medya kuruluşları da hiçbir zaman bu eleştirilerin odağında bulunmamıştır.

Siyasal iktidarlar üzerinde demoklesin kılıcı gibi sallanan özel yaygın medya kuruluşlarının aksine Anadolu’nun dört bir yanında hayat mücadelesi veren yerel ve bölgesel medya kuruluşları ise demokrasinin Türkiye’ye bahsettiği bir zenginlik olarak ülke medyası

içerisindeki yerini almıştır. Hiç şüphesiz yerel medya da dikensiz gül bahçesi değildir. Bir kısım yerel medyanın; ekonomik, bölgesel ve etnik nedenlerden kaynaklanan sıkıntılı yapısı çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Türkiye’deki kültürel zenginliğin ortaya çıkarılması ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi için devletin mutlak surette bu sorunları çözmeye yerel medyaya yardımcı olması gerekmektedir.

Yerel ve bölgesel özel yayın kuruluşlarının cılız çıkan ‘imdat’ çılgılığına ise bu 15 yıllık süreç içerisinde cevap veren olmamıştır. Hatta bu dönemde özel yaygın medya kuruluşlarının kendi içindeki kavgalar nedeniyle, iktidar üzerinde baskı uygulanması üzerine basın kartlarına tanınan birçok hak da alınmıştır. Sarı basın kart sahiplerine uygulanan bu özel ayrıcalıkların (Telefon indirim, ulaşım indirim vb) kaldırılması ise zaten zor durumda olan yerel ve bölgesel medya temsilcilerinin durumunu iyice zorlaştırmıştır.

2.2 TÜRKİYE’DE 1994 ÖNCESİ RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILĞI YASAL DÜZENLEMELERİ

1961 Anayasasının 121. maddesinin birinci fıkrası televizyon istasyonlarının özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenleneceğini ifade etmektedir. Maddede “her türlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır” denilmektedir. Kanunda her türlü haber ve programların hazırlanması ve sunulmasında kültür ve eğitime katkı sağlanması istenmektedir.

121. maddenin birinci fıkrası daha sonra 1488 sayılı yasayla değiştirilmiştir. Maddede “radyo ve televizyon istasyonları ancak devlet eliyle kurulur ve idaresi tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir” ifadesi yer almıştır. Bu ifadeyle radyo ve televizyon kurma ve işletme hakkı devlete verilerek, tekel oluşturulmuştur. (İçel,1983:263)

24 Aralık 1963 tarihinde çıkarılan 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kanununun 35.maddesiyle ise Türkiye’de radyo ve televizyon istasyonları kurma ve işletme yetkisi Radyo ve Televizyon Kurumuna (TRT) verilmiştir.

Bu yasayla yetki TRT’ye verilirken, televizyon yayınları alanında programların yapımında , yönetiminde , ekonomik alanda siyasal iktidara bağımlı olmamayı ifade eden özerklik tesis edilmiştir. Anayasa gereği, genel müdürle birlikte 9 kişiden oluşan yönetim

kurulu üyelerinden sadece 2 tanesi bakanlar kurulu tarafından atanırken, 4 üye üniversiteler, konservatuar , tiyatro ve opera sanatçıları, 2 üye ise yönetim kurulu tarafından TRT personeli arasında seçiliyordu.

TRT'deki özerk yapı maalesef 20 Eylül 1971 tarihli 1488 sayılı kanun kaldırılmıştır. Bu gelişmeyle birlikte TRT'nin özerkliği kaldırılmış ve tarafsız bir kamu tüzel kişisi durumuna dönüştürülmüştür. Tabiidir ki TRT'nin özerkliğinin kaldırılmasından sonra tarafsız bir kuruluş olması mümkün olmadığından, konuyla ilgili tartışmalar uzun süre devam etmiştir.

1982 anayasasında gelinildiğinde, Anayasa'nın 133. maddesinin bu konuyu düzenlediğini görmekteyiz. Anayasanın 133. maddesi “radyo ve televizyon istasyonlarının ancak devlet eliyle kurulabileceğini ve yönetimlerinin tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenleneceğini öngörmektedir. Maddenin 2. fıkrasına göre kanun tarafsızlık ilkesini korumaktadır. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1985:86-87)

11 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2984 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu , 259 ve 1568 sayılı kanunları yürürlükten kaldırarak kanuna sadece TRT kanunu olmaktan çıkarıp, Radyo ve Televizyon Kanunu hüviyetini kazandırmıştır.

1982 Anayasasının en önemli değişikliklerinden biri ise hiç şüphesiz TRT kurumu dışında oluşturulan “Radyo Televizyon Yüksek Kurulu”dur. Kanunun altıncı maddesi RTYK'nın kurulma gerekçelerini anlatmaktadır. Maddeye göre RTYK yurt içine yapılacak olan yayınlar için milli siyasete uygun ilkeleri tespit etmek, tarafsızlığa uygun yayın yapıldığında kanuni takibata geçme ve bu doğrultuda gözetim, denetim yapmak amacıyla kurulmuştur.

RTYK 12 üyeden oluşmaktadır. Bunlardan üçü cumhurbaşkanı tarafından doğrudan atanmaktadır. Kurulun diğer 9 üyesi ise , bakanlar kurulunca atanan birisi basın mensubu olmak üzere eğitim ve iktisat alanlarında üç üye, Milli Güvenlik Kurulunca seçilecek ve bakanlar kurulunca atanacak bir üye, YÖK tarafından elektronik ve hukuk bilimleri alanlarında gösterilecek aday içinde cumhurbaşkanınca seçilecek iki üye, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulunca önerilecek kültür ve sanat dallarında altı aday içinde cumhurbaşkanı

tarafından seçilecek üç üyeden oluşmaktadır. Kurulun başkanı direkt olarak Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir.

RTYK özünde TRT'nin özerkliğini ortadan kaldıran bir kuruluş anlamına gelmektedir. Bir bakıma, özerk yapının üzerinde yer alan RTYK ile birlikte devlet kendisine bağlı olan bir kurumu, yine kendisine bağlı başka bir kurul ile denetim altına almaya çalışmıştır.

Radyo ve Televizyon kurma ve işletme yetkisinin devletin elinde olduğu 1994 yılına kadar , TRT sürekli eleştirilmiştir. TRT hükümet yanlısı yaptığı gerekçesiyle hep gündem olmuş ve konuyla ilgili ciddi tartışmalar olmuştur.

2.3 TÜRKİYE'DE 1994 SONRASI RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILĞI YASAL DÜZENLEMELERİ

Türkiye'de özel radyo ve televizyon yayıncılığı dönemin cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın1990 yılında yaptığı ABD ziyaretindeki bir konuşmasıyla kıpırdadı. Özal bu konuşmasında Türkiye'ye ülke dışında yapılacak olan televizyon yayınlarının yasal bir sıkıntı oluşturmadığını söylemişti. (Sayın,8 Şubat 1990:Cumhuriyet Gazetesi)

Bu gelişmelerin hemen ardından Magic Box-Star 1 adlı kanal 1 Mart 1990'da test sinyali vermeye başladı. 7 Mayıs 1990'da ise normal yayına geçildi.

Bu gelişmeler bütün Türkiye'de büyük tartışmaların yaşanmasına yol açtı. Kimileri Türkiye'de bu şekilde özel yayıncılığın yapılabileceğini savunurken, kimileri ise yapılanın Anayasa'ya aykırı olduğunu söylüyordu.

Bu tartışmalar 5 Temmuz 1993 tarihine kadar devam etti. Ve nihayet bu tarihte TBMM Anayasanın radyo ve televizyon yayıncılığını devlet tekeline bırakan 133. maddesini değiştirdi. Böylece radyo ve televizyon yayınları üzerindeki devlet tekeli sona ermiş oldu.

2.4. SORUNLAR

2.4.1- Yaygın Radyo ve Televizyonların Sorunları

Türkiye’de yayın yapan özel Yaygın Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının yapısında büyük farklılıklar mevcuttur. Türkiye’deki yayın kuruluşları arasındaki farklılıklar bir bakıma Süper Lig’i anımsatmaktadır. Süper Ligde 3 büyük kulüp ile diğer kulüpler arasında nasıl uçuruma varan bir farklılık söz konusuysa, yaygın yayın kuruluşlarının büyükleri ile diğerleri arasında da benzer bir farklılık söz konusudur. Kanal D, Star TV, CNN TÜRK (Doğan Medya Gurubu), ATV, KANAL 1 ve SHOW TV yayın kuruluşları liginin zirvesinde bulunan ilk üç grubu temsil eden kuruluşlardır. Doğan Medya Gurubu’nun konumu ise son yıllarda süper ligin içinde bulunduğu duruma göre Fenerbahçe’nin konumunu anımsatmaktadır. İlk üçün dışındaki özel televizyon kuruluşlarının bir kısmının durumu süper ligde ilk 10’e girmeye çalışan takımların durumuyla, diğer bir kısmının durumu ise kümeye düşmemek için mücadele eden Anadolu takımlarının durumuyla aynıdır.

Yapısal farklılıklar sadece teknoloji ve parasal güçle ilgili değildir. Türkiye medyasının genel yapısı gibi, özel radyo ve televizyon kuruluşlarının bir kısmı güçlü sermayelerin elinde bulunurken bir kısmı farklı cemaatlerin elinde diğer bir kısmı ise bazı siyasi partilerin etki alanı içerisinde bulunmaktadır.

Türkiye maalesef hala, her yönüyle şeffaf bir medya yapısına sahip değildir. Zaman zaman yasal zorunluluktan kaynaklanan sorunlar, zaman zaman ise değişik nedenlerden kaynaklanan sorunlar yüzünden, kağıt üzerindeki medya yapısıyla gerçek yapı birbirinden farklıdır. 15.5.2002 tarihine kadar (4756 sayılı yasanın kabulü) gazete patronları televizyon sahibi olamıyorlardı. Şu durumda ise, partiler, belediyeler, dernekler ve vakıflar da televizyon kuramazlar. Radyo ve Televizyon sahipleri finans kurumu sahibi veya ortağı olamazlar. Ancak Türkiye’de herkes çok iyi bilmektedir ki, gerçekler böyle değildir. Bu durumun düzeltilmesi için gerekli ve zararsız yasal düzenlemelerin derhal yapılmasında büyük fayda vardır.

TRT, yaygın yayın kuruluşlarının önündeki en önemli sorunlardan birisi olmaya devam etmektedir. Bir kamu kuruluşu olan TRT’nin kurallara uymada bazen sıkıntılar oluşturduğu bilinmektedir. Mevcut haliyle TRT’ye tanınan kanal ve frekans miktarı çok

fazladır. TRT için maksimum 3 televizyon kanalı ve 5 tane de radyo frekansı fazlasıyla yeterlidir. Böyle bir yapılanmada hem devlet kazançlı çıkacaktır, hem de yayıncı kuruluşlar. 8000 kişiyi bünyesinde bulunduran hantal yapısıyla TRT'nin mutlaka yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Yıllardır yapılamayan frekans planlaması ve frekans ihalesi diğer radyo ve televizyon kuruluşlarında olduğu gibi, yaygın radyo ve televizyon kuruluşları için de büyük sorun teşkil etmiştir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, artık frekans ihalesinin yapılamayacağını anlamış durumdadır. RTÜK; yeni teknolojik gelişmelerin ihaleyi anlamsız kıldığının bilincindedir. Bundan dolayı frekans ihalesi yerine frekans kirası sistemi üzerinde çalışmalar yapılmış, konuyla ilgili radyo ve televizyon kuruluşlarıyla görüşülmüş ve onların da oluru alındıktan sonra belirlenen bedeller kuruluşlardan istenmiştir. Kuruluşlar bu bedeller yatırdığı halde, bazı kuruluşların konuyu Danıştay'a götürmeleri üzerine, hukuki süreç beklenmeye başlanmıştır. Danıştay'ın RTÜK'ün bu kararını kanuna uygun görmemesi üzerine ise soruda farklı bir sürece girilmiştir. Kangren haline gelen sorunu tek çözümü ancak ve ancak hazırlanacak olan yeni kanunla mümkün olabilecektir. Son gelişmeler göstermiştir ki yıllarca kanal/frekans ihalesini yapamaya RTÜK, zamanında yapması gereken bir görevi yerine getiremediği için devleti zarara uğratmıştır. .

Yaygın radyo ve televizyon kuruluşlarının en büyük sorunlarından biri de frekans kirliliği sorunudur. İstanbul, Ankara ve İzmir'de yaşanan sorunlar nedeniyle vatandaşlar artık normal antenle yayınları alamaz duruma gelmişlerdir. Türkiye, bu sorunu çözmede geç kalmıştır. Evlerin çatılarına ve balkonlara konulan çanak antenler bir taraftan çevre açısından görüntüsel kirliliklere neden olurken, diğer yandan çanaklar nedeniyle evlere denetimden uzak bir şekilde davetsiz misafir misali giren binlerce kanal, kültürel yapımızı tehdit etmektedir. RTÜK, yerli kanallara uyguladığı yaptırımların hiçbirini bu kanallara uygulamadığından dolayı, kanallar arasında haksız bir rekabet oluşmaktadır. Son günlerde, RTÜK'ten kurtulmak amacıyla Türkiye'den yayın yaptığı halde evrak üzerinde dışarıdan yayın yapıyormuş gibi görünüp, denetimden uzak rahat koşullarda yayın yapan kanallar bile oluşmuştur.

Kanunsuz yayınlar ve içerik denetiminden uzak yayıncılık ülkemizi ciddi anlamda tehdit etmektedir. Durum böyleyken yaygın televizyon kanalları yayınlarının daha net izlenmesi ve daha geniş bir alana yayın ulaştırmak amacıyla, verici güçlerini karşılıklı olarak

yükseltmiş ve zamanında 1000 wattlık verici güçleriyle başlayan yayınlar 5.000 hatta 10.000 wattlara kadar çıkmıştır. Bu da beraberinde milli servetin heba edilmesi anlamı taşımaktadır. Çünkü bu vericilerin tamamı dışarıdan ithal edilmektedir.

Müdahalesinde gecikilen bu sorun sayısal yayıncılığa geçiş ve kablolu yayının güçlendirilmesiyle bir nebze çözülebilir. Yeni RTÜK yönetiminin iş başına gelir gelmez, İstanbul ve Ankara'da başlattığı sayısal yayıncılık (3 Şubat 2006'da İstanbul'da başlatıldı) en kısa sürede bütün Türkiye'yi kapsar hale getirilmelidir. Bu yolla hem daha fazla kanal ve frekans boşalacak, hem daha kaliteli yayın yapılacak, hem de çevre kirliliğinin önüne geçilmiş olunacaktır. Çevre kirliliği sadece çatılarda veya balkonlarla sınırlı değildir. Bütün illerdeki verici emisyon noktalarındaki anten kuleleri de çirkinliğin bir parçasıdır. Her ilde bir tane çok amaçlı kule yaptırılarak, (Avrupa'da olduğu gibi) bu çirkinlik de yok edilmelidir. Bunun için RTÜK'ün bünyesinde kurulacak olan ve işi sadece illere yapılacak olan bu kuleleri yaptırmak ve işletimini gerçekleştirmek olan yeni bir şirkete ihtiyaç vardır. Son günlerde Televizyon Yayıncıları Derneği başkanı Nuri Çolakoğlu başkanlığında, üye yayıncı kuruluşların yetkilileriyle bu sorunu çözme amacı taşıyan görüşmeler yapılmaktadır. Bu çalışmalarda televizyon kanallarının ortak olacağı "ANTEN A.Ş"'nin kurulması düşünülmektedir. Özel sektör bu vesileyle devletin yapması gerekeni yapamaması nedeniyle, kolları sıvamış ve kendi sorununu çözme yoluna gitmiştir.

Yaygın radyo ve televizyon kuruluşları, RTÜK tarafından sık sık cezalandırılmaktadırlar. Alo RTÜK hattına her gün yüzlerce şikayet gelmekte ve insanlarımız yapılan yayınlardan memnun olmadıklarını ifade etmektedirler. Yaygın televizyon kanallarının zaman zaman şifreli kanalları bile gölgede bırakan, içerik bakımından boş fakat zaafiyetlerin suistimal edilmesiyle izleyici toplamaya yönelik programlar yapması, Türkiye'de kaliteli bir medya oluşmasının önündeki en önemli engel olarak görünmektedir. Maalesef güçlü kanallar, kaynaklarını daha kaliteli bir yayın hazırlamak yerine, bu tür programlara harcamaktadırlar. Bu durumdan ne millet hoşnuttur, ne de RTÜK. Halbuki, Türkiye'de yayıncılık yapacak olan bütün kuruluşların halkımızın eğitim ve kültürüne katkıda bulunmak, milli birlik ve beraberliğin oluşmasını temin etmek ve seviyeli yayın yapmak gibi yükümlülükleri vardır. Bu sorun yaygın medya kuruluşlarının kendi içlerinde çözebilecekleri bir sorundur.

Yaygın medya soruna “arz-talep” meselesi gözüyle bakmaktadır. Yapılan eleştirilere “ne yapalım vatandaş bizden böyle bir yayın istiyor. Bu tür yayınlar daha fazla izleniyor. Diğer yayınları izletemiyoruz” şeklinde savunma yapan yaygın medya yöneticileri aslında doğruları konuşmamaktadırlar. Bütün kanalların, reytingi yüksek fakat kalitesi düşük yayınlara yer vermemesi halinde, insanlarımızın zararlı yayınlardan kurtarılacağı ve yapılacak kaliteli yayınlarla toplumun eğitim ve kültürüne katkıda bulunulacağı bilinmektedir. Fakat, yaygın medya kuruluşları bugüne kadar, konuyla ilgili halkın menfaatlerini ön planda tutan bir sorumluluk üstlenmemişlerdir.

Bu konuyla ilgili rahatsızlıkların hat safhaya ulaşması üzerine Televizyon Yayıncıları Derneğinin (TVYD) önerisiyle tamamen gönüllük esasına bağlı yeni bir çalışma üzerinde çalışılmaktadır. Bu çalışmaya göre yayınların kamuoyu üzerindeki etkileri konusunda çalışmalar yapıp, hazırladığı raporları yayın kuruluşu ve RTÜK’e verecek olan yeni bir görevlendirme söz konusu olacak. Yayın Kuruluşları, kurum içinde veya dışında adına “İzleyici Temsilcisi” veya “Ombudsman” denilen kişi veya kişiler istihdam edecekler. Bu kişilerden yüksek okul mezunu olması ve 5-6 yıl gibi süreyle, yayın dünyası içerisinde bulunması şartı aranacak. İzleyici Temsilcileri, yayın kuruluşuna çok yönlü gelen bütün eleştiri, tenkit ve tavsiyeleri değerlendirerek aylık raporlar hazırlayacak. Böylece halkın yayın kuruluşundan beklentileri ve rahatsızlıkları raporlanmış olacak. Yayın kuruluşlarının kanun ve yönetmelikte olmamasına rağmen, gönüllü olarak kendilerini böyle bir otokontrol sistemine yönlendirmeli olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Kamuoyuna 29 Eylül 2006 tarihli bir basın toplantısıyla duyurulan bu gelişme RTÜK tarafından da destekleniyor.

Türkiye’de genel anlamda radyo ve televizyon yayıncılığına ticari gözle bakılmaktadır ki bu bakış doğru değildir. “Medya’nın amacı sadece para kazanmak olamaz ya da özgür olmak; özgürlük gereklidir fakat yeterli değildir. Medyanın amacı aynı zamanda tüm vatandaşlara hizmet etmektir.” (Bertrand,2004:9)

Türkiye’de son yıllarda uydu yayıncılığı ciddi anlamda yaygınlaşmıştır. TÜRKSAT uydusu başta olmak üzere bir çok uydudan yüzlerce hatta binlerce kanalı izleyebilme imkanına sahip olan vatandaşlar, uydu yayıncılığını tercih etmektedirler. Fakat gerek Türkiye’deki gerekse Türkiye dışındaki izleyicilerin geneli, TÜRKSAT’tan yayın yapan kanalları tercih etmektedir. Türkiye çıkışlı yayınların Türksat’tan yayın yapabilmeleri için RTÜK’ten yayın lisansı ve yayın izni almaları gerekmektedir. Türkiye dışından yayın yapan

kanalların ise böyle bir zorunluluğu yoktur. RTÜK yayın lisansı ve yayın izni için ciddi miktarda ücret istemektedir. Türkiye’den yayın yapan kanallar bu parayı öderken, ülke dışında yayın yapan kanallar bu paraları ödemediklerinden dolayı haksız bir rekabet doğmaktadır. Bu sorunun TÜRKSAT yöneticileriyle RTÜK yöneticileri tarafından çözümlenmesi gerekmektedir. Sorunun çözümü, RTÜK’ün yayın lisansı ve yayın izin ücretini sembolik bir rakama çekmesiyle mümkün olabilecektir.

2.4.2- Bölgesel ve Yerel Radyo ve Televizyonların Sorunları

Türkiye’de 23 yaygın, 16 bölgesel ve 214 yerel başvuru yapan Televizyon Kuruluşu mevcuttur. Türkiye’deki ulusal radyoların sayısı 36, bölgesel radyoların sayısı 100 ulusal radyoların sayısı ise 951’dir. Kablolu yayında 65 televizyon kanalı bulunurken, bir kısmı yakarıdaki rakamlar arasında bulunan 91 televizyon kanalı ile 48 radyo ise uydudan yayın yapmaktadır.

En az birbirine komşu üç il veya bir coğrafi alanının tamamına yayın yapan kanallar bölgesel kanal, bir ilin şehir merkezine yayın yapan kanallara ise yerel kanal denilmektedir. Sınıflandırmadaki esaslarda mutlak surette değişiklik yapılmalıdır. Yerel kanallar sadece şehir merkezine değil, o ilin coğrafi alanının tamamına yayın yapabilmelidirler. İlçelerde yayın yapan yerel kanallar ise sadece bulunduğu ilçenin coğrafi alanına yayın yapmalıdırlar. Bölgesel kanallardaki üçü de birbirine komşu 3 il formülünde değişiklik yapılmasında fayda vardır. Sadece komşu olma kriteri bölgesellik için daha uygun bir kriter olacaktır. Çünkü bazı noktalarda bölgesel olabilmek için üçü de birbirine komşu olan üç il bulmak mümkün değildir. (Merkezi Kilis ili olan bir kanalın bu tanımlamaya göre bölgesel olma şansı yoktur). Bununla birlikte, üç ilin de birbirine komşu olma zorunluluğu, bölgesel yayın yapan kanalların il seçiminde özgür davranmalarını kısıtlamaktadır.

Yayın yapılırken, Radyo ve Televizyonların yayın yaptıkları kanal ve frekansların dışına sarkma sorunu uygulamada rahat çözülebilecek bir durum değildir. Hele hele radyolarda bu sorunu tamamıyla ortadan kaldırmak mümkün görünmemektedir. Bunun için emisyon noktaları ve verici güçleri titizlikle ayarlanmalıdır. Birbirine çok yakın olan il ve ilçelerde mutlak surette yayınlar karışacaktır. Bunun çözümü de kablolu yayın veya sayısal yayına bir an önce geçmeyle sağlanabilir.

Yaygın radyo ve televizyon kanalları arasındaki güç dengesizliği bölgesel ve yerel radyo ve televizyonlar arasında da mevcuttur. Ancak, bölgesel ve yerel radyo ve televizyon kanalları yerel kültürel zenginliğimizin ortaya çıkarılmasında önemli roller üstlenmektedirler. Henüz yeterince güçlü olmadıklarından dolayı işlevlerini tam anlamıyla yerine getiremeyen bölgesel ve yerel radyo ve televizyonlar mutlak surette desteklenmelidirler.

Henüz bazı illerde yerel televizyonlar bulunmamaktadır. Türkiye’de şehir merkezi olarak yerel kanalı bulunmayan il sayısı 19’dur. Bu iller arasında Kahramanmaraş gibi, Kırıkkale gibi büyük iller de vardır. Bu nedenle RTÜK’ün bir an önce yerel kanalı bulunmayan iller için kanal tahsisi gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bazı illerde ise sadece bir yerel kanal vardır. Bir ilde tek yerel kanalın bulunması, yayıncılık açısından tekel oluşturmaktadır. Bu da zaman zaman hoş olmayan durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Fikir ve düşünce zenginliği açısından da düşünüldüğünde, birden fazla kanalın bulunmasında fayda vardır. Bundan dolayı illerin ekonomik durumları da gözetilerek, tek kanal bulunan illerde duruma göre bir veya birden fazla yerel kanala izin verilmelidir.

Bölgesel kanallar uydu yayını yapabilmektedirler. Bölgesel kanalların uyduya geçmesiyle birlikte, ülke yayıncılığında yerel değerlerin dünyaya tanıtılmasında önemli bir fırsat yakalanmıştır. Yaygın kanalların yukarıda belirtilen olumsuz yönlerinin yanında, seviyeli haber programları, kaliteli belgeseller ve aktüel programlarla Anadolu yayıncılığı, önümüzde güçlü bir alternatif olarak görünmektedir. Bu alternatif duruş, kesinlikle yaygın medyayı cephe alan bir duruş gibi lanse edilmemelidir. Bölgesel ve yerel radyo ve televizyonların, yaygın yayın kuruluşlarının rakibi olması zaten mümkün değildir. Bu durum, aksine birbirlerinin boşluklarını doldurmaya yönelik bir farklılık olarak ele alınmalıdır. Bir yaygın televizyon kuruluşunun, Anadolu’nun küçük bir ilindeki gelişmeleri günü birlik haber yapması nasıl mümkün değilse, o ilde yayın yapan bir yerel kanalın da Türkiye’de ve Dünya’daki gelişmeleri bütün ayrıntısıyla ele alması mümkün değildir. Dolayısıyla bölgesel ve yerel yayıncılık bir zaruretten doğmuştur.

Zaman zaman, Türkiye’deki yerel yayıncılık ile Avrupa’daki yerel yayıncılık karşılaştırılmaktadır. Avrupa ülkeleriyle Türkiye’nin kıyaslanması doğru değildir.. Ülkemizin hem nüfus olarak, hem toprak büyüklüğü olarak, hem de coğrafik farklılıklar olarak Avrupa’nın herhangi bir ülkesiyle benzerlik arz etmesi mümkün olmadığı gibi, yayıncılığın Avrupa’dan kopyalanarak Türkiye’de uygulanması da mümkün değildir.

Bölgesel kanalların uydu yayınına başlamasıyla birlikte oluşan tepkiler olumlu olmuştur. Örneğin İzmir’de yayın yapan EGETV ile Konya’dan yayın yapan İçanadolu Bölge televizyonu Kontv’nin uydu yayınına başlamasının ardından, bölge dışında bulunan (hem yurt içi hem de yurt dışı) bölge insanları memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Televizyon yöneticileri yurt dışındaki bölge insanların zaman zaman yerel gelişmeleri, bölgede yaşayan insanlardan fazla takip ettiklerinin müşahede edildiğini ifade etmektedirler.

Yerel kanalların uyduya çıkması ise şimdilik tartışılabilir. Tartışma sadece teknik ve içerik yeterliliği açısından yapılabilir. Yoksa yerel kanalların uyduya çıkmasının yasaklanması günümüz dünyasında asla kabul edilebilecek bir durum değildir. Nasıl ki, bir çanaktan dünyanın dört bir yanında evlerimize binlerce yayın ulaşıyorsa, dünyanın dört bir yanına da Türkiye kanalları ulaşmalıdır. Bundan dolayı RTÜK’ün yerel kanalların uyduya çıkmasını yasaklaması kabul edilebilir bir durum değildir. Bütün dünyanın bizi izlediği düşünüldüğünden, teknik kalite ve içerik zenginliği noktasında yerel kanalların bir seviyenin üzerinde olmaları gerekmektedir. Türkiye’de yayın yapan yerel kanalların önemli bir bölümü dünya standartlarında yayın yapamamaktadır. Bunun için yasaklama yerine, yerel kanalların kalitesini yükseltme çalışmaları yapılmalıdır.

Bölgesel ve Yerel kanalların uyduya çıkmasındaki en önemli problemlerden biri de uydu kiralalarının çok yüksek olmasıdır. Türk uydularında yıllar boyu birçok transponder boş olduğu halde aşırı fiyatlar yüzünden yayıncıların bunlardan istifade etmesi mümkün olmamıştır. Uydular bilindiği gibi süreli bir ömre sahiptir. 10-15 yıl gibi bir ömre sahip olan uydular zaman içerisinde işlevlerini yitirdiler. Türksat 1B belirlenen ömrünü tamamlarken, 1C’nin ömrünün tamamlanmasına da az zaman kaldı. Halen Türk Televizyon Kanallarının tamamı Türksat 2A’dan yayın yapmaktadır. Kısa bir süre sonra hizmet verir durumda tek başına kalacak olan 2A’nın yardımına yeni bir uydunun yetiştirilmesi gerekmektedir. Türksat 2007 veya en geç 2008’de yeni bir uyduyu daha uzaya fırlatmak için çaba sarf etmektedir. Türksat asıl bombayı 2012 veya en geç 2014 yılında patlatmaya hazırlanmaktadır. Türksat bünyesinde oluşturulan ve yüksek mühendislik bilgisine sahip, çoğu Avrupa veya Amerika’da eğitim almış olan bir ekibin Türk yapımı ilk uyduyu yapıp uzaya fırlatması planlanmaktadır. . Bu gelişmeyle birlikte Türkiye gerçek anlamda uzayda söz sahibi bir ülke olacaktır. Bu süreçte yapılan en büyük yanlış boş olduğu halde Türk uydularının Türk kanallarına yararlandırılmaması olmuştur. Yararlandırmama art niyetle yapılmamıştır ancak, yanlış

politikalar nedeniyle ülke zarara uğratılmıştır. Yıllar boyu uydu fiyatları yüksek tutularak küçük yayıncıların uydudan istifade etmesi engellenmiştir.

Bölgesel ve Yerel kanalların en önemli sorunu eğitim sorunudur. Türkiye’de özel radyo ve televizyon yayıncılığı altyapıdan yoksun bir şekilde başladı. Özellikle Bölgesel ve Yerel radyo ve televizyonlar, hazırlıksız bir çıkış yaptılar. Bunun içindir ki yayıncılığı deneme yanılma yöntemiyle, işe başladıktan sonra öğrendiler. Gerek kamera arkası, gerekse kamera önü çalışanlarının tamamına yakını meslekleriyle ilgili hiçbir eğitim almadan, işe koyuldular. Bunun içindir ki, yayıncı kuruluşlar birçok yanlışın içine düşmekten kendilerini kurtaramadılar. Her yayıncı kuruluş kendi personelini kendi imkanları ile eğitti. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle mesleği bilen kişileri çalıştırmak da mümkün olmadı. Öte yandan İletişim Fakültesi mezunlarından da yararlanılamadı. Bir bakıma İletişim Fakültesi bulunan iller diğer illere göre daha şanslı oldular. Bütün bunlara rağmen halen Bölgesel ve Yerel radyo ve televizyon çalışanlarının büyük bölümü lise veya daha düşük seviyeli okul mezunlarından oluşuyor. Bu arada yayıncılığı ciddiye alan az sayıda Bölgesel ve Yerel yayıncı hem kendi kendileri personel yetiştirerek, hem de dışarıdan eğitilmiş personel istihdam ederek, önemli mesafeler kat etti. Zamanla yurt genelinde düzenlenen çeşitli seminerler ve kurslara katılan yerel yayıncılar her ne kadar bu konudaki açıklarını kapatmaya çalışsalar da eğitim Bölgesel ve Yerel Yayıncıların en büyük sorunu olarak ortada durmaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu zaman zaman Yerel ve Bölgesel yayıncılara yönelik eğitim seminerleri düzenlemektedir. Bu seminerlerin daha sık aralıklarla ve daha kapsamlı bir şekilde düzenlenmesinde fayda vardır.

Bölgesel ve Yerel Radyo ve Televizyonların büyük bölümünün cihaz parkı amatördür. İş bilen kişilerin olmaması, teknik yapılanmada da yanlışlıkların yapılmasına neden oldu. Radyo ve Televizyon yayıncılığı teknolojiyi hızla eskiten bir yapıya sahiptir. İletişim ve bilgisayar teknolojisi hızla gelişmektedir. Öyle ki, yeni bir sistemle yayıncılık hayatına atılan bir yayıncı kuruluş, kurduğu yeni sistemi daha personeline öğretmeden yeni sistemler üretilerek hizmete sunulmaktadır. Eğitilmiş personel sorunu, Bölgesel ve Yerel Yayıncıları her dönem sıkıntıya sokmuştur. Teknolojiye yatırım yapan yayıncılardan bir kısmı ise teknik servis sorunu yaşamışlardır. Almış olduğu yeni cihazı bozulan yayıncı kuruluşları kendi illerinde onu tamir edebilecek bir servis bulamadığından dolayı, zaten alternatifsiz çalıştığı sisteminin bir anda devre dışı kalmasına engel olamamıştır. Bu sorunlar zamanla artarak devam ettiği için dolayı, yayıncıların zamanla yeni teknolojiye yatırım yapma hevesleri

kırılmıştır. Bir taraftan da, işi bilememenin getirdiği daha büyük maddi sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Yapılan yanlış yatırımlar işe yaramadığından dolayı kısa süre sonra çöpe gitmiş ve büyük maddi kayıplar yaşanmıştır.

İzleyici ise, yaygın sesli ve görsel medya ile bölgesel ve yerel medya arasındaki teknik farkı fark etmekte gecikmemiştir. Türkiye'nin neresine giderseniz gidin hep aynı soruyla karşılaşsınız. İzleyiciler hep “neden yaygın kanalların sesi daha kaliteli, görüntüleri daha renkli ve parlak oluyor da, bölgesel ve yerel kanalların sesi kalitesiz, görüntüleri cansız mat?” diye sormaktadırlar.

Halen ülkemiz sınırları içerisinde yayın yapan bir çok yerel kanal, evlerde dahi artık kullanılmayan ilkel kamera ve VTR'lerle yayın yapmaktadır. Link ve vericilerin önemli bir bölümü de standartlara uygun değildir. Türkiye'nin birçok ilinde bu standart dışı vericiler ve linkler kullanıldığı için enterferans sorununa bir türlü çözüm bulunamamaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun vakit geçirmeden teknik ekipler oluşturarak tek tek Bölgesel ve Yerel yayıncıları ziyaret edip teknik konularda bilgilendirmeler yapması gerekmektedir.

Yetişmiş eleman bulma ve çalıştırma sorunu yerel ve bölgesel radyo ve televizyonların bir diğer sorunudur. Yetişmiş eleman sorunu ile eğitim sorunu bir arada da işlenebilir. Ancak yetişmiş eleman sorununu sadece eğitimle ilişkilendirmek doğru olmayacağından dolayı, bu sorunu kendi başlığı altında incelemek gerektiğine inanıyorum. Bölgesel ve Yerel kanallardaki eğitim sorunu yerli yerinde dururken, kendi yetiştirdiği personeline sahip olmama gibi bir sorunla da karşılaşmıştır. Kendisini yetiştiren personelin, tam da yetişmiş olduğu kuruma faydası dokunacakken, Yaygın Radyo ve Televizyon kuruluşlarına geçtikleri gözlemlenmektedir. Ekonomik olarak istediğini çalıştığı kurumda bulamayan personel daha iyi şartlarda yaşamak, alanıyla ilgili yeni şeyler öğrenmek ve mesleğinde yükselmek için ilk fırsatta daha büyük bir kuruluşa geçmektedir. Bu da Bölgesel ve Yerel Yayıncılarda tam bir kör dövüşünün yaşanmasına neden olmaktadır. Bölgesel ve Yerel Yayın Kuruluşlarının sahip ve yöneticileri bir taraftan personel yetiştirme sorunuyla karşı karşıyayken, diğer taraftan dünyalar kadar emek vererek yetiştirmiş olduğu personelini başkalarına kaptırmama savaşı vermektedir. Bu soruna çözüm bulmak hiç de kolay olmayacaktır.

Yasal düzenlemeler zaten hazırlamış olduğumuz bu çalışmamızın en önemli maddesini oluşturmaktadır. Türkiye'de yasal düzenlemelerdeki gecikmeler ile düzenlemelerin

yaşanan mevcut sorunlara çözüm bulacak düzeyde olmaması en çok Bölgesel ve Yerel yayıncıları etkilemiştir. Uzun süre frekans planlamasını bekleyen Bölgesel ve Yerel Yayıncılar, planlamadan sonra yapılacak olan ihaleyi kazanıp kazanamayacağını bilemediği için haklı olarak sektöre yatırım yapmaktan kaçınmıştır. Yine 3984 sayılı RTÜK yasasını değiştiren 4756 sayılı yasa, Bölgesel ve Yerel Radyo ve Televizyonlara adil olmayan cezalar getirmiştir. Türkiye’de sesli ve görsel yayıncılığın gelişmesini sağlayacak, mevcut sorunlarını çözecek bir yasal düzenlemeye acil olarak ihtiyaç vardır.

Yerel ve bölgesel radyo ve televizyon kanallarının çözemedikleri bir diğer sorunu ise telif hakları sorunudur. Aslında bu sorun Yaygın Radyo ve Televizyonların da sorunudur. Ancak sorun ağırlık itibarıyla Bölgesel ve Yerel Radyo ve Televizyonları daha fazla ilgilendirmektedir. Çünkü ekonomik sıkıntılar içerisinde yaşam mücadelesi veren yerel ve bölgesel radyo ve televizyonlar, telif hakları ücretlerini ödeyebilecek bütçeler bulamamaktadır.

Fikri haklar alanında atılan ilk adım matbaanın icadından sonra basım imtiyazlarını kabulü ile olmuş, imtiyaz usulünün eser sahiplerine yeterli bir koruma sağlamaması nedeniyle rönesansla birlikte doğan ve gelişen tabii hukuk cereyanı, insanın doğuştan sahip olduğu haklar arasında fikri hakları da sayarak “Fikri Mülkiyet Teorisi”ni ortaya atmıştır. Modern Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa öncülük eden ilk kanun 1709 tarihinde İngiltere’de çıkarılmıştır.

Ulusal telif hakları yasaları arasında yapılan ilk sözleşme 1886 tarihli “Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi”dir. Bern Sözleşmesi bugün de uluslararası telif hakları hukukunun temelini oluşturmaya devam etmektedir.

Osmanlı’da 2. Meşrutiyet Döneminde fikri haklarla ilgili ilk kanun “Hakk-ı Telif Kanunu” adıyla 1910 senesinde yasalaşmış olup 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”nun (FSEK) yürürlüğe girdiği 1951 tarihine kadar uygulamada kalmıştır.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasasında 01.11.1983 tarihindeki 2936 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra 07.06.1995 tarihinde 4110, 21.02.2001 tarihinde 4630, 03.03.2004 tarihinde 5101, 14.07.2004 tarihinde 5217 sayılı kanunlarla muhtelif değişikliklere gidilmiştir.

Mevzuattaki değişikliklere paralel olarak daha önceki uygulamalarda “Yazar”, “Şair”, “Güfteci”, “Besteci” ve “Aranjör” dışında bir telif ücreti ödenmesi söz konusu değilken son düzenlemelerle “Komşu Hak Sahibi”, “Yorumcu”, “İcracı”, “Seslendirme” gibi yeni hak sahibi kişi veya meslek birlikleri de mevcut kanun kapsamına alınmıştır. **(TRT-Radyo-Televizyon Yayınlarında ve Kamuya Açık Alanlarda Eserlerden Yararlanma ve Telif Hakları Zirvesi kitapçığı-20 Aralık 2005)**

Bütün bu gelişmelerin ardından fikir sahiplerinin haklarını korumak amacıyla çeşitli birlikler oluşmuştur. Bugüne kadar kuruluşlarını tamamlayan meslek birlikleri şunlardır:

- 1- MÜYORBİR: Müzik Yorumcuları Meslek Birliği
- 2- MESAM: Müzik Eseri Sahipleri Meslek Birliği (Besteciler, Söz Yazarları da bu grup içinde yer almaktadır)
- 3- MSG: Müzik Eseri Sahipleri Meslek Birliği (MESAM’la aynı alana hitap etmekte)
- 4- MÜYAP: Müzik Yapımcıları Meslek Birliği
- 5- RATEM : Radyo ve Televizyon Meslek Birliği

Bu meslek birliklerinin ileride çoğalarak artması mümkündür ve halen meslek birliği oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

5101 sayılı yasa, telif bedelleri belirleme yetkisini tamamen Meslek Birliklerine bırakmıştır. İşte sorun da burada başlamaktadır. İčanadolu Bölge Televizyonu Kontv tarafından hazırlanan ve RTÜK, Kültür Bakanlığı ve ilgili mercilere gönderilen bir çalışmada sorun ve çözüm metodu aşığıdaki gibi ifade edilmiştir.

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Radyo ve Televizyon Kanallarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Yolları

3 Mart 2004 tarihinde TBMM’de kabul edilerek yürürlüğe giren 5101 sayılı yasa 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bazı değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerle birlikte sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Sorunların bir türlü çözülmemesi kanunda yeniden değişikliklerin yapılmasını gündeme getirmiştir.

Yeni kanunla müzik eserlerinin yayınıyla ilgili her türlü hak, eser sahipleri adına meslek birliklerine verilmiştir. Yapılan yayından dolayı eser sahibi veya onun adına Meslek Birliklerine ödeme yapılması gayet doğaldır. Biz yayın kuruluşları ödeme yapmayı büyük bir içtenlikle kabul etmekteyiz. Ancak; kanunda, yapılacak olan ödemelerde belirlenecek olan tarifeler ile ilgili bir kıstas getirilmediğinden dolayı sorun yaşanmaktadır. Meslek birlikleri tarifelerin

hazırlanmasında , radyo ve televizyon kuruluşlarının ekonomik durumlarını görmezden gelmiştir. Tarifeler, özellikle yerel ve bölgesel radyo ve televizyon kanallarının kapanmasına yol açabilecek miktarda yüksektir. Bugüne kadar meslek birlikleriyle, yerel ve bölgesel radyo ve televizyonlar arasında yapılan görüşmelerde herhangi bir çözüm bulunamamıştır. Meslek Birlikleri az müzik yayınlayan yayın kuruluşlarıyla , çok müzik yayınlayan yayın kuruluşlarını aynı kefeye koymakta, adil bir ölçünün bulunması için çaba sarf etmemektedir. Meslek birlikleri aynı yasanın 42A maddesindeki “Tarifelerin tespit edilmesinde, tarifelerin uluslararası uygulamaların ülkenin ekonomik ve toplumsal koşullarına uyarlanabilirliği göz önünde bulundurularak makul seviyede belirlenmesi.....” ibaresine aykırı hareket etmekte, ekonomik gücümüzü aşan koşullar dayatmaktadır. Biz Radyo ve Televizyon Kuruluşları olarak başta Kültür Bakanlığı ve Basından Sorumlu Devlet Bakanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlardan bu sorunun çözümü noktasında, 5101 sayılı yasanın 42A maddesinin yukarıda ifadesini bulan fıkrası çerçevesinde harekete geçmesini ve bize yardımcı olmasını istemekteyiz.

Sorunun nihai çözümü noktasında ise yapılabilecek en uygun ve en kolay çalışma aşağıdaki gibi olabilir.

5101 sayılı Yasa 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunun 37. maddesini değiştirmiştir. Telif Hakları başlıklı 37’inci maddenin eski hali “Radyo ve Televizyon Kuruluşları, yayınlarında yer verdikleri eserlere telif hakları öderler. Telif hakları ödemelerine ait esaslar meslek birliklerinin görüşü alınarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca tespit edilir” şeklindeydi. Değişikle birlikte yeni madde şu duruma getirildi. “Radyo-Televizyon kuruluşları, yayın ve/veya iletilmelerinde eser, icra fonogram ve yapımları kullanabilmek için, eser sahipleri, bağlantılı hak sahipleri veya bu kişilerin üyesi oldukları meslek birlikleri ile izin almak üzere sözleşme yaparlar ve bu sözleşme ile belirlenen mali hak bedellerini öderler. Bu sözleşme ve ödemeler, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanununun ilgili hükümleri çerçevesinde yapılır. Bu madde hükümlerini ihlal eden yayın kuruluşları hakkında ayrıca bu kanunun 33’üncü madde hükümleri uygulanır.”

33’üncü madde yayın izninin iptaline varan ağır müeyyideler içermektedir. Yukarıda da açıkça görüldüğü gibi bizim ile meslek birlikleri arasındaki sorun, ödemeyle ilgili değil, ödemede esas alınan tarifelerle ilgilidir. Tarifelerin miktarı noktasında kanunda bir kıstas belirtilmemiştir.

Radyo ve Televizyon kuruluşlarını kapanma noktasına getiren bu sorunun çözümü için 5101 sayılı yasayla değiştirilen 5846 sayılı yasanın 43’üncü maddesinin “faaliyet gösterdikleri sektörlerde....” şeklinde başlayan 4’üncü fıkrası ile “Meslek Birliklerinin temsil ettikleri....” şeklinde başlayan 5’inci fıkraları kaldırılmalı ve yerine “Faaliyet gösterdikleri sektörlerde eser sahipleri ve/veya bağlantılı hak sahipleri meslek birlikleri, RTÜK tarafından yapılan sınıflandırmaya bağlı olarak eser icra, fonogram ve yapımların yayın ve/veya iletiminden kaynaklanan ödemelere ilişkin tarifeler 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları hakkındaki kanunda öngörülen Reklam üst kurul payının yüzde 10’undan fazla olamaz. Yapılan sınıflandırma doğrultusunda sürekli müzik yayını yapan radyo ve televizyon kuruluşlarına uygulanacak olan tarife ise Reklam üst kurul payını geçemez. Radyo ve Televizyon kuruluşları ödemeleri Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna yaparlar. Meslek Birlikleri hazırlanacak olan yönetmelik çerçevesinde üst kuruldan tahsil ettikleri bu bedeli kendi aralarında paylaşırlar. ” ibaresi getirilmelidir.

Yine aynı çerçevede 5101 sayılı yasayla değiştirilen 3984 sayılı yasanın 37. maddesi ise aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir. “Radyo ve Televizyon Kuruluşları, yayınlarında yer verdikleri eserlere telif hakları öderler. Telif hakları ödemelerine ait esaslar meslek birliklerinin görüşü alınarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca tespit edilir. Faaliyet gösterdikleri sektörlerde eser sahipleri ve/veya bağlantılı hak sahipleri meslek birlikleri, RTÜK tarafından yapılan sınıflandırmaya bağlı olarak eser icra, fonogram ve yapımların yayın ve/veya iletiminden kaynaklanan ödemelere ilişkin tarifeler bu kanunda öngörülen Reklam üst kurul

payının yüzde 10'undan fazla olamaz. Yapılan sınıflandırma doğrultusunda sürekli müzik yayını yapan radyo ve televizyon kuruluşlarına uygulanacak olan tarife ise Reklam üst kurul payını geçemez. Radyo ve Televizyon kuruluşları ödemeleri Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna yaparlar. Meslek Birlikleri 5846 sayılı yasa ve ilgili yönetmelik çerçevesinde üst kuruldan tahsil ettikleri bu bedeli kendi aralarında paylaşırlar. ”

Bu iki değişikliğin yapılması halinde sorun tamamen ortadan kaldırılmış olacaktır. (İç Anadolu Bölge Televizyonu Kontv tarafından hazırlanan ve RTÜK, Kültür Bakanlığı ve ilgili mercilere gönderilen çalışma metni)

Yaşanan sorunlarla birlikte bütün çabalara rağmen bir türlü çözüme ulaşılamaması üzerine yayın kuruluşlarının kendileri çeşitli çözüm önerileri hazırlayarak ilgili kurumlara hazırladıkları bu önerileri dosyalar halinde sunmuşlardır. Bu çalışmalardan biri de Ege bölgesinde yayın yapan EGE TV hazırlamıştır.

“Bu sorunun yanında Türk Ceza Kanunu ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu arasında çelişkiler mevcuttur. 5237 sayılı Yeni Ceza Kanunu, daha birinci maddesinde kişi hak ve özgürlüklerini korunması amacına yönelik olduğunu açıkça ifade edebilmektedir. Bu hakların da özgürlüklerin de eşit olması prensibini pekiştirmektedir.

Yasanın 2. Maddesi açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceğini idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamayacağını, kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulamasında kıyas yapılamayacağını, kıyas yolu açacak şekilde geniş yorumlanamayacağını belirtmektedir.

5. Maddesi bu kanunun genel hükümlerinin özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanacağını ifade etmektedir.

Maddenin esbabı mucibesinde “Suç ve yaptırımlarla ilgili olarak bu kanunda belirtilen genel ilkelerin özel kanunlarda tanımlanan suçlar açısından da uygulanmasının temin edilmesi gerekmektedir. Aksi yöndeki düzenlemelerin hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturmaları nedeniyle Hükümet Tasarısındaki madde metni değiştirilmiştir” denilmektedir.

Yasanın 20. Maddesi ise “ Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden sorumlu tutulamaz .Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamaz” demektedir.

Bilindiği gibi başta Anayasa olmak üzere Ceza Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu gibi kanunlar da ana kanunlardır.

Bu açıdan baktığımız zaman Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve diğer benzeri kanunları özel kanun olarak değerlendirmek ve ifade etmek yerinde bir tespit olur.

Gerek 4110, gerek 4630 ve 5101 sayılı yasalar Televizyon Yayınları ve Radyo Yayınları için ağır cezalar ve müeyyideler getirmiş, yeni Ceza Kanunu ile tam bir çelişkiye düşmüştür.

Oysa yukarıda izahına çalıştığımız gibi, 5846 sayılı F.S.E.K'nun cezai müeyyidelerini içeren hükümleri yeni Ceza Kanununun 5. Maddesi ve 20. Maddesi ile çelişmektedir.

5101 sayılı kanununun 13.Maddesi ile , evvelki 4110 ve 4630 sayılı yasalarla getirilen cezai hükümler daha da ağırlaştırılarak yasalaşmıştır.

Şöyle ki; “Bağlantılı Hak Sahiplerinin haklarını ihlal edenler 2 yıldan 4 yıla kadar hapis veya 50 milyardan 150 milyar liraya kadar ağır para cezasına veya her ikisine birden hükümlenir” demektir.

Bağlantılı hak sahiplerinin haklarının iptali durumunda sorumluluk suçu işleyen yetki sahiplerinin yanında şirket ortaklarına ve yönetim kurulu üyelerine de yüklenmiştir. Kanunun ihlali hem hapis hem de para cezasını getirmektedir. Bu durum suçun şahsiliği prensibine de ters düşmektedir. Sorumluluk şahsi olmaktan çıkmış kolektif bir suç ve suçluluk ihdas edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi karşılıksız çek keşide edenlere hapis cezası verilemeyeceğini, olayın ekonomik nitelikte olduğu mucip sebebiyle çek yasaının bu maddesini iptal etmiştir. Çağdaş hukuk sisteminde ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi kabul görmüştür.

Şimdi, aynı ekonomik işlem nedeniyle Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda hem de 03.03.2004 tarihinde çıkarılan 5101 sayılı yasa ile geriye dönüş sağlanmıştır.

Bütün bunlardan sonra şöyle düşünülebilir. “Madem sorun çok yönlü çözülemiyor, o zaman Radyo ve Televizyonlar da müzik yayımlasınlar.”

Maalesef, Radyo ve Televizyonların böyle bir lüksü de bulunmamaktadır. Çünkü 3984 sayılı RTÜK yasaının 31. maddesi ve buna bağlı yönetmeliğin 28 ve 29 maddeleri Radyo ve Televizyon kuruluşlarına haftalık yayın saatinin yüzde 5’i kadar Türk Halk Müziği, yüzde 5’i kadar da Türk Sanat Müziği yayınlama zorunluluğu getirmiştir.

Yani; Televizyon ve Radyolar bir taraftan müzik yayını yapmak zorunda bırakılırken, diğer taraftan yayınladıkları müzik eserlerine Türkiye ekonomisi gerçeklerinin çok üzerinde bedeller ödeme mecburiyetiyle karşı karşıya getirilmişlerdir. Çünkü sadece Bölgesel kanal olan EGE TV ile EGE RADYO’dan 2004 yılı için istenen telif hakları bedeli 205 milyar Türk Lirasıdır.

Çıkarılan 5101 sayılı yasa tarifelerde anlaşma sağlanamayınca yargı yoluna gidebileceğini düzenlemiştir. Ancak, yayın kuruluşu yasaının 43/5 maddesi 41/10 maddesine atıf yaparak yargılama sırasınca tarifenin ¼’ünü yatırırsa bile ancak 6 ay yayın yapabilecektir.

Tek istisna ise 43.maddede TRT’ye getiriliyor. Bu tür davaların 6 ay içinde sonuçlanmadığı, yıllar sürdüğü bir gerçektir. Bu sorun mevcut haliyle çözümlenmesi zor bir sürece girmiştir. Sorunun çözümü için çelişkili kanunlar çıkaran hükümet ile ilgili resmi kuruluşlar, gerekli ve yeterli bir çalışma yapmamaktadırlar. Böyle sürmesi halinde birçok yayın kuruluşunun canı fena şekilde yanacaktır.

Bu karmaşık sorunun çözümü ise çok basittir. Yapılması gereken tek şey, Meslek Birliklerinin tek çatı altında toplanması ve Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının tıpkı RTÜK’e ödediği reklam payı gibi bir miktarı gelirleri üzerinden RTÜK’ün tahsis edeceği Meslek Birlikleri hesabına yatırmalarıdır. Bu miktarın ne şekilde olursa olsun oran olarak RTÜK reklam payının yarısını geçmemelidir (EGE TV tarafından hazırlanan ve ilgili mercilere verilen Telif Hakları Sorunları adlı dosya).

Yukarıda belirtilen sorunlar karşısında kanunun çıktığı 3 Mart 2004 tarihinden itibaren (5101 sayılı kanun) Meslek Birlikleriyle Radyolar ve Televizyon kuruluşları arasında yapılan toplantı görüşmelerin hiç birinden sonuç alınmamıştır. Bir çözüm bulunabilmesi için süreç içerisinde yapılan toplantılara bakanlar, RTÜK başkan ve üyeleri de katılmıştır. Ancak buna rağmen Yaygın Televizyon Yayıncılarının bir bölümü ile Bölgesel ve Yerel Yayıncıların

büyük bölümü Meslek Birlikleriyle herhangi bir anlaşma sağlayamamıştır. Bunun içindir ki, kanalların büyük kısmı müzik yayınlarını kaldırmışlardır.

19.11.2005 tarihinde İzmir’de bir araya gelen 11 televizyon kuruluşunun yöneticileri aşağıdaki deklarasyonu yayınlamışlardır.

“3 Mart 2004 tarihinde kabul edilen 5101 sayılı yasa, 3984 sayılı RTÜK kanunu ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bazı değişiklikler yapmıştır.

Meslek Birlikleri kendilerine tanınan hakları , kötüye kullanmış ve Meslek Birlikleri ile Radyo ve Televizyon kuruluşları arasında bugüne kadar herhangi bir uzlaşma sağlanamamıştır.

Bu sorunlar nedeniyle Anadolu’daki televizyon kanallarının bir çoğu müzik yayını yapamaz duruma gelmiş (öte yandan 3984 sayılı yasa gereği Radyo ve Televizyon kuruluşları yayınlarının yüzde 10’unu Türk Halk ve Türk Sanat Müziğine ayırmak zorunda olduklarından bu sefer RTÜK ile karşı karşıya gelmişlerdir) bir çoğu ise Meslek Birlikleriyle mahkemelik olmuşlardır. Olağanüstü para cezaları ve 4 yıla kadar hapis cezaları TV ve Radyo kuruluşlarının kapısındadır.

Son günlerde geline nokta çekilemez duruma gelmiş ve Türkiye’deki Radyo ve Televizyon Kuruluşları haklarını korumak için birlikte hareket etmeye karar vermişlerdir. Bu metnin altında imzası bulunan Radyo ve Televizyon Kuruluşları, yapılması gerekenler noktasında aşağıdaki maddeler üzerinde uzlaşmışlardır.

1- Radyo ve Televizyon Kuruluşları Meslek Birliklerine ödeme yapmayı prensip olarak kabul etmektedirler. Ancak belirlenen tarifelerin Türkiye Ekonomik şartlarında adil ve ödenebilir olması gerekmektedir.

2-Radyo ve Televizyon Kuruluşları Müzik Yayınları için tek kurumla muhatap olmalıdırlar.Bu doğrultuda ödeme yapılan kuruluşun RTÜK olmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

3-Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının Meslek Birliklerine yapacakları ödemenin miktarı RTÜK’e ödenen Reklam payını aşmamalıdır. Sadece müzik yayını yapan radyo ve Televizyon kuruluşları en fazla RTÜK’e ödenen miktar kadar Meslek Birliklerine ödeme yaparken, karma yayın yapan Radyo ve Televizyon Kuruluşları, en fazla, RTÜK’e ödedikleri reklam payının yüzde 10’u kadar ödeme yapmalıdır.

4-Meslek Birliği sayısı gittikçe artmaktadır. Meslek Birliği sayısının artması, ödeme miktarımızın artması anlamına gelmemeli, kurulan ve kurulacak olan bütün Meslek Birlikleri yukarıda belirlenen miktarda RTÜK havuzunda toplanan paraları kendi aralarında paylaşmalıdırlar.” (Özel televizyon kanalları telif hakları ortak çalışması)

Deklarasyonun altında imzası bulunan kanallar şunlardır. İzmir-Egetv, Konya-Kontv, Denizli-DRT, Erzurum-Doğutv, Ankara-Kanal B, Manisa-ETV, Malatya-Ufuktv, Fikret Eğilmez-GSRT, Aksaray-Kanal 68, Bursa-Olaytv, Aydın Aytv.

Telif hakları sorunu RATEM'in yoğun çalışmaları sonucunda, çözümlenme sürecine girmiştir. RATEM, yürüttüğü çalışmaların akabinde MÜYAP ve MÜYORBİR ile ödenebilir rakamlarda anlaşma sağlamıştır. Belirlenen rakamlar ekonomik gerçeklerin biraz üzerinde olsa da, ödenemeyecek miktarlarda değildir. Bir çok televizyon ve radyonun sorununu bu yolla çözeceğine inanılmaktadır. RATEM, diğer meslek birlikleri olan MESAM ve MSG ile de anlaşma zemini aramaktadır. Sürdürülen görüşmelerin olumlu sonuçlanması halinde bu sorun büyük miktarda çözülmüş olacaktır.

Öte yandan Türkiye'de yayın yapan hiçbir Radyo ve Televizyon Kuruluşu çalışanın basın kartı alma imkanı bulunmamaktadır. Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Basın Kartı Yönetmeliğinin 9. maddesi, Özel Radyo ve Televizyon kuruluşlarının sarı basın kartı alabilmeleri için kuruluşlarının yasal izin almaları gerektiğini şart koşmaktadır. Madde şöyledir: "Sahip ve mensupları basın kartı alabilecek Özel Radyo ve Televizyonların yayın tekniklerine uygun yasal yayın izinlerini almış olmaları gerekmektedir."

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu henüz hiçbir radyo ve televizyona yasal yayın izni vermediğinden, yönetmelik aşılamamaktadır. Yaygın televizyon kuruluşları bir süre basın kartı sorunlarını elemanlarını kurdukları ajanslarda sigortalı göstererek aşmaya çalışırken, yerel kanallar bu imkana da sahip olamamışlardır. Ancak kablolu yayın yapan kanallar kablolu izni aldıklarından dolayı, kablolu yayın izinleri üzerinden bu hakka kavuşmuşlardır. Türkiye'nin sadece 21 merkezinde kablolu yayın bulunduğundan, diğer kuruluşların bu imkandan yararlanma imkanları da olmamıştır. Öte yandan, bazı illerde de yerel yayıncılar kablolu yayına yer yokluğu gerekçesiyle girememektedirler.

Sarı basın kartı alamayan yayın kuruluşları, doğal olarak sorunlar yaşamaktadırlar. Kartları olmadığı için çalışanları birçok haktan yararlanamamaktadır.

Sarı basın kartlarının eski işlevlerini yitirmeleri de bir başka sorundur. DSP-ANAP-MHP koalisyon hükümetinin basın kart sahiplerine tanınan bazı hakları iptal etmesiyle birlikte, basın kartı sahipleri ciddi sorunlar yaşamışlardır. Ancak ne şekilde olursa olsun basın kartı , basın mesleğini icra edenlerin mutlaka sahip olmaları gereken bir ayrıcalıktır. Aksi takdirde, halkın haber alma hakkını onun adına alma özgürlüğüne sahip olan basın mensupları haberin kaynağına inmede büyük sorunlar yaşayacaklardır.

Yerel ve Bölgesel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının bir kısmı kurumsallaşmadığından farklı sorunlarla karşı karşıya gelebilmektedir. Yasal süreç boşluğundan yararlanarak yıllardır yayın yapan Radyo ve Televizyon Kuruluşları, ekonomik sıkıntılar ve frekans-kanal ihalesini kazanamama korkusu nedeniyle bu alana yatırım yapmaktan kaçınmışlardır. Anadolu'da yayın yapan bu kuruluşların içerisinde kurumsallaşabilenlerin sayısı iki elin parmaklarını geçemeyecek kadar azdır. Yerel Radyolarda 3 ila 15 arası personel istihdam edilirken, yerel televizyonlarda bu sayı 10-40 arası değişmektedir. Bölgesel kanallardaki çalışan sayısı ise 100 civarındadır.

Türkiye'de hem teknik açıdan hem de içerik açısından daha kaliteli Yerel ve Bölgesel Kanalların oluşumu ancak kurumsal yapılaşmalarını sağlamakla mümkün olabilecektir. Bir çok yerel ve bölgesel yayıncı kuruluşta çalışan personel kısa süreli olmakta ve sürekli değişen bir personel yapısından da başarılı yayınlar ortaya çıkmamaktadır. Hatta çok küçük çaplı bazı yerel yayıncılar, aile şirketi görünümündedirler. Bu görünümün bir an önce sona erdirilmesi ve Radyo ve Televizyon Yayıncılarının günün şartlarına uygun kurumsal yapılara dönüştürülmesi gerekmektedir.

Anadolu medyasının bir türlü yenmesini başaramadığı en büyük sorunu ekonomiyle ilgilidir. Ekonomik sorun diğer bir çok sorunu da yakından ilgilendirmektedir. Yaygın medya merkezlerinin bulunduğu illerin dışında ki (İstanbul, Ankara, İzmir) illerin genel anlamda ekonomik olarak güçlü olmamaları, bu illerdeki yayın kuruluşlarını da olumsuz etkilemektedir . Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının tek gelir kaynağı bilindiği gibi reklam geliridir. Küçük işletmelerin bulunduğu illerde reklam mantalitesi gelişmemiştir. Yerel medya bu nedenle reklam bulmakta büyük güçlükler yaşamaktadır. Bulunan reklamlar da düşük fiyatlarla alınmaktadır.

Radyo ve Televizyon kanallarının bugüne kadar devletten yardım almaları yönünde yapmış olduğu bütün girişimler sonuçsuz kalmıştır. Günümüz Türkiye'sine bakıldığında ekonomik olarak devletin bir şeyler yapma ihtimali çok zayıftır. Ancak, Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının istediği bazı taleplerin karşılanması da mümkündür. Radyo ve Televizyon Kuruluşları en azından kendilerinin KOBİ statüsünde gösterilmesini istemektedirler. Bu yolla KOBİ'lere tanınan bazı haklardan istifade etmek istemektedirler.

Öte yandan yayıncılar eskiden sarı basın kartlarına tanınan bazı hakların bugün de tanınmasını istemektedirler. Bu talep de karşılanabilir bir taleptir.

Yine de ekonomik olarak Yerel ve Bölgesel Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının önümüzdeki süreçte işlerinin çok zor olduğunu söyleyebiliriz. Yayın Kuruluşlarının daha kaliteli bir yayın yapabilmeleri reklam gelirlerinin artmasıyla doğru orantılıdır. Reklam gelirlerinin artması ise yayın yapılan illerin ekonomik güçleriyle yakından ilgilidir.

2.5- SAYISAL YAYINCILIK

Ülkemizde Özel Radyo ve Televizyon Yayıncılığı batıya göre geç başladı. Yasal düzenlemeler beklenmeden bir biri ardına yayına başlayan yayıncılar, kural dışı yayıncılığı ilke edinirken, görülen lüzum üzerine daha sonraları 3984 sayılı yasa çıkarılmak suretiyle , yayıncılık yasal düzleme oturtuldu. Ancak, hiçbir dönemde yasal düzenlemeler, teknolojik gelişmelerin önüne geçemedi. Bu alandaki teknolojinin hızlı gelişmesine , Türkiye'deki bürokrasinin hantallığı da eklendiğinden, sorunlu bir süreç doğdu.

Özel Radyo ve Televizyon Yayıncılığına bu denli bir yatırımın yapılacağını önceleri hiç kimse tahmin edemedi. Türkiye'deki Özel Radyo ve Televizyon sayısı Avrupa'ya kıskandıracak boyutlara ulaştı. Türkiye Özel Radyo ve Televizyonlar noktasında Avrupa'dan ziyade Amerika Birleşik Devletlerine benzemeye başladı. Avrupa'nın hiçbir ülkesinde Türkiye'deki kadar Yerel Radyo ve Televizyon kuruluşu bulunmamaktadır.

Türkiye'de şu durumda RTÜK'e yaptığı başvuru sonrasında yayın yapan 23 Yaygın Televizyon kanalı, 16 Bölgesel Televizyon kanal ile 214 de Yerel Televizyon kanalı bulunmaktadır. Toplamda 253 kanal çatı üstü normal antenle izlenebilmektedir. Ayrıca uyduda yayın yapan 91 televizyon kanalı, ile kablolu yayında yayın yapan 65 kanal

mevcuttur. Türkiye’de RTÜK izniyle yayın yapan radyo sayısı ise 1087’dir. Bunlardan 36’sı yaygın, 100’i bölgesel , 951’ü ise yereldir. Uydudan yayın yapan radyo sayısı ise 48’idir. Uydudan yayın yapan ancak, karasal yayın izni olmayan ve sadece uydu çanaklarıyla izlenebilen (Türkiye dışından) kanal sayısının kaç olduğunu tam olarak bilmek ise mümkün değildir. Çünkü bu konuda RTÜK veya herhangi bir resmi kuruluş tarafından konulan bir sınırlama olmadığından, isteyen herhangi bir kişi veya kuruluş sistemini kurarak yurt içinden veya yurt dışından uydu yoluyla yayına başlayabilmektedir. Yukarıda verilen uydudan yayın yapan televizyon ve radyoların sayısı sadece RTÜK’e başvurusu bulunan kanallardır. Direkt yurt dışından Türksat uydusu veya diğer uydulardan Türkçe yayın yapan kanal sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu sayı giderek artmaktadır.

Yayına çıkma konusunda da birçok sorun mevcuttur. Bir taraftan RTÜK’ün kuruluşuyla birlikte 1995’te başvuru yapan kanalların yayın yapmasına izin verilirken, diğer taraftan bir çok kanal kanuni hiçbir dayanağı olmadan yayına başlamıştır. Bunlardan bir kısmı hiçbir yayın hakkı bulunmadığı halde yayın yaparken, diğer bir kısmı ise kendilerine verilen yayın izni sınırlarının dışına taşmışlardır. Örneğin İstanbul ve Ankara’da yayın hakları bulunmayan birçok kanal, bu illerde yayın yapmaktadır. Her iki duruma örnek olarak TV8, Ulusal Kanal, Haber Türk, Kanal Türk, TV 5 ve SES TV verilebilir. RTÜK’ün bu kanalları yasal zemine çekme çalışmalarında bugüne kadar herhangi bir sonuç elde edilememiş ve bu konudaki yargı süreci devam etmektedir. Durum böyleyken, bazı kanalların ise yayın başvuruları buldukları illere dahi RTÜK tarafından yayın izni verilmemektedir. Örneğin, Kontv’nin Ankara yayınına, “Ankara’da frekans yok “ gerekçesiyle bugüne kadar izin verilmemiştir.

Ankara ve İstanbul’daki bu kargaşaya yıllarca çözüm bulamayan RTÜK, küçük illerde ise yayıncılara göz açtırmamaktadır. Büyük illerin dışındaki illerde, kaçak yayın yapan herhangi bir kuruluş tespit edildiğinde, en kısa süre içerisinde Valilik ve Emniyet tarafından kapatılmaktadır. Bunun içindir ki, 15 yıldan buyana özel televizyon kanalının(yerel) bulunmadığı 19 ilde, bir türlü yayına başlanamamıştır. RTÜK’ün bu konudaki çifte standardını anlamak mümkün değildir. RTÜK bu konuda kendisine gelen eleştirilere “Türkiye’deki yargı sisteminin yavaşlığından yakınarak” cevap vermektedir. Ancak, büyük illerdeki yargı ile küçük illerdeki yargı arasındaki çelişkiye ise hiç kimse bir anlam verememektedir. Özet olarak şunu söyleyebiliriz ki, güçlü yayın kuruluşları RTÜK’ü de,

yasaları da dinlemeden yayın yapmakta ve buna maalesef bazı kurum ve kuruluşlar da göz yummaktadır.

Türkiye'nin 3 büyük kenti olan İstanbul, Ankara ve İzmir'de tam bir yayın karmaşası hüküm sürmektedir. RTÜK bu üç ilde bugüne kadar düzgün bir tahsis gerçekleştirememiştir. Bu sorun bugünkü RTÜK'ün sorunu değildir. Bugüne kadar gelmiş –geçmiş bütün RTÜK yönetimlerinin bu konuda ihmalleri vardır.

Ankara'da (şehir merkezi) halen televizyon kanalları Dikmen, Şentepe, Hüseyingazi, Altındağ, Sincan, Etimesgut ve Keçiören emisyon noktalarından yayın yapmaktadır. Özellikle, Dikmen, Şentepe(Yenimahalle) ve Hüseyingazi emisyon noktalarının hedef kitlesi (büyük oranda) aynı semtlerdir. Dikmen ve Şentepe emisyon noktalarının birbirlerine kuş uçuşu mesafesi 10-15 km olup, her iki emisyon noktası da aynı alanı görmektedir. Hüseyingazi emisyon noktasının da gördüğü alan farklı değildir. Bu durumda RTÜK'ün yapacağı tek şey, bu üç emisyon noktasından ikisini iptal edip, sorunu çözmekken, RTÜK yıllardan buyana kanalların birbirleriyle olan kavgalarını seyretmektedir.. Birbirinden farklı emisyon noktalarının birbirlerini görmesi sonucu, UHF bandından 49 kanalın yayın yapması mümkünken, enterferans (yayınların birbirleri üzerine binmesi) sorunu nedeniyle bu sayı yarıdan aşağıya düşmektedir. Ankara'ya yayın yapması gereken kanallara ise bu sorun nedeniyle izin verilmemektedir.

Ankara'daki sorunun benzerleri İstanbul ve İzmir'de de mevcuttur.

Öte yandan, emisyon noktaları büyük oranda kontrol altında değildir. Ankara , İstanbul ve İzmir'de vericiler vatandaşların evlerinin çatılarında veya bahçelerine konulan kulelerde bulunmaktadır. Vericilerden oluşan radyasyon ise vatandaşların sağlığını tehdit etmektedir. Bu illerdeki emisyon noktalarının büyük bölümünde gecekondu evlerin bahçelerine konulan gecekonduyu aratmayan vericiler mevcuttur.

4756 sayılı yasa, yayıncılığı çift başlı yapmıştır. Yayınlarla RTÜK ilgilenirken, vericilerin kontrolü Telekomünikasyon Kurumuna verilmiştir. Bu çift başlılık sonuca erken varmada sıkıntılar oluşturmaktadır.

En kısa süre içerisinde emisyon noktalarının yeniden belirlenmesi, emisyon noktalarına modern kuleler yapılması ve şehirlerdeki görsel kirliliğe bir an önce son verilmesi gerekmektedir. Emisyon noktalarının yeniden belirlenmediği, emisyon noktalarının güvenliğinin sağlanmadığı bir ortamda sağlıklı Sayısal Karasal yayın yapmak mümkün olmayacaktır.

Türkiye’de kablolu yayıncılığa ciddi bir önem verilmemiştir. Kablolu yayıncılığın ihale edildiği kuruluş ile yaşanan sorunlar, bu yayıncılık türünün Türkiye’de yaygınlaşmasını engellemiştir. Kanaatimize göre Türkiye’de çatı üstü anten ve verici kirliliğine kablolu yayıncılık ile son verilebilirdi. Yine aynı şekilde kablolu yayıncılıkla daha kaliteli bir yayın ulaştırmak mümkündür. Ancak bu fırsat kaçırılmıştır.

RTÜK 2006 yılı içerisinde İstanbul ve Ankara’da pilot bölge olarak deneme karasal sayısal yayıncılık başlatmıştır. Bu fevkalade gecikilmiş bir uygulamadır. RTÜK 2014 yılına kadar bütün Türkiye’de karasal sayısal yayıncılığa geçişi öngörmektedir. 3 Şubat 2006 tarihinde Ankara’da UHF-31. kanaldan, İstanbul’da ise UHF 23. kanaldan karasal sayısal yayıncılığa başlanmıştır. Ancak bu yayının test yayını olup, bir yıl süreyle devam edecektir. Bir yıllık test yayının ardından eksikler tamamlanarak, bir yıl sonra normal karasal sayısal yayıncılığa geçilecektir.

Karasal sayısal yayıncılık, sıkıştırılmış daha kaliteli bir yayıncılık anlamına gelmektedir. Karasal Sayısal yayıncılığa geçişle birlikte frekans kargaşası sona erdirilecektir.

Bu konuda takip edilmesi gereken iki yol bulunmaktaydı. Bunlardan biri sayısal karasal yayıncılık, diğeri ise sayısal uydu yayıncılığı idi. Sayısal uydudan yayın zaten devam etmektedir. Ancak, sayısal uydu yayıncılığının tek dezavantajı çatı ve balkonlardaki çanak kirliliğidir. Bir diğeri sorun ise uydu çanaklarıyla kontrol dışı binlerce kanalın da izlenebilir olmasıdır. Bu kanalların büyük kısmı ise dış ülkelerden yayın yapan kanallardır.

RTÜK ve Hükümet Türkiye’deki yeni yayıncılık sistemi olarak Sayısal Karasal yayıncılığı benimsemiştir. Avrupa Birliği de Sayısal Karasal yayından karar kılmıştır. Avrupa ülkelerindeki yayın sistemlerinin uygulama yüzdeleri aşağıya çıkarılmıştır. Tabloda görüleceği gibi Avrupa’nın büyük ülkelerinin tamamında da büyük oranda Karasal Analog

yayını hakimdir. Yunanistan’da ise neredeyse izleyicilerin tamamı yayınlarını Karasal Analog olarak almaktadırlar.

ÜLKE	KABLO	UYDU	KARASAL ANALOG
Türkiye	8	32	60
Belçika	91	7	2
Almanya	53	43	4
İngiltere	15	30	55
Fransa	13	27	60
İtalya	1	24	76
Yunanistan	0	6	94

(Erkan Can- TRT Vericiler Dairesi Başkanı- RTÜK “Sayısal Yayıncılık” paneli sunumu)

Yukarıdaki tabloda anlaşılacağı gibi Türkiye gibi büyük coğrafyaya sahip ülkelerde uydu yayıncılığı yüksek oranlarda tercih edilmektedir. . Türkiye diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla dağlık bir yapıya sahip olduğundan ülkemizde yayınları uydudan izlenme oranı daha da artacaktır. Tablo yorumlandığında ve yaşanan teknolojik gelişmeler paralelinde görülmektedir ki Analog Karasal yayınlar, yerini yavaş yavaş uydu yayımına bırakmaktadır.

Avrupa Birliğinin sistem olarak Karasal Sayısal yayıncılığı tercih etmesinin ardından İngiltere 2012’de, Almanya 2010’da, Hollanda 2007’de, Fransa 2010 yılında Karasal Analog yayına son verileceklerini beyan etmişlerdir. Ülkemizde ise bu süre 2014 olarak belirlenmiştir. Fakat RTÜK’ün bu süreyi daha da geriye çekme çalışmaları devam etmektedir. RTÜK bu süreyi 2009’a çekmeyi düşünmektedir.

Türkiye’de Sayısal Karasal yayıncılığın başlatılmasının ardından yüksek sesli tartışmalar yaşanmıştır. Uydu yayımının daha cazip olacağını iddia edenler, yapılan bütün çalışmaların boşa gideceğini savunmaktadırlar. TRT tarafından yapılan bir araştırmada Türkiye’de sayısal yayıncılığa geçiş bedelinin 1, 1.2 milyar Euro civarında olacağı hesaplanmıştır. (TRT ve Özel kanallar dahil) Ancak, bu miktarın daha fazla olacağını savunanlar da mevcuttur.

RTÜK Sayısal Karasal yayıncılıkla kontrolsüz kanallara da set çekileceğini iddia etmektedir. Böyle bir durum ancak ve ancak uydu çanaklarının Türkiye’de yasaklanmasıyla mümkündür. Böyle bir yasaklamanın bugünkü Türkiye için geçerli olamayacağı düşünülecek olursa, sorunun Sayısal Karasal yayıncılıkla da çözümlenemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Sayısal Karasal yayıncılığın en önemli avantajı frekans kirliliği sorununu çözecek olmasıdır.

Sayısal Karasal yayıncılığın daha farklı avantajları da mevcuttur.

Sayısal Karasal yayıncılıkla birlikte bir kanaldan en az 4 ayrı televizyon kanalının yayın yapması mümkün olacaktır. Bu rakam 6'ya kadar da yükseltilebilir. Yani bu sisteme geçişle birlikte, mevcut kanalların en az dört katı kadar televizyon kanalı günlük hayatımıza girebilecektir.

Sayısal Karasal yayıncılığın bir artışı ise daha kaliteli bir yayıncılığa geçilecek olmasıdır. Bu sistemle göz ve kulak sağlığına daha duyarlı bir yayıncılık başlayacaktır.

Analog teknolojide mümkün olmayan hareket halinde alış, karasal sayısal yayın teknolojisi ile mümkün hale gelecek ve televizyon yayınlarının mobil alışı sağlanacaktır. . Bu gelişmeyle digital karasal televizyonun (DTT) servislerinin yayılması, yeni bir aşamaya giriyor. Odak noktası, “analogdan sonra yaşam” ve yeni fırsatlara doğru kaymaya başladı. Bu nedenle, Asyalı yayıncılar için en önemli konulardan biri, mevcut çok kanallı yayın sistemlerinin, mobil televizyon gibi yeni hizmetleri dahil edebilme kapasitesi. (Metin,2006:78)

Sayısal Karasal yayınla birlikte yayınlar cep telefonlarından izlenebilecektir

Yine bu sisteme geçişle birlikte düşük güçlü vericilerle yayın yapılabilecektir.

Bunlar gelecekte yayın dünyamıza büyük artılar getirecektir. Sayısal Karasal yayıncılığı izlemek isteyen vatandaşların yapması gereken tek şey, Set Up Box denilen dönüştürücü cihazı alıp, televizyonlarına takmak olacaktır. Halen piyasada 150-200 dolar arası bir bedelle satılan bu cihazlar, sayısal yayını almak için programlanmayan eski televizyonlara takılacaktır.

Yeni üretilecek olan televizyonlar ise, sayısal yayını alabilecek şekilde programlanacakları için, onlarda böyle bir sorun olmayacaktır. Üreticiler sayısal karasal yayıncılığı hiçbir ek cihaz takmadan alabilecek yeni televizyonlar üretmeye başladılar bile.

Burada üzerinde tartışılan konu, vatandaşların sayısal karasal yayıncılığı tercih edip etmeyecekleridir. Teknikçilerden bir kısmı , aynı parayla alınacak olan uydu çanak sistemiyle

binlerce kanal izleme şansına karşılık vatandaşların (mevcut haliyle) 30-40 kanal izlemek için bu masrafı yapmayacaklarını savunmaktadırlar. Bu görüşü savunanlar aynı kanalların uyduda da olduğunu gerekçe göstererek, gelecekte sayısal uydu yayıncılığının geçerli olacağını ileri sürmektedirler ve RTÜK ve Hükümeti aldıkları karardan dolayı suçlamaktadırlar. Diğer bir kısmı ise Sayısal Karasal yayıncılığın tercih edileceğini ifade etmektedirler.

Ancak güvenlik ve diğer birtakım haklı nedenler, RTÜK ve hükümeti bu yola itmiştir. Bu konudaki tartışmaların bir süre daha devam etmesi beklenmektedir. Her iki görüşü savunanların da haklı gerekçeleri vardır.. Sonuç itibariyle Türkiye’de gelecekte her iki sistemle de televizyon izlenecektir. Çünkü, özellikle kırsal alanlara verici konulmadığı için, Türkiye’nin önemli bir kısmı yayınları mecburiyetten dolayı uydudan izlemektedir. Analog karasal yayının kaldırılmasıyla birlikte yayını direkt uydudan izleyenlerin oranları biraz daha artacaktır. Bu oran 2010 yılına kadar yüzde 30’lardan yüzde 50’lere kadar yükselebilir. Öte yandan internet üzerinden yayıncılık da televizyon izleyici dünyasına göz kırpmaktadır. İnternet üzerinden yayının daha kaliteli hale getirilmesinden sonra, internet yayıncılığı, yayın dünyasına yeni bir alternatif sunacaktır.

Türkiye’de sadece uydudan yayınların izlenmesi, beraberinde verici ve frekans sorununun da kesin çözümünü getirmektedir. Bu durumda kanallar büyük paralar ödeyerek yurt dışından verici almayacaklar ve yine aynı şekilde verici elektrik ve tamir parası ödemeyecekler. Ülkemizde 1000 Watt ve üzeri vericilerin, kurulacak olan 100 metrelik kuleler ile birlikte fiyatları 200 bin doları aşmaktadır. Bu paralar toplandığında ciddi bir yekün teşkil etmektedir.

Türkiye’de kablolu yayından yeterli miktarda istifade edilememiştir. Kablolu yayının ulaştığı illerin sayısı sınırlı kalmış ve kablolu yayının ulaştığı illerde ise her yere yayını ulaştırılamamıştır.

Eutelsat tarafından yapılan “Kablolu ve Uydu Araştırması” sonuçlarına göre, Türkiye ve Avrupa’da uydu ve kablolu yayın durumu şöyle:

Ülke çapında televizyon sahibi olan 13.8 milyon evin 4.5 milyonu kablo veya uydu hizmetinden yararlanıyor. Bu evlerin 3.2 milyonu uydu, 1.2 milyonu kablo üzerinden yayını

alıyor. Televizyon bulunan evlerin 3 milyon 202 bininde PC bulunuyor. Bunların 1 milyon 357 binini kablo veya uydu üzerinden yayın alan evler oluşturuyor.

Televizyon ve PC sahibi evlerin 2 milyon 87 bininde aynı zamanda internet bağlantısı bulunuyor. Bunların 931 binini kablo veya uydu üzerinden yayın alan evler oluşturuyor.

Araştırmanın gerçekleştirildiği ülkelerde, televizyonu olan evlerin yüzde 43'ünün kablo veya uydu üzerinden hizmet aldığını gösteriyor. Bu evlerin sayısı 2001 yılında yüzde 7'lik bir artış göstererek, 122 milyondan 132 milyona ulaştı.

Bunların 72.1 milyonu kablolu yayın kullanırken, 61.9 milyonu uydu yayınından yararlanıyor. Bu sonuçlara göre Batı Avrupa'da televizyonu olan evlerin yüzde 57'si, Doğu Avrupa'da yüzde 26'sı, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yüzde 38'i kablo veya uydu üzerinden yayın alıyor. Doğrudan uydu bağlantısı, son 2 yıl içerisinde kablolu yayına göre 5 kat daha hızlı büyüme gösterdi. Avrupa'da dijital kablo ve uydu bağlantısı kullanıcılarının sayısı, 2001 yılı Haziran ayından 2002 Eylül'üne kadar, yüzde 26 artarak 28.9 milyona ulaştı. Bu evlerin yüzde 17'si (5 milyon) kablolu yayın kullanırken, yüzde 83'ü (23.9 milyon) çanak anten sahibi.

Avrupa'da ödemeli dijital TV abonelerinin sayısı, 2001 ile 2002 yılları arasında yüzde 17 oranında artış göstererek 23.3 milyona ulaştı. **(turk.internet.com-26.3.2003)**

Araştırma sonucuna göre uydu yayıncılığının daha çok geliştiği gözlenmektedir. Dolayısıyla bundan sonra yapılacak olan yatırımın bu yöne kaydırılmasında büyük fayda vardır. Türkiye'de Karasal-Sayısal yayının başarısı ancak ve ancak emisyon noktalarında sorunsuz bir çalışma sisteminin oluşturulmasıyla mümkün olacaktır.

Türkiye'de 800'ün üzerinde emisyon noktası bulunmaktadır. TRT'ye ait yerlerin dışında ülkemizde güvenli ve sağlıklı emisyon noktası sayısı çok azdır. Emisyon noktalarının bir çoğu yerleşim birimlerinin içerisinde kalarak, vatandaşın sağlığını tehdit ederken, aynı zamanda güvende de değildir. Anadolu'nun bir çok il ve ilçesinde vericiler ve ilgili teknik cihazlar çalınmakta veya çeşitli saldırılara maruz kalmaktadır. Diğer yandan, emisyon noktalarında teknik personel de bulunmadığından, bozulan vericiler zamanında tamir

edilmediğinden, izleyicilere ve dinleyicilere sağlıklı yayınlar ulaştırılmaktadır. Vatandaş da yayının sık sık bozulduğunu gördüğünden, uydu yayınından karar kılmaktadır.

Sayısal Karasal yayıncılığın eşiğindeki Türkiye'nin bu sistemde başarılı olabilmesi için emisyon noktaları sorununu çözümlemesi gerekmektedir.

2.6. KANAL/FREKANS YILLIK GEÇİCİ KULLANIM BEDELİ UYGULAMASI

Kurulduğu günden bugüne en önemli görevlerinden biri frekans ve kanal tahsisi yapmak olan RTÜK maalesef aradan geçen 12 yıla rağmen bu çalışmayı bir türlü tamamlayamamıştır. 3984 sayılı yasanın 8. maddesinde Ulusal , Bölgesel ve Yerel kanal ve frekans planlamasını yapma görevi ile bu planlamaya uygun bir şekilde kanal ve frekansları ihale etme görevi RTÜK'e ait iken, bu durum 15.05.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4756 sayılı yasayla değiştirilmiştir. Yürürlükte olan şekliye ilgili madde aşağıdaki gibidir.

MADDE 2 – (Değişik: 15/05/2002 – 4756/10) Türkiye'de ulusal, bölgesel ve yerel çapta TV kanal ve radyo frekans plânları ile radyo ve televizyon yayınlarına esas olan frekans bantları ile ilgili çalışmalar yapma yetkisi, 2813 sayılı Telsiz Kanunu uyarınca Telekomünikasyon Kurumuna aittir.

Telekomünikasyon Kurumu, 2813 sayılı Telsiz Kanununa uygun olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu, Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak hazırlayacağı ulusal, bölgesel ve yerel çaptaki plânları Haberleşme Yüksek Kurulunun onayına sunar.

Haberleşme Yüksek Kurulu, hazırlanan plânı aynen onaylayabileceği gibi lüzum gördüğü değişikliklerin yapılmasını talep edebilir. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna ait radyo ve televizyonlar ile Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yayın yapan Meteoroloji Radyosu, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde yayın yapan Polis Radyosuna ulusal, bölgesel ve yerel, radyo-televizyon bölümleri bulunan iletişim fakültelerine yerel bazda frekanslar ve kanallar ücretsiz olarak tahsis edilir. Kalan televizyon kanal ve radyo frekansları, belli bir plân dahilinde özel kuruluşlara kullanılmak üzere Üst Kurulca ihaleye çıkarılır. Televizyon kanal ve radyo frekanslarının ne kadarının hangi takvime göre ihaleye çıkarılacağına ilişkin plân Haberleşme Yüksek Kurulu tarafından saptanarak bu çerçevede ihaleye çıkarılmak üzere Üst Kurula bildirilir.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna tahsis edilen TV kanallarından biri olan TRT 3'ten TBMM TV aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetleri, bir diğer kanaldan da açıköğretim yayınları yansıtılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerinin hangi ölçüde yansıtılacağına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı,

açıköğretim yayınları için ise eğitim programlarını hazırlamakla yükümlü kurumlar Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu ile birlikte karar verir. Yayın ile ilgili diğer hususlar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu arasında bir protokolle belirlenir. Açıköğretim ve TBMM TV yayınlarından ücret alınmaz.

Telekomünikasyon Kurumu, Üst Kurulun bildireceği ve bu Kanun hükümlerine uygun olarak TV kanal ve radyo frekansı tahsis edilip, kablosuz radyo ve televizyon yayın izni ve lisansı verilen kuruluşlara TV kanal ve radyo frekans tahsislerini uygular, ulusal ve uluslararası alanda tescil ettirir.

Ulusal ve uluslararası hava ve deniz seyrüsefer sistemlerine radyo ve televizyon sistemlerinden zararlı enterferanslar gelmesi halinde, Telekomünikasyon Kurumu can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürmemek amacıyla enterferansa sebep olan vericileri geçici olarak kapatarak mühürler ve sorumlular hakkında Türk Ceza Kanununun 391 inci maddesi hükmü uygulanır. Yapılan işler aynı zamanda Üst Kurula bildirilir.

Haberleşme Yüksek Kurulu, 2813 sayılı Telsiz Kanunu gereğince Üst Kurul, Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu ve Telekomünikasyon Kurumu arasındaki koordinasyonun yanı sıra konuyla ilgili olarak Üst Kurula verilmiş görevlerin takibini de yürütür.

Önceki kanuna göre kanal ve frekans planlaması görevi RTÜK'e aitken, bu yetki 4756 sayılı kanunla RTÜK'ten alınmıştır. Planlama ve ihale süreci üç ayrı kurumu ilgilendirmektedir. Bürokratik oligarşiden şikayet edilen Türkiye'de, konunun bürokrasiye boğulması hiç de doğru olmamıştır. Doğru bir iş yapılmadığı, zamanla anlaşılmıştır. Üç ayrı kurumun organize bir şekilde önemli bir konu olan planlama ve ihale sürecinde başarılı olması mutlak surette yetkinin tek kurumda olmasından daha zordur. İşte bunun için yeni kanunun çıkışıyla birlikte yapılacak olan ihaleler, durumun ve yetkilerin karışması nedeniyle bir türlü yapılamamıştır.

Gelişen teknoloji frekans ve kanalların ihale edilmesi ve bununla devlete önemli bir gelir kaynağı oluşturması ihtimalini de ortadan kaldırmıştır. Günümüz dünyasında hızla gelişen sayısal uydu yayıncılığı, ihaleyi almak için yarışacak olan yayıncı kuruluş sahiplerinin elini güçlendirmiştir. Çünkü artık ülkemize yayın yapmak için RTÜK'e gerek duyulmayabilir. İsteyen kuruluş, yabancı bir ülkeden, Türk uydularından herhangi birini veya kapsam alanı Türkiye olan herhangi bir yabancı uydu üzerinden ülkemize yayın yapabilir. Bunun örneklerine günümüz Türkiye'sinde rastlamak mümkündür. Hali hazırda onlarca kanal yurtdışında yayın yaptığı halde Türksat uyduları üzerinden ülkemizden izlenebilmektedir.

Bazıları Türksat'ı suçlayarak, bu tür yayınlara izin vermemesini istemektedirler. Ancak, bugünün dünyasında böyle bir suçlamayı haklı bulmak mümkün değildir. Çünkü Türksat'ın izin vermemesi halinde, bu kanallar kapsam alanı Türkiye ve civarı olan diğer ülkelerin uydularını tercih edeceklerdir. Bu da Türksat uydusunu maddi olarak zarara uğratacaktır. Hemen hemen Türkçe yayın yapan kanalların tamamına yakını Türksat uydularında yayın yaptığı halde, yayını uydudan alan evlerin balkon ve çatılarına baktığımızda bir kısmının çift çanak kullandıklarını görebiliriz. İkinci çanak, diğer uydulardan yayın yapan kanalları da almak için kullanılmaktadır.

Bazı kanalların Türkiye'de yayın yaptıkları halde, yayın merkezlerini yabancı ülke gibi gösterdikleri de gözlemlenmektedir. Bunun nedeni, Türkiye merkezli olarak uydudan yayın yapmak isteyen kuruluşlardan RTÜK'ün istediği Yayın Lisansı ve Yayın İzni ücretidir. RTÜK, 2006 rakamlarına göre beş yıllık bir lisans için bedel olarak radyolar için 31.400YTL, televizyonlar için ise 157.000YTL istenmektedir. Ayrıca radyolar lisans süresi boyunca her yıl 3.900YTL, televizyonlar ise 19.500YTL ödemek zorundadırlar.

Bu ücretler çok yüksek olduğundan, kanun ve yönetmelik dışı durumlar yaşanmaya başlanmıştır. Bazı yayıncılar, yurtdışında yayın yaptığını beyan ederek, bu bedeli ödememişlerdir. Kontrol dışı uygulamaların yaşanmaması için RTÜK'ün bu bedelleri aşağıya çekmesi gerekmektedir.

Uydu yayıncılığındaki bu hızlı gelişme RTÜK'ün kendisine kanunda verilen ihale yapma yetkisini kullanamamasına neden olmuştur. Ancak bir taraftan da, yayın kuruluşlarının herhangi bir bedel ödemediği yayınlarını yaptıkları ile ilgili eleştiriler söz konusudur.

Bu eleştiriler özünde doğru değildir. Çünkü RTÜK, yayıncı kuruluşların brüt gelirleri üzerinden yüzde 5 reklam payı almaktadır. Brüt gelir üzerinden alınan bir vergi şekli dünyanın hiçbir ülkesinde söz konusu değildir. Yani sanıldığı gibi yayıncı kuruluşlar herhangi bir bedel ödemediği yayın yapmamakta, aksine büyük paralar vererek yayın yapmaktadırlar.

Kanal ve frekans tahsis ve ihalesinin bir türlü yapılamaması üzerine RTÜK geçici bir yol bulmuştur. RTÜK, 02.03.2006 tarih ve 29096 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Radyo ve Televizyon Kuruluşlarına Kanal veya Frekans Tahsisi Şartları ve Bunlara İlişkin İhale Usulleri ile Yayın Lisansı ve İzin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair

Yönetmelik” ile yılan hikayesine dönen bu sorunu geçici olarak çözmeye çalışmış ancak bu girişiminde başarılı olamamıştır.

RTÜK’ün sorunu çözüme gayretleri yayıncı kuruluşlar tarafından takdirle karşılanmaktadır. Ancak, çözüm önerisinde aşılması gereken iki önemli sorun mevcuttur. Bunlardan biri, yukarıda yer verdiğimiz RTÜK kanununun 24. maddesinde Kanal/Frekans Yıllık Geçici Kullanım Bedeli diye bir ifadenin yer almamasıdır. Kanunda Frekans ve Kanal planlaması ve planlamanın Haberleşme Yüksek Kurulunda kabulünden sonra ihalelerin yapılmasını öngörmektedir.

RTÜK’ün bu girişimine yaygın, bölgesel ve yerel radyo ve televizyon kuruluşları genel anlamda destek vermişlerdir. Yönetmelik kanuna aykırı olduğu halde yayıncıların tamamına yakını, öyle veya böyle bu sorunun bir an önce bitmesini istediklerinden, çalışmaya destek vermişlerdir. RTÜK’ün belirlediği tarifeler esas alınarak yayıncılar kendilerinden istenen bedelleri yatırarak, üzerlerine düşen görevi yerine getirmişlerdir. RTÜK bu uygulama sonucunda 22 milyon YTL’lik bir kanal/frekans geçici kullanım bedelini tahsil ederek, bir anlamda yıllardır devam eden bir soruna geçici de olsa çözüm bulunduğunu sanmıştır. Ancak bazı yayıncıların konuyu yargıya götürmeleri üzerine, Danıştay RTÜK’ün bu uygulamasını kanuna aykırı bularak yürütmeyi durdurmuştur. “Danıştay, RTÜK’ün frekans ücreti uygulamasını durdurdu. Yürütmeyi durdurma kararında söz konusu yasa, “frekans kullanım bedeli’nin ancak frekans ihalesi yapıldıktan sonra alınabileceğine işaret edildiği kaydedildi. Bu karar, RTÜK tarafından şimdiye kadar frekans bedeli olarak toplanan 22 milyon YTL’nin yayıncı kuruluşlara iade edilmesini gündeme getirdi.(www.haberturk.com-03.08.2006) Bu karar üzerine RTÜK sıkıntıya düşmüştür.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun sorunun nihayi çözümü için yapması gereken tek şey, bir an önce yeni kanunun meclisten çıkmasını beklemek olacaktır.

BÖLÜM III

HAZIRLANACAK OLAN YENİ RADYO VE TELEVİZYON YASASINDA OLMASI GEREKENLER.

Türkiye’de özel radyo ve televizyonlar, yasadan önce yayına başladılar. Anayasa’da radyo ve televizyon yayıncılığı TRT’nin tekelindeyken bir biri ardına yayına geçen özel radyo ve televizyonların sorun teşkil ettiği ortaya çıkınca dönemin hükümeti düğmeye bastı ve bütün özel radyo ve televizyonlar kapatıldı. Apar topar hazırlanan 3984 sayılı yasanın 13.04.1994’te yürürlüğe girmesinin ardından üç ay kapalı kalan özel radyo ve televizyonlar, yasallık sorununun ortadan kaldırılmasından sonra , kaldıkları yerden yayınlarını sürdürmeye devam ettiler. 1994’ten 2002’ye kadar kanunda herhangi bir değişiklik yapılmadı. Ancak her dönem eleştirilen ve iletişim teknolojisindeki gelişmelere cevap veremeyen kanunun bazı maddeleri 15.05.2002’de kabul edilen 4756 sayılı yasayla değiştirildi. Değiştirilen maddelerden bir kısmı ise Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesine gönderildi. Anayasa Mahkemesi değişikliklerden bir kısmının yürürlüğünü durdurdu. RTÜK yasasının yürürlüğü durdurulan maddeleri yeniden ele alınmadığından, yasa hala eksikleriyle birlikte yürürlükte olmaya devam etmektedir. Her hükümetin iktidara gelmeden önceki en öncelikli vaatleri arasında yer alan yeni Radyo ve Televizyon Yasası, bir türlü çıkarılamadı. Yeni yasanın daha özgürlükçü, fazla ayrıntı içermeyen, yeni gelişmelere açık, daha anlaşılır ve daha kısa olmasında büyük fayda vardır.

Yeni yasa hazırlanırken TBMM; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, yaygın, bölgesel ve yerel radyo ve televizyon kuruluşları, İletişim Fakülteleri, meslek birlikleri ve yayıncıların üyesi bulunduğu derneklerden yardım istemelidir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun hazırlamış olduğu tasarlardan mutlaka yararlanılmalıdır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde halen yürürlükte olan yasalar da incelenmelidir.

Tasarı haline getirilen çalışmalar mutlaka gündeme getirilerek, kamuoyunda geniş bir zaman dilimi içerisinde üzerinde tartışmaların yapılması sağlanmalıdır. 2002 yılında 3984 sayılı yasanın bazı maddelerini değiştiren 4756 sayılı yasanın, sorunları çözmek yerine yeni sorunlar oluşturduğu yönündeki eleştiriler dikkatte alınmadığından, çözüm diye yasalaştırılan maddelerin meydana getirdiği yeni sorunlar göz önündeyken, aynı hatalara yeni yasa çalışmalarında düşülmemelidir. Unutulmamalıdır ki, Radyo ve Televizyon yasası sadece radyocuları, televizyoncuları ilgilendiren bir yasa olmayacaktır. Ülkemizde yaşayanlar ile

ülke dışında dahi olsa radyo ve televizyon kanallarımızı takip eden bütün insanlar bu yasayla doğrudan ilintilidir. Hazırlanacak olan çağdaş bir yasa, hem sektörün gelişmesine katkıda bulunacak, hem de insanlarımızın daha kaliteli ve daha faydalı iletişim araçlarından yararlanmasını sağlayacaktır. Mevcut radyo ve televizyon yasası üzerinden hareketle yeni yasada olması gerekenler, ana başlıklar altında aşağıya çıkarılmıştır. Mevcut yasa sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; “amaç, kapsam ve tanımlamalar”, ikinci bölüm; “yayın ilkeleri”, üçüncü bölüm; “radyo ve televizyon üst kurulu”, dördüncü bölüm; “kanal ve frekans bandı tahsisi, yayınların düzenlenmesi ve reklamlar”, beşinci bölüm; “özel radyo ve televizyon kuruluşları, kuruluş ve hisse oranları”, altıncı bölüm; “müeyyideler”, yedinci bölüm; “çeşitli hükümler” , sekizinci bölüm ise “geçici hükümler”ana başlıklarını içermektedir. Sekizinci bölüm geçici hükümleri içerdiğinden bu çalışmada değerlendirmeye alınmamıştır.

3.1. AMAÇ, KAPSAM VE TANIMLAR

Küçük bazı değişiklikler olmasına rağmen, 3984 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun” ana hatlarıyla 1994 yılında hazırlandığından, dönemin ihtiyaçlarına göre hazırlanmıştır. Zaman içerisinde teknolojinin gelişmesi ve insanların yayıncılık sektöründeki beklentilerinin farklılaşmasıyla yasada ifade edilen tanımların bir kısmı ya anlamlarını yitirmiş yada ihtiyaçlara cevap veremez duruma gelmiştir. Bu nedenle yeni yasada tanımların günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Kanunun 3. maddesinin (l) bendinde “Ulusal Yayın” tanımlanmıştır. Bu tanımlamada “Bütün ülkeye yapılan radyo , televizyon ve veri yayını” ulusal yayın olarak gösterilmiştir. Zaman içerisinde gerek yerel ve bölgesel yayıncılar gerekse kamuoyu, bu tanımlamayı eleştirmiş ve “ulusal yayın” tanımlamasının “yaygın yayın” şeklinde değiştirilmesini istemiştir. Özellikle yerel ve bölgesel yayıncılar kendilerinin bu tanımlamaya göre ulusal değilmiş gibi algılandığını ifade ederek, yeni kanunda bu kavramın yeniden düzenlenmesinin faydalı olacağını savunmaktadırlar.

Kanunun 3. maddesinin (m) bendinde ise “Bölgesel Yayın” tanımlanmaktadır. Tanımlamada bölgesel yayın “birbirine komşu en az üç il ve en çok bir coğrafi bölge alanının asgari yüzde yetmişine yapılan radyo , televizyon ve veri yayını” şeklinde tanımlanmıştır.

Bölgesel yayın sınırının en az 3 ille başlamasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak yayıncılar zaman içerisinde tanımlamada geçen “birbirine komşu” zorunluluğundan sıkıntı çekmişlerdir. Tanımlama RTÜK tarafından “üçü de birbirine komşu il” gibi algılanmış ve başvurular buna göre alınmıştır. Halbuki Türkiye coğrafyasında bazı yerlerde üçü de birbirine komşu üç il bulunmamaktadır. Örneğin, Kilis merkezli bölgesel yayın yapan bir kanalın, bu tanıma uyması mümkün değildir. Bu zorluklardan dolayı “bölgesel yayın” tanımlamasına bir açıklık getirilmesi gerekmektedir. Bu tanımlamanın sorunsuz hale getirilmesi için “birbirine komşu üç il” tabiri yerine “komşu üç il” tabirinin getirilmesi yeterli olacaktır. Buradaki tek sorun coğrafyadan kaynaklanmamaktadır. Bölgesellik kararı veren yayıncılar süreç içerisinde kültürel benzerlik arz eden iller yerine, kanundaki “birbirine komşu üç il” zorunluluğu nedeniyle pek yayın yapmak istemedikleri illeri, yayın alanlarına almak zorunda kalmışlardır. Bu da yayın politikalarının belirlenmesi ve oturtulmasında bir çok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu tanımlamanın yayıncıların işini zorlaştırdığı bir diğer konu ise, yayının illere ulaştırılması sorunudur. Uydu yayını yapmayan yayıncılar, topografik kolaylıklar nedeniyle, yer linkleriyle yayın ulaştıracakları illeri belirleme yerine, kanuni mecburiyeti yerine getirmek zorunda bırakılmışlar ve uzun süre başvurdukları illere teknik imkansızlıklar nedeniyle yayınlarını ulaştıramamışlardır.

Aynı maddenin (n) bendinde Yerel Yayın ise “mülki taksimat itibarıyla en az bir ilçe (merkez ilçe dahil) veya bir ilin alanının en az yüzde yetmişine yapılan radyo , televizyon ve veri yayını” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlama da yerel yayıncıları zor durumda bırakmıştır. Yerel yayıncılık tanımının daha anlaşılır olması gerekmektedir. Yerel yayıncılar ilçe yerel yayını ve il yerel yayını diye sınıflandırılmalıdır. İlçe yayını (il merkez ilçesinin dışındaki ilçeler) yayın merkezinin bulunduğu ilçe sınırları, il yerel yayını ise il sınırlarının tamamını kapsamalıdır.

Ulusal yayınların tanımında Türkiye coğrafi alanının yüzde kaçına yayın yapacağı yönünde bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak yüzde 70’lik sınırlama 18. madde geçmektedir. Dolayısıyla hem ulusal, hem bölgesel ve hem de yerel yayınlarda yüzde 70’lik mecburiyet söz konusudur. Coğrafi alan yüzde zorunluluğu doğru bir uygulama değildir. Konuyu tartışma alanına çekenlerden bir kısmı coğrafi alan yüzdesi yerine nüfus yüzdesi kavramının getirilmesinin daha doğru olacağını savunmaktadır. Ancak hem coğrafi alan yüzdesi hem de nüfus miktarı yüzdesi günümüz teknik gelişmeleriyle, sorunu çözme aşamasında anlamlarını yetirmişlerdir. Bu konuyu sosyal bilimciler yerine teknikçilere bırakmakta fayda vardır.

Çünkü uydudan yayın yapan kanalların ilin, bölgenin veya ülkenin yüzde kaçında izlendiklerini bilebilmek mümkün değildir. Bu nedenle bölgesel ve yerel yayın tanımlamasındaki yüzde 70’lik yayın mecburiyeti cümle içerisinden çıkarılmalıdır.

Yerel yayıncıların bu konuyla ilgili bir diğer sorunu ise, RTÜK’ün yerel yayıncılara uydu yayını yapma hakkı tanımamasıdır. Bazı yerel yayıncılar RTÜK’ün bu yasağını çeşitli yasal boşluklardan yararlanarak delmişler ve uydudan yayına başlamışlardır. Günümüz dünyasında yayıncılara böyle bir kısıtlamanın getirilmesi anlamlı değildir. Kanun ve yönetmeliklerdeki yükümlülükleri yerine getiren her yayıncının uyduya çıkma hakkı mutlaka bulunmalıdır.

Yerel kanallar için uydudan yayın yasağı getirilirken, bir anonim şirket kuran herkes herhangi bir uyuyla anlaşarak, uydudan yayına başlayabilmektedir. Yerel kanalların uydu yayınına başlamasının ardından, analog vericilerden yayın vermesi gereken yerlerin dışına verici sistemleri kurmaması halinde, uydudan yayın vermesinin hiçbir sakıncası bulunmamaktadır. Öte yandan yeni kurulan bir şirketin uydudan yayına çıkma özgürlüğü varken, bundan yıllardır yayıncılık sektöründe bulunan, sektöre emek veren, zor şartlarda dahi olsa Türkiye yayıncılık mozaiğine zenginlik katan yerel yayıncıların yararlandırılmaması Anayasa’da ki ‘eşitlik’ temel prensibiyle de çelişmektedir.

3.2.YAYIN İLKELERİ

3984 sayılı, “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunun dördüncü maddesi “yayın ilkelerini” kapsamaktadır. Yayın İlkeleri’nin bir kısmında 15.5.2002 tarihli 4756 sayılı yasayla, bir kısmında 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı yasayla, bir kısmında 15.7.2003 tarihli 4928 sayılı yasayla değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden en önemlisi ülkemizde kullanılan bazı geleneksel dillerle yayın yapılmasının serbest bırakılmasıdır.

Yayın İlkeleri önceki hali ve yapılan eklemelerle zor anlaşılır bir hale gelmiştir. Türkçemizdeki bütün harfler kullanılarak 29 adet ilke belirlenmiştir. (a) ile başlayıp (z)’ye kadar süren bu ilkeler olması gerekenden uzundur ve olması gerekenden daha fazla ayrıntı içermektedir. Maddenin birinci fıkrasında genel anlamda geçen “Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, milli güvenliğe ve genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır” ifadeleri

yer alırken, harflerle başlayan ilkeler bölümünün bir kısmında lüzumu olmadığı halde yukarıda genel anlamda ifade edilen esasların ayrıntılarına girilmiştir. İlkelerin (a) bendi ile, birinci fıkradaki temel esasları kıyaslandığında, bu gereksizlik kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Yayın ilkelerinin (a) bendindeki ifade şöyledir: “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılması...” Görüldüğü gibi burada geçen ifadelerin bir kısmı ile birinci fıkra benzeşmektedir. İki ayır cümle, kısaltılarak aynı anlamı taşıyan tek cümlede rahatlıkla toparlanabilir.

Benzer fazlalık ayrıntılar diğer bentlerde de mevcuttur. Yayın ilkelerinin daha anlaşılır, daha kısa ve daha öz olması için fazlaca emek sarf etmeye de gerek yoktur. Bu nedenle yeni hazırlanacak olan kanunda yayın ilkeleri hem kanun mantığı açısından ihtiyaca cevap verebilir nitelikte, hem yayıncılar tarafından anlaşılabilir sadelikte ve hem de hukuka intikal edebilecek durumlar için herkesin ortak zeminde kabul edebileceği yorumları oluşturabilecek anlaşılabilirlikte olmalıdır.

3.3. RADYO VE TELEVİZON ÜST KURULU

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunun üçüncü bölümü üst kurulun nasıl teşekkül edeceğini ve üst kurulun görevlerinin ne olduğunu içermektedir. Kanunun altıncı maddesinde üst kurulun seçimi ve görev süresi yer almaktadır. Maddeye göre üst kurul üyeleri, en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, meslekleriyle ilgili konularda kamu veya özel kuruluşlarda en az on yıl görev yapmış, mesleki açıdan yeterli bilgiye, deneyime ve devlet memuru olma niteliğine sahip, otuz yaşını doldurmuş kişiler arasından Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilen dokuz üyeden oluşur. Üyeler meclisteki parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenir. Dokuz üyelik kontenjan için 18 kişi aday gösterilir. Bunların içinde her parti kontenjanından en fazla oyu alan üye, üst kurul üyesi olarak seçilir. (Özmen,2005:74)

Üst Kurul üyelerinin meclis tarafından seçilmesi ve partilerin aday göstermesi Türkiye’de çokça tartışılmaktadır. Özerk olması gereken bir kurul oluşturulması gerektiğini savunanlar, RTÜK üyelerinin basın meslek örgütleri tarafından seçilmesini istemektedirler. Ancak bu görüşü savunanlar basın meslek örgütlerinden hangisinin bu seçimi yapacağı, adayların nasıl üye olacağı konusunda kendilerine yönelen sorulara tatminkar cevaplar

verememektedirler. Ancak, siyasi iradenin belirlediği bir RTÜK'ten de hiç kimse memnun olmamaktadır. Bu konuyla ilgili olarak zaman içerisinde ciddi sıkıntılar yaşanmış ve siyasi baskılara dayanamayan bazı RTÜK başkanları istifa etmek zorunda kalmışlardır. 6 Aralık 1997 tarihli Zaman Gazetesinin politika sayfasında yayınlanan "Baskı RTÜK'e ulaştı" başlıklı haberde şöyle denilmektedir. "Frekans sınırlaması ile ilgili Başbakanlık'ın hazırladığı yazı RTÜK'e ulaştı. Başkan Orhan Oğuz'un ardından başkan yardımcısı da istifa etti. Kurul toplantı üstüne toplantı yapıyor. Pazartesi yeniden bir araya gelecek olan RTÜK üyeleri, istifaları ve hükümetten gelen baskıyı değerlendirecek." (Zaman Gazetesi; 6 Aralık 1997)

Bütün eleştirilere rağmen, RTÜK üyelerinin belirlenmesinde herkesin üzerinde uzlaşabileceği yeni bir formül bulunamadığından, bu maddenin bu şekilde muhafazasında başka bir yol görünmemektedir.

Aynı maddede üst kurul üyelerinin görev sürelerinin 6 yıl olduğu ve üçte birinin iki yılda bir değişeceği yer almaktadır. Görev süresinin 5 yıla düşürülmesi, üyelerinin tamamının bu beş yıllık süre boyunca görev yapmaları daha doğru bir yol olacaktır. Bir üye en fazla iki dönem üyelik yapabilmelidir.

Üst Kurul üye sayısı da 7 veya 5'e düşürülmelidir. 9 kişilik üyeden oluşan kurulda kararları çıkartmak daha zordur. Üye sayısının düşürülmesiyle Üst Kurul'un karar alırken daha seri hareket etmesi sağlanmış olacaktır.

Üye sayısı 5'e düşürüldüğünde üyelere üçü iktidar parti veya partilerince, iki tanesi ise mecliste en fazla üyesi bulunan iki muhalefet partisi tarafından seçilmelidir.

Üye sayısı 7'ye düşürüldüğünde ise üyelerin 4'ü iktidar partisi veya partilerince, 3'ü ise mecliste en çok üyesi bulunan 2 muhalefet partisi tarafından seçilmelidir. Koalisyon dönemlerinde paylaşım iktidardaki partilerden en çok üyesi bulunan 2 partiden birine 3 diğerine 1 üye seçme hakkı verilmelidir. Muhalefet partilerinin 3 olan üye seçme hakkı ise en çok üyesi bulunan partiye 2 üye, diğerine 1 üye şeklinde tanzim edilmelidir.

Türkiye'deki siyasi yapılanmaya bakıldığında temsilde adaletin sağlanması için 7 üyeli bir RTÜK'ün daha uygun olduğu görülmektedir. Ancak, RTÜK üyelerini siyasi iradenin

dışına çıkarabilecek bir formülün bulunması halinde ise 5 üyeli bir RTÜK'ün tercihinde fayda vardır.

RTÜK'ün siyasetle iç içe olduğu yönündeki eleştirileri yumuşatmanın yolları da bulunabilir. Örneğin; siyasetten gelecek 5 üyenin yanına, ün fazla üyesi bulunan yaygın televizyon ve radyo kuruluşlarının oluşturduğu birliğin (dernek) tespit edeceği 2 kişiden TBMM'ce seçilecek 1 üye ile en fazla üyesi bulunan Bölgesel ve Yerel radyo ve televizyon kuruluşlarının oluşturduğu birliğin (dernek) tespit edeceği 2 kişiden TBMM'ce seçilecek 1 üye takviye edilerek teşekkül ettirilecek 7 üyesi bulunan bir RTÜK daha kabul edilebilir bir yapı oluşturabilir.

Yasanın 12. maddesi RTÜK'ün mali kaynakları ve bütçesiyle ilgilidir. Bu maddede, Özel radyo ve televizyon kuruluşlarının yıllık brüt reklam gelirlerinin yüzde5'i, RTÜK'ün gelirleri arasında sayılmaktadır. Brüt gelirler üzerinden alınan hiçbir vergi şekli yoktur. Aynı zamanda brüt gelirler üzerinden pay almak adil bir uygulama da değildir. Bu nedenle yeni kanunda bu uygulamaya son verilebilir. RTÜK, bunun yerine radyo ve televizyon kuruluşlarından yıllık frekans/kanal kullanım bedeli alabilir. Aynı zamanda frekans ve kanal lisanslarından da ücret alınabilir. Ancak lisans bedelleri mevcut uygulanan şekliyle çok yüksektir. Lisans bedelleri yıllık frekans/kanal kullanım bedelinin yüzde 1'ini aşmamalıdır. Brüt gelirler üzerinde pay alınması durumunda ise, oranın düşürülmesi uygun olacaktır. Bölgesel ve yerel kanalların reklam bulma imkanları kıt olduğundan, onların daha düşük bir oranda reklam payı vermeleri sağlanmalıdır. Bu durumda, yaygın radyo televizyon kuruluşlarından alınacak yüzde 3, bölgesel radyo ve televizyon kuruluşlarından alınacak yüzde 2, yerel radyo ve televizyon kuruluşlarından ise alınacak yüzde 1'lik pay günümüz Türkiye radyo ve televizyon yayıncılığı gerçekleriyle daha iyi örtüşecektir..

Günümüz şartlarında RTÜK'ün ihale yaparak frekans/kanal tahsis etme şansı bulunmamaktadır. Uydu yayıncılığının gelişmesi, sayısal yayıncılığın günlük hayatımızda yer edinmesi ve internet üzerinden IP TV'nin iletişim dünyasının gündemine girmesiyle yapılacak olan ihaleler anlamını yitirmiştir. Bu nedenle kanal ve frekans kullanım hakkı artık tahsis şeklinde olmalıdır. Tahsiste ise uygulanacak olan standartlar RTÜK tarafından yönetmeliklerle belirlenmeli, belirlenen kriterlere uygun olan kuruluşlara yayın lisansı ve izni verilmelidir.

RTÜK; radyo ve televizyon yayıncılığında standartlara uygunluk denetimleri yapmamaktadır. Özellikle yerel yayıncıların bir çoğu, mevcut yönetmeliklere uygun standartlara sahip değildir. Bu nedenle RTÜK'ün belirli periyotlarla, yayıncıların yönetmelikteki teknik ve içerik kriterlerine uygun yayın yapıp yapmadıklarını denetlemesi gerekmektedir.

3.4 KANAL VE FREKANS BANDI TAHSİSİ, YAYINLARIN DÜZENLENMESİ VE REKLAMLAR

Dördüncü bölümün içeriğini belirleyen maddeler zaman içerisinde teknolojiye yenik düşmüştür. Bundan dolayı değişmesi gerekmektedir.

Dördüncü bölümde yer alan yasanın 17. maddesi “kanal ve frekans bandı tahsisi” konusunu içermektedir. Yasa hazırlandığında sadece analog yayınlar söz konusu olduğundan TRT'ye kanal ve frekans bandlarının dörtte biri tahsis edilmiştir. Günümüzde sayısal karasal yayıncılık geliştiğinden ve ülkemizde de kısa süre içerisinde yayınların sayısallaşacak olmasından TRT'ye tahsis edilen miktar bir hayli fazladır.

Sadece televizyon kanalları için bir örnek verilecek olursa, analog yayından ülkemizde her ilde, birbirini rahatsız etmeden en az 20 televizyon kanalı yayın yapabilmektedir. Bu sayı sayısal karasal yayıncılığa geçildiğinde en az 80 olacaktır. Sayının 120'ye yükseltilmesi de mümkündür. Sayısal Karasal yayıncılıkla ortalama 100 televizyon kanalının yayın yapabileceği düşünüldüğünde, bu kanalların dörtte birinin TRT'ye verilmesi anlamlı olmayacaktır. Bu nedenle yeni yasada, dörtte birlik oran onda bire düşürülmelidir. Zaten büyük ihtimalle TRT bile dörtte birlik bir oranı kabul etmeyecektir.

Yasanın 18. maddesinde ise ulusal kanalların, yayın izni aldıktan en geç 2 yıl sonra, yayınlarını Türkiye alanının yüzde 70'ine ulaştırması istenmektedir. Yüzde 70'lik oranın neye göre olacağı belirlenmemiştir. Çünkü günümüz Türkiye'sinde alanın yüzde 70'ine vericiler yoluyla ulaşmak akıl işi değildir. Dağlık bir yapıya sahip olan ülkemizin bir çok yerinde vatandaşlar, uydu çanakları yoluyla yayınları alabilmektedirler. Bunun için kıstas olarak alanın yüzde 70'i yerine il merkezlerinin en az yüzde 70'ine tabiri getirilmelidir. Çünkü günümüz Türkiye'sinde zaten vatandaşlarımızın yüzde 60'ından fazlası şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Yine yapılan araştırmalarda halkımızın yüzde 35'i ise yayınları direkt uydudan

almaktadır. Bu nedenle teknik servis imkanı verilemeyecek küçüklükte veya uzaklıktaki yerleşim birimlerine vericiler kurmak rantabl bir uygulama olmayacaktır. Zaten özel radyo ve televizyon kuruluşları ticari birer kuruluş olduklarından nerelere mutlaka verici kurmaları gerektiğini iyi bilmektedirler. Bölgesel yayınlarda da bölge il merkezlerinin yüzde 70'ine, yerel il kanallarında il merkeziyle birlikte ilçe merkezlerinin yüzde 70'ine yayın ulaştırma mecburiyeti getirilmelidir.

Aynı maddede yer alan “ulusal kanallar haftada asgari seksen saat yayın yaparlar” ibaresi de zaman içerisinde anlamını yitirmiştir. Bugün ulusal yayın yapan kanallar ile bölgesel yayın yapan kanalların tamamı kesintisiz 24 saat yayın yapmaktadırlar. Yerel kanallar için haftada asgari 42 saatlik bir aktif yayın mecburiyeti getirilebilir. Yerel kanallardan bir kısmı günün belirli bölümlerinde sabit veya hareketli görüntüler üzerinden sürekli müzik yayını yaptıklarından dolayı, “aktif yayın” mecburiyeti getirilmelidir.

Dördüncü bölümde, kanal/frekans tahsislerinin yanı sıra “reklamlar” konusu da yer almaktadır. Genel anlamda bakıldığında oranlar ve esaslar Avrupa Sınır Ötesi Yayıncılık Sözleşmesi'nden alındığından fazlaca bir sorun yoktur. Ancak mevcut yasada sağlık kuruluşları ve eğitim kuruluşları reklam yapamamaktadırlar. Sağlık kuruluşlarıyla ilgili yasak 3984 sayılı yasada bulunurken, eğitim kuruluşlarıyla ilgili reklam yasağı eğitim mevzuatında yer almaktadır. Serbest piyasa ekonomisinin uygulandığı ülkelerde bu tür kısıtlamaların kaldırılmasında fayda vardır. Bu nedenle insan sağlığına zararlı alkol ve sigara gibi ürünlerin dışındaki her türlü sağlık sektörü reklamları serbest bırakılmalıdır. Yine aynı şekilde eğitim kuruluşlarının da reklamlarını yapmasında bir beis görülmemelidir.

Dördüncü bölümde yer alan yasa maddelerinden biri olan 24. madde, uygulamada en çok sorun oluşturan maddelerden biridir. Maddede sorun oluşturan değişim 15.5.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4756 sayılı yasayla yapılmıştır. 2002'de yürürlüğe gören değişikliğe göre, Türkiye'de televizyon kanal ve radyo frekans planları yapma görevi Telekomünikasyon Kurumuna verilmiştir. Telekomünikasyon Kurumu'na bu görevin verilmesiyle birlikte RTÜK bu alandaki çalışmalarını hızlı bir şekilde yürütebilme şansını kaybetmiştir. Yasaya göre Telekomünikasyon Kurumu çalışmalarını RTÜK, TRT ve Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde gerçekleştirecektir. Ancak birden fazla kuruluşun bir arada hızlılık gerektiren bu tür çalışmaları gerektiği hızlılıkla yapması mümkün değildir ve mümkün de olmamıştır. Bundan dolayı yasanın yürürlüğe girdiği günden buyana bu alanda bir adımlık bir gelişme yaşanmamıştır. Bu nedenle kanal ve frekans planlaması

görevi RTÜK'e verilmelidir. Aynı zamanda 24. maddenin ikinci fıkrasında ismi geçen diğer kuruluşların da planlamalarda RTÜK'e yardımcı olmaları istenmelidir.

2984 sayılı yasada değişiklik yapılması gereken maddelerin biri de "Düzeltilme ve Cevap Hakkı" nı düzenleyen 28.maddesidir. Bu maddenin 2. fıkrasında yayın kuruluşlarına yapmış oldukları yayınları bir yıl süreyle muhafaza etmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu süre çok uzun bir süredir. Altı aylık bir süre de konuyla ilgili yeterli bir süredir.

3.5 ÖZEL RADYO VE TELEVİZYON KURULUŞLARI VE HİSSE ORANLARI

Türkiye'de üzerinde en fazla tartışma çıkan ve her dönem kanun değişikliği gündeme geldiğinde meclisi ve partileri en fazla meşgul eden konu televizyon kuruluşlarının kuruluşları ve hisse oranları ile ilgili kanunda yer alan maddelerdir. İktidarlar bu konuyla ilgili olması gerekenden daha fazla duyarlılık gösterirken, özel radyo ve televizyon kuruluşları da en fazla bu konuyla ilgilenmişlerdir.

Yasanın 29 maddesinin (a) fıkrası siyasi partilerin, derneklerin, sendikaların, meslek kuruluşlarının, kooperatiflerin, vakıfların, mahalli idarelerin radyo ve televizyon kurmalarını yasaklamıştır. Bu fıkrada vakıflar üzerinde özenle durulmalıdır. Amaçları eğitim ve kültüre hizmet etmek olan ve Türkiye'de yayıncılığın gelişmesine katkı sağlamak için kurulan vakıfların radyo ve televizyon kurmalarında bir sakınca yoktur. Elbette bütün vakıflara radyo ve televizyon kurma yetkisinin verilmesi doğru değildir. Yukarıdaki amaç doğrultusunda sadece ve sadece yayıncılık alanında faaliyet göstermek gayesiyle kurulan vakıfların yayıncılık yapması, Türkiye sesli ve görüntülü yayıncılığına kalite getirecek, sektöre ciddi katkı sağlayacaktır. Böylece Türkiye'de tek amacı para kazanmak olan ve bu amacını gerçekleştirmek için ne pahasına olursa olsun daha fazla izleyici kapma yarışı içerisindeki yayıncıların yanında, eğitim, kültür ve yayıncılığa hizmet için yarışan yeni yayıncılar olacaktır.

29. maddenin (d) fıkrası ise çok karmaşık ve uygulanması zor olan yükümlülükler getirmektedir. Maddeye göre her yıl yapılacak yıllık ortalama izlenme oranı ölçümlerine göre yıllık ortalama izlenme veya dinlenme oranı yüzde 20'yi geçen bir televizyon veya radyo kuruluşunun bir gerçek veya tüzel kişinin veya bir sermaye grubunun sermaye payı yüzde

50'yi geçemez. Bu maddenin uygulanmasında yıllık ortalama izlenme oranı ölçümlerinin sorun olacağı herkesin üzerinde mutabık olduğu bir gerçektir. Bir diğer fıkra olan (e) fıkrasında ise bu oranın yüzde 20'yi geçmesi durumunda, hisselerin bir bölümünün halka arz edilmesi istenmektedir. Bu iki fıkra Cumhurbaşkanı tarafında Anayasa Mahkemesine götürülmüş ve Anayasa Mahkemesi de 12.6.2004-E.200/97,K.200/9 sayılı kararıyla yürürlüğün durdurulmasına karar ermiştir. Mahkeme 21.9.2004 tarihli kararıyla da her iki fıkrayı iptal etmiştir.

Mahkemenin iptal kararının ardından yeni bir düzenleme de yapılamadığından, konu boşlukta kalmıştır. Bu nedenle hisse oranları kanundaki boşluk nedeniyle serbest olarak uygulanmaktadır. Yeni yasada oranların serbest bırakılmasında fayda vardır. Mevcut haliyle Türkiye'deki eski ve yeni durum karşılaştırıldığında, eskiden uygulanan her hisse sahibinin şirket içerisindeki payının yüzde 20'yi geçmemesi zorunluluğu da, sadece kağıt üzerinde uygulanabilmiştir. Radyo ve Televizyon İşletmelerinin gerçek sahipleri, paravan kişileri kendilerine ortak gibi göstererek, yayınlarına devam etmişlerdir. Türkiye'de yaşayan çoğunluk hangi yayın kuruluşunun kime ait olduğunu çok iyi bilmektedir Bu nedenle hisse oranlarının serbest bırakılmasında bir sakınca görülmemelidir.

Medenin (h) fıkrasında ise özel radyo ve televizyon yayın kuruluşlarındaki yabancı sermaye oranı yüzde 25 olarak belirlenmiştir. Bu zorunluluğun da pratikte uygulanması mümkün olmadığından, yabancı sermaye oranı da serbest bırakılmalıdır. Yabancı sermaye kısıtlaması bir çok Avrupa ülkesinde de mevcuttur. Ancak, Türkiye'de kısa bir süre önce satılan TGRT örneğinde de hatırlanacağı gibi, yabancı sermaye de evrak üzerinde Türk ortaklar bularak, yayın kuruluşu sahibi olabilmektedir. Bunun içindir ki böyle bir kısıtlamayı kanunun içerisine dahil etmek doğru olmayacaktır. Türkiye'de yayın yapan yayın kuruluşları, RTÜK ve ilgili mevzuata uygun yayın yapmak kaydıyla, özgürce kurulabilmelidir. Önemli olan mevzuatın yeterince işletilebilmesi ve gerekli denetimlerin yapılabilmesidir. Türkiye'de bunun yasaklanması halinde, bir yabancı sermaye grubu yurt dışından da uydu yayını vasıtasıyla Türkiye izleyicisinin önemli bir bölümüne, Türkçe yapacağı yayınlarla ulaşabilir. Günümüz dünyasında bu tür kısıtlamaların pratikte hiçbir faydası yoktur. Ayrıca kanunun sadece bugünü değil geleceği de kapsayacağı düşünülerek, ileride sorun oluşturabilecek uygulamalardan kaçınmak gerekecektir.

Önemli olan bir diğer konu ise, yapılan yayınlardaki yerli yapım oranlarıdır. Türkiye’de yayın yapan kanalların, sektörün gelişmesine katkı yapması mutlaka sağlanmalıdır. Bu nedenle yayıncı kuruluşlardan yayınlarının en az yüzde 50’sini yerli yapımlara ayırmasında fayda vardır.

3.6. MÜEYYİDELER

Altıncı bölümün “Uyarı, para cezası, durdurma ve iptal” başlıklı 33. maddesindeki ceza miktarları adil değildir. Üst Kurul’un öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlal eden, yayın ilkelerine ve kanunda belirtilen diğer esaslara aykırı hareket eden kuruluşlar belirli aşamalardan sonra para cezaları ile cezalandırılmaktadırlar. Miktarlar belirlenirken, ulusal, bölgesel ve yerel orantılamalarda yanlışlar yapılmıştır. Buna göre Türkiye’de yaşayan 70 milyonun üzerindeki nüfusa yayın yapan bir ulusal kanal işlediği suçtan 250 milyar lirayla cezalandırılırken, 1 milyon nüfusa yayın yapan bir yerel kanal aynı suçta işlediğinde 100 milyar lirayla cezalandırılmaktadır. Bu adil bir ceza biçimi değildir. Cezaların miktardan öte, sermaye ile orantılanmasında yarar vardır. Böylece daha adil bir ceza sistemi oturtulmuş olunacaktır. Bu durumda verilecek olan en yüksek ceza, cezayı alan kuruluşun ödenmiş sermayesinin yüzde 1’inden fazla olmamalıdır.

3.7. ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Yedinci Bölüm ismi üzerinde çeşitli hükümleri kapsamaktadır. Eski yasanın kaldırılıp, yeni yasanın yürürlüğe gireceği bu aşamada, çeşitli hükümlerde yer alması gerekenler bu bölümde bulunacaktır. Burada önemli altı çizilmesi gereken ve kanunun çıkmasından bu yana sorun oluşturan bir madde mevcuttur. 37. madde “Radyo-Televizyon Kuruluşlarınca Yayınlanan ve/veya İletilen Eser, İcra, Fonogram ve Yapımların Kullanımına İlişkin Esaslar”ı içermektedir. Bu madde yukarıda belirtilen eser, icra, fonogram ve yapımların kullanımları için meslek birliklerinden izin almayı ve belirlenen mali hak bedellerini ödemeyi içermektedir. İzin alma ve bedel ödemede ise 5846 sayılı yasaya atıfta bulunmaktadır. 3.3.2004 tarihinde kabul edilen 5101 sayılı yasayla değişiklik yapılan 37. madde, yürürlüğe girdiği günden buyana yayıncılar ile meslek birlikleri arasında sorun oluşturmuştur. Bu sorunlar tam anlamıyla bugüne kadar çözümlenememiştir. Sorunun kaynağında atıfta bulunulan 5846 sayılı yasanın bedellerin belirlenmesinde meslek birliklerine sınırsız özgürlük

getirmesidir. Bundan güç alan meslek birlikleri yayıncı kuruluşlardan ödeyemeyecekleri yükseklikte bedeller istemişler ve büyük tartışmalar çıkmıştır. Bundan dolayı bu maddeye Eser, İcra, fonogram ve yapımların kullanılmasında esas alınan toplam bedellerin RTÜK'e ödenen yıllık 'yayın izni ücreti'nin yüzde 5'ini geçmemesi, tematik kanallarda ise bu oranın yüzde 2'nin üzerinde olmaması şeklinde bir ibare eklenmelidir. Şayet hazırlanacak olan yeni konuda "yayın izni ücreti" yerine eski kanunda olduğu gibi brüt reklam gelirleri üzerinde RTÜK'ün pay alması düşünülürse, meslek birliklerine ödenecek olan miktarın RTÜK'e ödenen katık payının yüzde 5'inden fazla olmaması gerekecektir. Tematik kanallarda da bu oran yüzde2'yi geçmemelidir. Meslek Birliklerinin de 5846 sayılı yasaya yapılacak olan bir ek maddeye, teşkilatlandırılması gerekmektedir. Çünkü yaşanan sorunlardan biri de, hangi meslek birliğinin bu paydan hangi oranda bedel alacağı konusudur. Bu sorun, 3984 sayılı yasayla ilgili olmadığı halde, etkileşim alanı olarak yayıncıları olumsuz etkileyen farklı bir sorun olarak yaşanmaya devam etmektedir. Her geçen sayıları artan meslek birlikleriyle ilgili sorun Kültür Bakanlığı nezdinde çözülmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bundan iki bin yıl önce yaşayan bir insan ile 200 yıl önce yaşayan bir insanın hayatlarını bir film kamerasıyla çekip bugün izleme imkanına sahip olabilseydik, aralarındaki 1800 yıllık tarih farkına karşılık, yaşam şekil ve sahip oldukları imkanlar açısından fazla farklılıklar olmadığını görecektik. Buna karşılık bundan 50 yıl önce hayatını kaybeden bir insanın bugün dirilme şansı olsaydı, karşılaşacağı manzarayı mevcut aklıyla çözebilmesi büyük ihtimalle mümkün olmayacaktı.

Bilim ve teknolojideki gelişmeler, hızına erişilemez bir ivme kazanmıştır. Son yüzyıl içerisindeki gelişmelere bakıldığında en hızlı gelişmelerin meydana geldiği alanlardan birinin iletişim teknolojisi olduğu görülecektir.

Toplumlar bilim ve teknolojiye ayak uydurabildiği sürece yaşayabilmektedir. Bilim ve teknolojinin uzağında kalmış toplumların bugünkü konjonktürel yapıda yer bulması mümkün görünmemektedir. .

Hızlı gelişmeler beraberinde yeni yaşam biçimleri, yeni yaşam biçimleri ise yeni kural ve kaidelere gereksinim doğurmaktadır. Sanıldığı gibi bilim ve teknolojik gelişmeler sadece pozitif bilim dallarıyla ilgilenen kişilerin üzerinde durduğu, sadece onların kapsama alanı içerisinde olan gelişmeler değildir. Bu gelişmelerle birlikte sosyal bilimcilere yada bir diğer ifadeyle toplum mühendislerine de büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Teknolojik gelişmelerin ihtiyaç duyduğu konuların başında, yeni gelişmelerin toplum hayatında meydana getirdiği veya getireceği sorunlar karşısında gerekli ve yeterli yasal düzenlemelerin yapılması gelmektedir. Bu yasal düzenlemelerin zamanında yapılamaması veya ihtiyaca cevap verecek ölçüde olmaması durumunda, o alanda kargaşa meydana gelmekte ve büyük sorunlar yaşanmaktadır.

Anayasadaki yayın tekeline rağmen 1990'da Türkiye'de başlayan özel radyo ve televizyon yayıncılığının bugünkü durumu bunun en bariz örneklerinden biridir. Türkiye iletişim teknolojisindeki gelişmeleri son yıllarda zamanlı takip etmiş, her yeni buluş kısa bir süre sonra ülkemizdeki tüketim piyasasında kendine rahat bir pazar bulabilmiştir.

Bu alandaki teknik gelişmelerin sektördeki yansımaları, maalesef hukuki yapının oluşmasında aynı hızlılığa ulaşamayınca belirgin sorunlar baş göstermiştir. Araştırmada sesli ve görüntülü medyanın bugün ulaştığı nokta verilmiş ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılamamasının oluşturduğu negatif durum gözler önüne serilmiştir.

Türkiye ciddi anlamda çağdaş bir iletişim veya medya yasasına ihtiyaç duymaktadır. 2004 yılında yürürlüğe giren Basın Yasası sadece yazılı medyanın ihtiyacını karşılayabilmektedir. Radyo, televizyon, internet ve uydu yayınlarını da kapsayan anlaşılır, yasakçı olmayan, önyargı ve lüzumsuz kaygı ve korkulardan uzak, demokratik, objektif, batı normlarını esas alan ancak bunun yanında toplumsal yapımıza da uygun, bir yasa en kısa sürede hazırlanmalı ve yürürlüğe sokulmalıdır.

Mevcut durumun devam etmesi halinde, hem devlet hem millet ve hem de bu kurumlara sahip olan müteşebbisler zarar görmeye devam edeceklerdir. Herkesin kendi hak ve yükümlüklerini bildiği, oluşturulacak rekabete dayalı ortam sayesinde, kaliteli yayınların yapıldığı bir medyaya sahip olabilmemiz için TBMM'ye büyük görev düşmektedir. Avrupa Birliği'nden müzakere tarihi kopartan Türkiye'nin Birliğe girebilmesinin temel şartlarından birisi de budur.

Öte yandan, Türkiye 1990'dan buyana devam eden Özel Radyo ve Televizyon Yayıncılığı sürecinde, bu alanda baş gösteren ve giderek de giriftleşen kargaşaya bir son verememişken, gelişmiş dünya boş durmamakta yeni teknolojiler üretmektedir. Bir taraftan Sayısal Karasal Yayıncılığın ülkemizde tutup tutmayacağı tartışılırken, diğer taraftan HDTV (Yüksek Çözünürlüklü Televizyon Yayıncılığı) bütün televizyon izleyicilerine göz kırpmaktadır. Bu yıl Almanya'da yapılan Dünya Kupası karşılaşmaları HD olarak yayına sunulmuştur. Yayıncı kuruluş, HD olarak aldığı görüntüyü, şimdiki kullandığımız sisteme dönüştürerek verdiği için, izleyiciler herhangi bir sorun yaşamamışlardır. Bugünkü yayından çok daha kaliteli bir yayın anlamına gelen HDTV ile birlikte, televizyon kuruluşları, kullandıkları bütün cihaz parkını değiştirmek, izleyiciler de bu yeni yayını alabilmek için HD yayını alabilecek yeni televizyonlar almak zorunda kalacaklardır. HDTV'nin günlük hayatımıza girmeye başladığı, elektronik cihaz satışının yapıldığı mağazalarda HD kameraların satışa sunulduğu şu günlerde, sektördeki ilgililerin bir diğer gündem maddesi IP TV. İnternet televizyonluğu da denilen bu yine yayın türü içerisinde bulunduğumuz sektörün geleceğini oluşturacaktır.

Türkiye'nin gelişmiş dünyaya yetişebilmesi, gelecek için aldığı kararları doğru alması ve bir an önce ihtiyaçlara cevap verecek yeni bir yasayı yürürlüğe koymasıyla mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- ALEMDAR, Korkmaz: **İletişim ve Tarih**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996
- AZİZ, Aysel: **Radyo ve Televizyona Giriş**, A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1976
- BARBIER, Frederic ; LAVENİR, Catherine Bertho: **Diderot'dan İnternete Medya Tarihi**, Okyanus Yayın , 2001
- BERTRAND, Claude-Jean: Medya Etiği, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2004
- CAN , Erkan - TRT Vericiler Dairesi Başkanı- **RTÜK "Sayısal Yayıncılık" paneli sunumu-**
06 Mayıs 2006
- ERDAMAR, Bengül: **Radyo Programcılığı**, Der Yayınları, İstanbul, 1992
- ÇÖZÜM, Araştırma & Danışmanlık LTD.ŞTİ., Ulusal-Yerel TV İzleme Alışkanlıkları Araştırması, İstanbul, 2004
- DAĞDEVİREN, Burak: **Broadcasterinfo**, HDTV, Anlıyor muyuz? İstanbul, Sayı:9
- DURMAZ, Ahmet: **Dijital Televizyonun Temelleri**, Eskişehir, 1999
- EGE TV tarafından hazırlanan ve ilgili mercilere verilen Telif Hakları Sorunları adlı dosya
- GÖKÇE, Gürol: **Televizyon Program Yapımcılığı ve Yönetmenliği**, Der Yayınları, 1997
- GÖKSEL, Göksekin: **Broadcasterinfo**, A'dan Z'ye Radyo İstanbul, Sayı:9
- İÇEL, Kayhan: **Kitle Haberleşme Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985
- İNÜĞUR, M. Nuri: **Basın Yayın Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul, 1993

KAYE, Michael; POPPERWEL Andrew: **Radyo Dersleri**, Yapı Kredi Yayınları İletişim-1, İstanbul, 2001

KILIÇ, Levent: **Görüntü Estetiği**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2000

KOFLER, Birgit: Database on Broadcasting Laws in Western Europe and North America”, UNESCO, Communication Division, Paris, 1991

KONTV, İçanadolu Bölge Televizyonu Kontv tarafından hazırlanan ve RTÜK, Kültür Bakanlığı ve ilgili mercilere gönderilen bir çalışmada sorun ve çözüm metodu

METİN, Alper: **Broadcasterinfo**, Mobil TV’ye Giden Yol: Geniş Bant RF, Ajans Adland Yayınları, İstanbul, 2006

MUTLU, Erol: **İletişim Sözlüğü**, Ark Yayınevi, Ankara, 1995

ÖNGÖREN, Mahmut Tali: **Televizyona Açılan Pencere**, Başnur Matbaası, Ankara, 1972

ÖZÇAĞLAYAN, Mehmet , SELÇUK İLETİŞİM Sayı: 2. **Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi**, Konya, 2000

ÖZEL TELEVİZYON KANALLARI , telif hakları ortak çalışması

ÖZMEN, Remzi: **Basın Yayın Mevzuatı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005

ŞEKERCİ, Müfide; ŞEKERCİ, Rıza: **Türk Medya Mevzuatı**, Yasa Yayınları, İstanbul, 1996

RİGEL, Nurdoğan , **Barometre Gazetesi**, Kablolu Televizyonculuğun Cenneti: ABD, İstanbul, 30 Mart 1992

T.C. ANAYASASI, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001

TRT-Radyo-Televizyon Yayınlarında ve Kamuya Açık Alanlarda Eserlerden Yararlanma ve Telif Hakları Zirvesi kitapçığı-20 Aralık 2005.

TİMİSİ, Nilüfer: **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi**, Dost Kitapevi, Ankara,2003

TRT: **Radyodan TRT'ye**, TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü, Ankara,1991

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI:Yasa Yayınları,İstanbul:1985

SAYIN, Ayşe: **Özel Tv Adım Adım**, Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 8 Şubat 1990

UYGUÇ, Ünal: **Radyo Televizyon Haberciliği**, Bayrak Matbaacılık, İstanbul,1987

UYGUÇ, Ünal: **Radyo-Televizyon Haberciliği**, İ.Ü.yayımları, İstanbul,1987

ÜNLÜER, Ayhan: **3984 Sayılı Radyo ve Televizyon Yasası Üzerine Bir Değerlendirme ve Bazı Öneriler**, SELÇUK İLETİŞİM, Sayı:3,Konya,2000

WILLIAMS, Raymond: **Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim**, Dost Kitapevi, Ankara,2003

ZAMAN GAZETESİ, Politika Sayfası,6 Aralık 1997

<http://www.turk.internet.com>- 26.03.2003

<http://www.rtuk.org.tr>: 23.10.2005

<http://www.sinemalarim.com> :23.08.2006

<http://www.aydesign.net/internetintarihcesi.htm>:23 Ağustos 2006

[http:// www.haberturk.com](http://www.haberturk.com)-03.08.2006

